

de

Aralık 2023

Dil *ve* Edebiyat

Aylık Dil Edebiyat ve Kùltür Dergisi

sayı 180

*Üzeyir İlbak - Ahmet Özdemir - Abdurrahman Şen - Hüseyin Cılga - Beste Bekir
Mehmet Nuri Yardım - Zafer Acar - Ayşe Kasap - Muhsin Duran - Hatice Tekin
Halime Erva Kılıç - Cansev Çiğirim - Damla Eyüpoğlu - İlknur Oral - Mehtap Alan
İlhan Kurt - Abdurrahman Adıyan - Kerim Ak - Nurettin Durman*

Yerli ve Kadim Bir Ses: Âşık Veysel

Üzeyir İlbak

yazar.dilveedebiyat@tded.org.tr

2023, Cumhuriyetimizin yüzüncü yılı ve “Türkiye’nin Yeni Yüzyılı”nın başlangıcı. Bu büyük tarihî yıl, Türkiye ve destekleyen ülkelerin iş birliği ile UNESCO tarafından “Âşık Veysel Anma ve Kutlama Yılı” ilan edildi. Bu ilan, bize Âşık Veysel sözünün coğrafi sınırları aşarak dünyada karşılık bulduğunun bir tespiti olarak yeterlidir.

Halk şiirimizin en verimli şairlerinden biri olan Âşık Veysel’in şiirini, sesini, hissini, duyusunu irfanî geleneğin şathiyesi içinde aramak gerek. Daha açık bir ifade ile Âşık Veysel; Ahmet Yesevî, Yûnus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli ve Celaleddin Rumî’den tevarüs eden tasavvufî ve Vahdet-i Vücutçu birikimi şathiye anlayışı ile terennüm eder. Geçmiş seslerin sesi olarak yirminci yüzyılda Anadolu kıtasının orta yerindeki Sivas’ında: “Neyim ne olacak elde neyim var/ Karaca’oğlan, Derdli, Yunus soyum var/ Mansur’a benzeyen bazı huyum var/ Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar” (s.26) diye seslenerek kültürel bir soy kütüğüne yaslanır.

Horasan, Selçuklu ve Osmanlı geleneğinin Anadolu teknesinde yağurduğu birikim; Âşık Veysel dilinde ete kemiğe bürünür mezhep ve meşrep sıkışmışlığının dışına taşarak “Hazreti İnsan”ın kalbinin, hissini, duyusunun nidası olarak dolaşıma girer. Söyleyişine katılıp katılmamanızın bir önemi yok, o şiirlerini iz bırakmak için izine basarak ilerlediği şathiye geleneğine mensup büyük şairlerin izleğinde söyler. “Dostlar Beni Hatırlasın” isimli şiir kitabında bu geleneğin izleri apaçık görülür: “Saklarım gözümde güzelliğini/ Her neye bakarsam sen varsın orda/ Kalbimde gizlerim muhabbetini/ Koymam yabancıyı sen varsın orda (s. 22) ; Kırk yaşımdan sonra kalbime ilham/ Erişti Mevlâdan bir ihsan oldu/ Hakk’ı bilenlere hazırdır her an/ İnkâr edenlere sır nihan oldu (...) Zahir bâtın her irenkten görünür/ Gâhi doğar amma gâhi dulunur/ Nerde baksan orda hazır bulunur/ Kim demiş hakkında lâmekân oldu” (s.23).

Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973) geleneğe atıfla Anadolu irfan ve hikmetinin 20. yüzyıldaki en önemli temsilcilerinden biri kabul edilir. Hece vezniyle söylediği şiirleri Türk Halk Edebiyatının önemli çağdaş metinleri olup insanın varoluş sebebi, dünya hayatının geçiciliği, insan-Allah ilişkisini şathiye tasavvuf geleneğine yaslanarak söylemiştir.

Doğrusunu isterseniz Âşık Veysel, bu sayının hazırlıklarına başladığım tarihe kadar benim için sadece türkülerini dinlediğim bir ozandı. Ona dair metinlerle haşır neşir olunca bir kültür alanı olarak tasavvufla ve tasavvuf öğretisinin değerler hiyerarşisi ile ciddi bir bağ kurduğunu, eserlerini bu düşünce disiplini etrafında söylediğini, Mükerrerem ve ideal insan arayışını, sözde doğruluğu ve işte dürüstlüğü aradığını, insanın vicdan ve merhametle donanarak insanileşeceğine olan “bakışını” gördüm. Bildiğini bilmenin erdeminin, bilmediğini de bilmeme bilgeliği ile bilmeye ulaştığını görmek şaşırtıcıydı. Ve en önemlisi görmeyen gözleriyle gören körler topluluğunu, baktığını görme ayrıcalığına daveti ilginçti. Dünyaya dair pazarlıksız, mihnetsiz, şikâyet etmeden ve elindekini paylaşabilen bir ozan olarak yaşadı. Sazıyla dertleşirken hayatını köyünde yaşamış ve komşu köye bile gitmemiş insanlar kadar saf ve tabii hâlde

söylemiş söyleyeceklerini. “*Sen petek misali, Veysel de arı/ İnleşir beraber yapardık balı/ Ben bir insanoğlu, sen bir dut dalı/ Ben babamı, sen ustanı unutma*”(s.233).

Yûnus Emre'den bugüne tasavvufî halk şiiri geleneğinin son güçlü halkası Âşık Veysel, kendisi ve yaşadığı dünyaya dair tefekkürünün bütün verimini şiirlerine sığdırmayı başarmış. Efsane, masal, menkıbe, destan ve hikâyelere konu Anadolu medeniyet birikimini harmanlayarak bir hissiyat halesi hâlinde insanlığa bırakmış bir ozanla yılı kapatıyoruz. Anadolu bozkır toprağının kokusunu, renklerini, höyükleri, patikaları, sofra ve yemek kokularını bile görürsünüz sazının tellerinde sesinin duygu pınarında. Boşluk, yalnızlık ve çöl serabında bir vaha gördüğünüzde de Veysel bir yerlerde sazının teline dokunuyor hissine kapılabilirsiniz. “*Ne ucu bellidir ne de ortası/ Bir gizli sır giyinmiştir libası...*” (s.71). İnandığınızca ilahî varlıkla kurduğu ilişki de yukarıda işaret ettiğimiz gibidir: “*Bin bir ismin, bir cismin var/ Oğlun, kızın, ne hısmin var/ Her bir irenkte resmin var/ Nerde baksam orda senin*”

[21]. Merhum Veysel burada ‘İhlas Suresi’ne atıf yapıp Tevhidî bir anlayış ortaya koyarken; devamında Vahdet-i Vücutçu anlayış üzerinden şathiyeye uğrayıp “*her bir renkte görüntün var*” deyip İbn Arabî’nin “La mevcude illa Allah/ la mevcuda illahu” düşüncesini besleyiveriyor.

Veysel, doğru bir ifade ile gerçek anlamında ârif bir halk ozanı ve duyusu, hissediş ve yerel ağzı kullanışıyla halkın bozguna uğramamış sadasıydı. Kapalı gözleri, gönlündeki görme ve gösterme kavrayışı açmış; hep düşünen ve kendi kendisiyle yüksek sesle konuşan Veysel, en karmaşık meseleleri yerel ve yerli kelimelerle evrensel bir söyleyiş seviyesinde söyleyebildi. Anadolu insanının acısını, yokluk ve kıtlık günlerini, Anadolu direnişini ve kurtuluşunu, yeniden devlet oluşunu ... onun sesinde ve sözünde yeniden yaşarız. Onun kelimeleri bir anda annenizin, ninenizin sesleri olup kulağınıza düşer ve kalbinizde göğeri. Başka şiirlerde rahatsız edici bulacağınız sesler onun şiirinde bütün doğallığı ile sizi Anadolu köy ve kasabalarına götürür. “*bahana, bildir, farınmak, gencelmek, gövel, ilayık, ırâhat, ırza, ırâhmet, irakipler, İreşit, irençber, iresim, Urum, Urus, ürüsvay, ürüya, ürüzgâr, asırı, Azırail, cisime, enistütü, filime, firik, gümüler, hasiret, hazireti, hepsi, kelep, koytak, kumpir, nutma, radyo, savak, söylen, seme, şüküre, titireşir, tor, yağlık, yohtur, yuvermek, zarınmak, şarkıyılan, bac’olur, bal’olmaz, başk’olmasa, çirkenc’olur, del’oldum, dışar’attın, gec’olur, gevec’olur, hav’alır, içr’olsun, iy’olur, koc’olur, n’eyleyim, n’ideceksin, n’iderim, n’ola, n’olacak, n’oldu, nic’olacak, nic’olur, yar’etmez, perd’oldu, sumsalayıp, yolc’eden, çızmaltında, dakika, inc’elek, Kar’özü, sar’öküz, Sivralan, dolanıyom, zannetmen*”.

Şiirlerini okurken onun o rahat, sıcak, aydınlık ve ürpertili hissiyatını hissederek Anadolu dağlarında yankılanışını işittim. O bir mezhepçi olarak söylemiyordu. Mezhep taassubuyla yaşayan ve ibadet eden tüm cemaatlerden derin deyişler söyledi. Zikir meclislerinde okudukları ilahilerin tamamı Veysel şiirinde hayat bulmuştu. “Üçler, yediler, kırklar” arasından “Hızır”la yoldaş olanlardandı Veysel. Tasavvuf geleneğinin bütün veçheleri onun şiirlerinde arı duru bir Türkçe ile Yûnus’tan ve Yesevî’den nefesler taşıyordu. Gurbet ve hasret duygusuyla sınırlı bir kıraathane âşığı da olmadı. Millet, vatan ve yaşadığı zaman aralığındaki devlet meselelerini şiirine dâhil etti. Diliyle, duyusuyla, Anadolu insanının duyarlığı ile Veysel bin yıllık bir kültür birikimiyle Cumhuriyet’in şairiydi.

Âşık Veysel, İslâm dininin Müslümanlar için belirlediği çerçeveyi aşan aşırı yorumlarla canlandırılmak istenen tefrikayı ve bozgunculuğu çok net bir şekilde gören, anlayan, anlatan ve uyaran bir sestî.

Veysel yaşadığı vaktin hakiki sesiydi. Fikrî ve nebatat anlamda çölleşen dünyaya “*Mecnun’a dar gelir çölümüz bizim*” ve “*Yüz ozana bedel ölümüz bizim*” diyerek; sesini, sazını bırakıp gitti. Rahmet olsun.

Şiir atıfları: Âşık Veysel, **Dostlar Beni Hatırlasın**, Derleyen: Ümit Yaşar Oğuzcan, Reha Yayıncılık, İstanbul, Ocak 1991

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

Adına Sahibi

Ekrem Erdem

Genel Yayın Yönetmeni

Üzeyir İlbak

Yayın Yönetmeni

Zafer Acar

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Elif Tokkal

Yayın Kurulu

**Aykut Nasip Kelebek, Elif Sönmezışık Aydın,
Elif Tokkal, İlhan Kurt, Murat Ertaş,
Üzeyir İlbak, Yûnus Emre Özсарay, Zafer Acar**

Danışma Kurulu

Ahmet Koçak, Hikmet Özdemir, Kâmil Çakır

Ekonomik İlişkiler ve Reklam

Zekeriya Kaan

Ar-Ge Basın ve Halkla İlişkiler

Ömer Berkli

Tasarım

Erdem Özсарay

Basıldığı Yer

**Aktif Matbaa ve Reklam Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
Söğütluçeşme Mah. Halkalı Cad. No:245 / 1A
SEFAKÖY K.Çekmece - İSTANBUL**

Abonelik Servisi: 0212 581 61 72

Mahibe Alşahin

Satış Fiyatı: 90 ₺ 6 Aylık Abone: 495 ₺

12 Aylık Abone: 900 ₺ Öğretmen: 810 ₺

Öğrenci: 648 ₺

Genel Ağ (İnternet) sitemizden de abone olabilirsiniz

ISSN: 13087797

Aylık ulusal süreli yayın

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

Feshane Caddesi Nu: 3

Eyüp / İstanbul

Tel: 0212 581 69 12 - 581 61 72

Faks: 0212 581 12 54

yazar.dilveedebiyat@tded.org.tr

www.tded.org.tr - bilgi@tded.org.tr -

dilveedebiyatdergisi@gmail.com

diiveedebiyatdr

diiveedebiyatdergisi

diiveedebiyatdergisi

Dergiye yazılar elektronik posta yoluyla gönderilir. Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın Kurulu dergiye girecek yazılarda gerekli gördüğü düzeltme ve değişiklikleri yapabilir.

- 02 Yerli ve Kadim Bir Ses: Âşık Veysel
Üzeyir İlbak
- 04 Senlik Benlik Nedir Bırak
Âşık Veysel
- 06 Yesevî, Yunus ve Veysel Bağlamı
Ahmet Özdemir
- 16 Saklarım Gözümde Güzelliğini
Âşık Veysel
- 17 Âşık Veysel'i Bir Anlayabilsek!
Abdurrahman Şen
- 24 Hepimiz Bu Yurdun Evlâtlarıyız
Âşık Veysel
- 25 Âşık Veysel'den Hoşsohbet Anılar
Hüseyin Cılga
- 31 Birlik Anlayışını Benimseyen Ozan: Âşık Veysel Şatıroğlu
Mehmet Nuri Yardım
- 39 Beserek Dağı
Âşık Veysel
- 40 Anadolu Kültüründe Âşık Veysel Etkisi
Beste Bekir
- 43 Sazıma
Âşık Veysel
- 45 S'özün Gözden Düşüşü -IV-
Zafer Acar
- 55 "Sokaklar ve Mahalleler Şehirlerin Hafızalarıdır"
Ayşe Kasap
- 59 Saliç Yetim Kaldı
Muhsin Duran
- 64 Karışık Matematik Konuları
Hatice Tekin
- 68 Hara
Halime Erva Kılıç
- 71 Kuşatma
Cansev Cigerm
- 78 Saat Sonatı
Damla Eyüpoğlu
- 81 Ferini Kaybeden Yolcu
İlknur Oral
- 87 "Göynüm Yok" Diyor...
Mehtap Alan
- 91 İhtimal
İlhan Kurt
- 93 Otogar Çıkmazı
Abdurrahman Adıyan
- 95 Dostların Yâdındasın
Kerim Ak
- 96 Ne Kadar Çok Şey Birikmiş Burada
Nurettin Durman

Âşık Veysel

Senlik Benlik Nedir Bırak

Allah birdir Peygamber Hak
Rabbü'l âlemindir mutlak
Senlik benlik nedir bırak
Söyleyim geldi sırası

Kürt'ü Türk'ü ve Çerkeş'i
Hep Âdem'in oğlu kızı
Beraberce şehit gazi
Yanlış var mı ve neresi

Kur'an'a bak incil'e bak
Dört kitabın dördü de Hak
Hakir görüp ırk ayırmak
Hakikatte yüz karası

Bin bir ismin birinden tut
Senlik benlik nedir sil at
Tuttuğun yola doğru git
Yoldan çıkıp olma âsi

Yezit nedir ne Kızılbaş
Değil miyiz hep bir kardaş
Bizi yakar bizim ateş
Söndürmektir tek çaresi

Kişi ne çeker dilinden
Hem belinden hem elinden
Hayır ve şer emelinden
Hakikat bunun burası

řu âlemi yaratan bir
O'dur külli şeye kadir
Alevi Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası
Cümle canlı hep topraktan
Var olmuştur emir Hak'tan
Rahmet dile sen Allah'tan
Tükenmez rahmet deryası

Veysel sapma sağa sola
Sen Allah'tan birlik dile
İkilikten gelir belâ
Dâva insanlık dâvası

Ahmet Özdemir

YESEVÎ, YUNUS ve VEYSEL BAĞLAMI

Harflerin şekilleri değişebilir. Ama nefes ve ses harflerinin özünü oluşturur İlahî nefesle, varlıkların oluşumunu örtüştürebilirsiniz. İlahî isimler ile cihan arasındaki bağ, İslam felsefesinde önemli yer tutar. “Ya” ve “ye” sesinde varlığın sırları ile ilişki kuranlar vardır. O sesleniş, bedenin ilahî sesleniş boyutuna yüceltenler de bulunur. Fizik ötesi âleme geçişi ile ilgi kurulabilir. “V”, “vav” harfi taşımanın kişiye neşe ve huzur getireceği ve iç sıkıntılardan uzaklaştıracağına ilişkin inanış bulunur. Ahmet

Yesevî'yi Yunus'a, Yunus'u Veysel'i ulaştıran yolun kaynağı, felsefesi, gizleri ortaktır. İçerisinde Tanrı, evren ve insanı bütün olarak görebilirsiniz. İnsanın Tanrı'yla, insanın insanla ve insanın kendisi ile ilişkileri bütünün tamamlayan unsurlardandır.¹

Okuma yazma bilmemesi açısından Âşık Veysel "ümmî" tanımına giriyordu ama, eksiklik görünen bu nitelik üstünlüğe tebdil olacaktı. Gözleri görmüyordu. Okuma yazması yoktu. Çevresinde de her an kendisine kitaplar okuyacak kimsesi bulunmadı. Bir dergâhta, hamlığını pişirecek, olgunlaştıracak imkân ve ortam bulamadı. Ahmet Yesevî öncesi ve sonrasının insanlık sanatı sırlarına nasıl sahip oldu? Sırların sırrıyla sırr-ı nihanla nasıl donandı? Bilinen gerçek şuydu: Âşık Veysel, arifti, irfan sahibiydi. Gözlerinden eksilen ışık, sezgi ve düşünce yeteneğine katılmıştı. Anlayışlı, varışlı, halk bilgesiydi. Bir konuyu çok düşünmeye ihtiyaç duymadan ve zorlanmadan kolayca anlayan; zevk ve vicdan sahibiydi. Yapmacık ve gösterişten uzak kalp gözüyle sezdiğini anlayan, bildiğini sanatıyla anlatandı.

Âşık Veysel felsefe âlimi değildi ama halk feylesofuydu. Agâhtı, öngörülüydü. Varoluş, varlık, ahlak, iyilik, bilgi, gerçek ve güzellik konularına sezgileriyle ulaşmıştı. Zaman ve mekânın, düşünme ve düşünce- nin doğasını bilen, estetiği, güzelliği algı- layandı. Belki yıllar süren sorgulamaların sonunda Yaratan'a ve evren içinde kendi varlığının yerine ulaşmıştı.²

Yesevî'nin aydınlığında mayalanan yoğurulan, pişirilen kuşaktan kuşağa aktarılan, eşref-i mahlûkat olabilme sanatı, uzun ince yollardan geçerek Âşık Veysel'i kucakladı. Onlar, Tanrı âşığı ve insanlık dostuy- dular. Her şeyden önce dillerine bağlıydılar:

Hoca Ahmet Yesevî, 71. Hikmet'te Türkçe ile ilgili şunları söylemişti:

*"Hoş görmemekte alimler sizin dedi-
ğiniz Türkçe'yi / Ariflerden işitsen açar gö-
nül ülkesini / Ayet hadis anlamı Türkçe olsa
uygundur, / Anlamına yetenler yere koyar
börkünü... .. / Miskin, zayıf Hoca Ahmed yedi
ceddine rahmet, / Farsça dilini bilerek güzel
söylemekte Türkçe'yi..."*³

Yunus Emre, Mevlâna'nın bile Farsça yazdığı dönemde: "Söz ola kese savaşı söz
ola kesdire başı / Söz ola ağıulu aş balıla yağ
ede bir söz," diyerek, Anadolu'da Türkçenin
en temiz, sade ve güzel örneklerini sunmuş,
halkın gönlüne seslenmişti.⁴

*"Türk'üm Türklere bağlıyım / Türk evlâdı
Türk oğluyum / Vatan aşkıyla doluyum / Sevgim
yaptı ben değilim,"* diyen Âşık Veysel, Türklüğü
en büyük miras sayarak şöyle diyordu:

*".... Türküz Türkler yoldaşımız
Hesaba gelmez yaşımız
Nerde olsa savaşırız
Türküz türkü çağırırız....."*⁵

Yesevi öğretisinin çatısı, sevgi ve hoşgörü üzerine kurulmuştu. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara (2) 256, ayette **"Dinde zorlama,**

1 Doç. Dr. Ekrem DEMİRLİ, Normatif Geleneğe Karşı Sembolik Anlatım: İbnü'l-'Arabî'de Harf Sembolizmi, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 17, Yıl: 2008 s. 228

2 Ahmet Özdemir, "Tasavvuf Felsefesi İçinde Âşık Veysel" Dünya Ozanı Âşık Veysel Sempozyumu Bildirileri, Sivas 24-25 Mayıs 2015, Cilt I., Sivas: (2017). Sivas 1000 Temel Eser dizisi.

3 <http://www.divanihakmet.net/hikmet71.html>

4 Yrd. Doç. Dr. Gülin Karabağ Tuğba Belenli, Sosyal Bilgiler Ve Tarih Öğretimi İçin Yunus Emre'den Mesajlar, X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni 6-8 Mayıs 2010 Bildiriler Eskişehir Valiliği Yayını 2010.Sayfa 510.

5 Ahmet Özdemir, Ahmet Yesevi- Âşık Veysel Yolunun Yunus Emre Konağası, Vefatının 700. Yılında Yunus Emre

baskı yoktur” hükmünü taşımaktaydı. Maide Suresi 5/48’de hoşgörü ve müsamananın sınırları yer alıyordu: **“...Eğer Allah dileseydi sizi(n hepinizi) tek bir ümmet yapardı; ancak (bu şekilde ayrılıp farklılaşmaya müsaade etmesi), verdikleriyle sizleri denemesi içindir. Artık hayırlı işlerde yarış ediniz...”**⁶

Ahmet Yesevî, temel düşüncesinin özünde bu hükmün varlığını söyleyebiliriz.⁷ O, insanî ilişkilerde kutuplaşmayı kabul etmezdi. Kendisi gibi düşünmeyenleri dışlamazdı. Güler yüz, tatlı dil, hoşgörülü olarak insanlara yaklaşıyordu.

“Sünnet imiş kâfir olsa incitme sen,
Hüda bizardır, katı yürekli gönül incitenden,

Allah şahit, öyle kula hazırdır siccin⁸,
Bilginlerden duyup bu sözü söyledim işte.”⁹

Yirminci Yüzyılda Âşık Veysel şöyle demişti:

“Yezit nedir, ne Kızılbaş / Değil miyiz
hep bir kardaş / Bizi yakar bizim ataş / Söndürmektir tek çaresi...”

Bir şiirinde Âşık Veysel; **“Bitmez bu dünyanın kuru davası / Çekil Veysel bir kûşe-yi vahdete,”** demektedir. Kuşe-yi vahdet: Birlik köşesi. Manisalı Divan şairi Birrî Mehmed Dede (1669-1715) **“budur”** redifli gazelinin makta beytinde, **“Hânkâh-ı Mevlevî’de¹⁰ münzevî ol Birriyâ / Âlem-i kes-**

retde el-hak kûşe-i vahdet budur” diyordu. Birrî, gazelinin bu son beytinde kendisine seslenerek bu kesret dünyasında gerçek bir birlik köşesi istiyorsa Mevlevihane’de inziyaya çekilmesini tavsiye ediyordu. Üç yüz yıl sonra Âşık Veysel de kendine seslenerek, dünyanın bitmeyen kuru davasına karşı birlik köşesine çekilmesini istiyordu.

Âşık Veysel’deki derin tasavvuf felsefesini gösteren onlarca şiirinden alıntılar yapabiliriz. İşte biri:

“Bunların hepsi mevcut Veysel’de / Yoktur diyeceğim emmare elde / Çamuruma karışmıştır temelde / Sabır bunun cümlesine bağ idi”

Âşık Veysel **“emmare”**den söz ediyordu. **Emmare** kelime anlamıyla, emreden zorlayan, demektir. Ama tasavvufta nefsi kötülüklerden uzak tutan aşamalardan ilkiydi. Bu temizlik yedi aşamada gerçekleşirdi. İlk kademedede nefsin temizliğine henüz başlandığı için nefiste bütün 19 afet bulunurdu. Onun için bu kademedede **nefs** henüz arınmadığı için kötülüğü emrederdi. Bu **nefsi emmare**’ydi. Sabırla ulaşılan son aşama **“Nefsi natika”**ydı. Nefsi emmare imanin sorgulandığı ilk aşamaydı. Bu makamda küfür afeti yoktu ama nefsin diğer kötü yönleri bulunmaktaydı.

Hoca Ahmet Yesevî öğretisinde aşk, Allah’ın insanlara lütfuydu. Aşkla yananların içi aydınlanır, nefisleri pisliliklerden arınırdı.

Semineri Bildirileri 2021 İstanbul, Sayfa:270...

6 <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/263/256-ayet-tefsiri>

7 Mustafa Uslu, Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevi, Gökçen Yay., Yozgat 1997, s. 5.

8 Cehennemini en aşağı tabakası.

9 “Sünnet olmuş kâfir olsa verme azar / Gönü katı dili âzardan Hüda bazar / Allah hakkı öyle kula siccîn teyyar / Dânilardan (bilginlerden) işitip bu sözü dedim ben.” (Ahmed Yesevî, Dîvân-ı Hikmet, Emel Esin Nüshası, Tek-Esin Vakfı (Müze: No.55) Haz. Faruk Azmun, Tek-Esin, Türk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yay., İstanbul 1994. I. vr. 5b; / Kemal Eraslan, Ahmed-i Yesevî Dîvân-ı Hikmet’ten Seçmeler. Kültür Bakanlığı Yay. 2000 Ankara I, 22, s. 62.)

10 Mevlevî dergahında.

İnsan ancak gerçek aşkla benliğinden sıyrılıp Hakk'a kavuşabilirdi.

Gerçek âşık, türlü zorluklara katlanma kararlılığında olur, dertleri zevk edinir, ikiliği yok eder, Hak için gözyaşı dökerdi.¹¹ Hikmet'in bir bölümündü şöyle deniyordu:

*"Aşkı değse, yakıcısı can ve bedeni,
Aşkı değse, viran eyler ben-benliği,
Aşk olmasa bulup olmaz Mevlâ'm seni;
Her ne eylesen, âşık eyle ey Allah'ım.*

Fuzuli "Aşk derdiyle hoşem" demişti. Eşrefoğlu Rumi, "Cihani hiçe satmaktır adı aşk / Döküp varlığı gitmektir adı aşk // Elinde sükkeri ayruğa sunup / Ağuyu kendi yutmaktır adı aşk" diye aşkı tanımlamıştı.

Aşk varlığın mayasıydı. Asıl kaynağı **vahdet-i vücud**¹² inanç ve düşüncesi idi.

Âşık Veysel, şüpheden gerçeğe; varlık birliği ya da Vahdet-i Vücut düşüncesine ulaşarak yaratanla yaratılanın tek kaynağın geldiğini ve "bir" olduğunun altını çizmişti. 13. yüzyıl Türk mutasavvıfları içinde aşkı en anlamlı yaşayan ve tanımlayanların biri Yunus Emre oldu:

*"İşitin ey yarenler, kıymetli nesnedir aşk,
Değmelere verilmez, hürmetli nesnedir aşk.
Hem cefadır hem safa, Hamza'yı attı Kaf'a,
Aşk iledir Mustafa, devletli nesnedir aşk.
Dağa düşer kül eyler, gönüllere yol eyler,
Sultanları kul eyler, cüretli nesnedir aşk.
....."*

Veysel'in aşka ilişkin söylemlerinin tümü, içten, yanık, arı ve kar beyaz temizliğindeydi. Ahmet Yesevî'den 850 yıl sonra

Âşık Veysel, aşk hâlini şöyle anlatıyordu:

*Tabirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yareme
İsmin yayılmaz âleme
Âşıklarda meşk olmasa*

Şiir, Âşık Veysel'in Allah'a seslenişiydi. O'na olan bağlılığının O'nun güzelliğinden değil, O'na karşı beslediği derin aşk isteğinden kaynaklandığını; bu aşk duygusunun olmaması hâlinde, O'nun bu gönül köşkünde eğlenecek bir yer bulamayacağını anlatmıştı. Âşık Veysel diyor ki: "Mevcudatta olan kudreti kuvvet / Sende hâsıl oldu sen verdin hayat" Bu gözleri görmeyen, okuma yazması olmayan, mektep medrese görmemiş Âşık Veysel "**Mevcudat**"tan ne anlıyordu?

Mevcudat: Var olan şeylerin tümüydü. Tasavvufa göre varlığın yaratılış-oluş sebebi aşktı. Hepsini yaratan Allahu Teâlâ'ydı. Aşk, Tanrı'nın kendisiydi. İnsanlığın aldığı her nefes, tüm canlıların ve cansızların her an muhtaç olduğu kudretti. Tanrı tüm masivâyı kendi zâtına duyduğu aşk sebebiyle var etmişti. Bir başka şiirinde şöyle demişti:

"Bilirim aslını nursun gevhersin / Bütün mevcudatta her şeyde varsın"

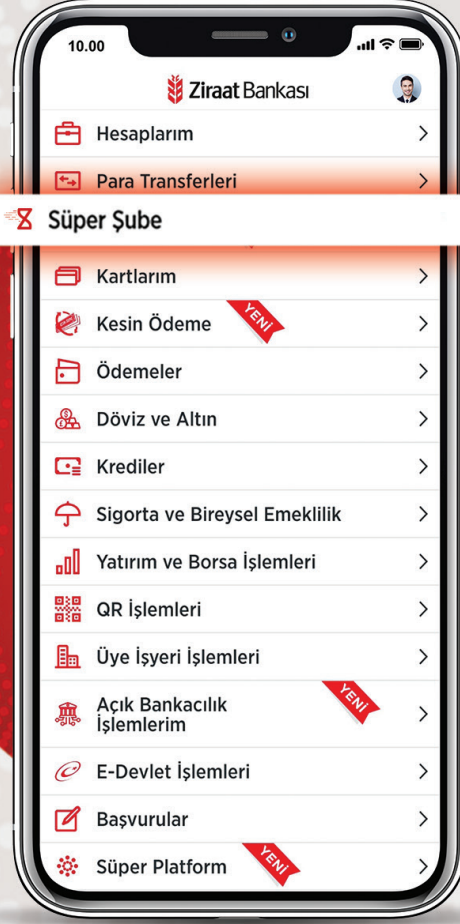
Âşık Veysel, özellikle Sufi, Alevi zümreler arasında yaygın olan, "Hak âşıklığı" oluşumunu izlemişti. Bu çevrelerce, halk şiirinde, nesnel maddi dünyaya duyulan aşktan, Hakk aşkına doğru giden olgunlaşma süreci geçirdiği söylenebilirdi.

*"Altmış iki yıldır seni ararım
Tükendi sabırım yoktur kararım
Dağa taş kurda kuşa sorarım"*

11 Mehmet Fatih Kalın, Yesevî'nin Divan-ı Hikmetinde İlahi Aşk ve Allah Düşüncesi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 32, Temmuz 2018 Denizli s197

12 Varlığın bir oluşu.

Ziraat Süper Şube'nin süper avantajları sizi bekliyor.

**Kart
aidatı
yok**

**Ücretsiz ve
yüksek
limitli
para
transferi**

**TL
mevduatlarınıza
ek faiz**

**ATM'den
yüksek
limitli
para
çekme**

**Detaylar
www.ziraatbank.com.tr'de!**

Kimse bilmez hikmetini işini

Allah'ı yüreğinde öylesine bütünleştirmişti ki, Onu ondan söküp atmak imkân-sızdı.

*"Saklarım gözümde güzelliğini
Her nereye baksam sen varsın orada
Kalbimde saklarım muhabbetini
Koymam yabancıyı sen varsın orada"*

Tasavvuf, Tanrı ve Tanrı'nın yarattığı şeyler biçimindeki ikiliği reddetmekteydi. Ona göre, Tanrı evreni yoktan var etmemişti. Mutlak varlık olan Tanrı "yokluk" ile karşılaşınca, bir aynaya akseder gibi, yokluk içinde bir gölge, bir hayal gibi belirmiş, yani "tecelli" etmişti. Bu yüzden evren, "yapılması gereken" bir âlem değil, Tanrı'nın varlığından dolayı var görünen bir âlem idi:

*"Göz gezdirdim dört köşeyi aradım
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar¹³
İstersen dünyayı gez adım adım
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar
Coşar deli gönül misâl-i derya
Mecnun'a sahrada göründü Leyla¹⁴
Gördüğün güzellik hepisi Mevlâ
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar
....."*

Kuşkusuz ki tek ve tartışılmaz güzellik, iyilik, eksiksizlik, ölümsüzlük Allah'ın vasıflarındandı. Yarattığı her şeye ayna görevi

vererek, bu güzellikleri biz insanoğluna gösterdiği söyleniyordu. Onu görebilmek, cezbisine kapılmak emek ve nasip isterdi. Şöyle ki, insanda iyilik, güzellik, varlık unsurlarının yanında bunların değerinin anlaşılması için kötülük, çirkinlik ve yokluk unsurları da bulunur ki, içindeki kötülük, çirkinlik ve yokluk öğelerinden kurtulmaya çalışsın, nefsinin ulaşabilmek için Allah aşkıyla yansın.

Hoca Ahmet Yesevî, 35. Hikmeti'nde şöyle diyordu:

"Aşkın eyledi şeyda beni cümle, âlem bildi beni,

Kaygım sensin gece gündüz, bana sen gereksin."

Gözüm açtım seni gördüm, bütün gö-nülü sana verdim,

*Akrabalarımı terk eyledim, bana sen gereksin."*¹⁵

Ahmet Yesevî düşüncesi ve anlatımı Yunus Emre'de aynen yaşamaktaydı. Gerçek olan Allah'ın varlığı ve birliği idi. Onun tek arzusu Allah'a kavuşmaktı.

*"Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dün ü günü
Bana seni gerek seni
....."*

Gözleri görmeyen Veysel için asıl

13 Gaffâr: Kullarının günâhlarını affeden ve çok bağışlayan yüce varlık anlamına gelir. Günâh işlemek insanların özelliği olduğu gibi, onların günâhlarını örtmek ve bağışlamak da yüce Allah'ın ayrılmaz sıfatlarından. "el-Ğafur" ismi Kur'an'ı Kerim'de 91 defa geçmekte. "El-Ğaffar" 5 defa, "el-Ğafir" ise iki defa geçmektedir. Vücudumuzu incecik, sihirli bir perdeyle sarıp sarmalayan "Ğafur" olan Rabbimiz bizi birbirimize güzel gösteriyor.

14 Bir gün bir adam Mecnun'u görmüş ve başka bir yerde de Leyla'yı görmüş. Sonra Mecnun'a yaklaşmış. "Ya Mecnun, bu Leyla o kadar da güzel değil. Kara kuru çirkin bir kız. Bunun uğruna mı çöllere düştün," demiş. Mecnun bunları söyleyen adama şöyle söylemiş: "Sen Leyla'yı bir de benim gözümle gör."

15 "İşking kıldı şeydâ meni cümle âlem bildi meni / Kayğım sensen tüni küni mence sen ok kereksen Közüm açdım seri kördem küll köngülün senge berdim / Uruğlarım terkin kıldım mence sen ok kereksen Sözleşem men tilimdesen közleşem men közümdesen / Könglümde hem cânımdasen mence sen ok kereksen // Fedâ bolsun senge cânım töker bolsang benim kanım / Men kulungmen sen sultânım mence sen ok kereksen // Alimlerde kitâp kerek sûfilerge mescid kerek / Mecnûn'larğa Leylâ kerek mence sen ok kereksen Hâce Ahmed benim atım tüni küni yanar otım / İki cihânda ümidim mence sen ok kereksen"

olan bakar kör olmak yerine gönül gözü ile görebilmektir. Görüleni tasdik etmek iman değildi. İçeride kaybedileni dışarıda aramak ahmaklıktı.

Nitekim birçok sorgulardan sonra Âşık Veysel ulaştığı gerçeği şöyle anlatmıştı:

“Kırk yaşımdan sonra kalbime ilham / Erişti Mevlâ’dan bir ihsan oldu / Hakk’ı bilenlere hazırdır her an / İnkâr edenlere sır nihan (gizli) oldu”

Âşık Veysel bir sonraki dörtlükte tasavvufun kapılarını açıyordu: *“Varlık noktasını açık gösterdi / İrâde-i cüz’un eline verdi / Hakk’ı bilen her eşyayı Hak gördü / Vücudun şehrine o sultan oldu.”*

Âşık Veysel, **“İrâde-i cüz”**den söz etmişti. İslam fıkında insanlara verilmiş olan, kaza ve kader sınırları çerçevesinde hareket imkânı tanıyan özgür iradeye, cüz’i irade veya irâde-i cüz denilirdi. Buna karşılık **“Küllî irâde”** yani Allah CC’nin iradesi herhangi bir sınırla bağlı değildi. Cüz’i iradenin üstünde yer alıyordu. **“Her eşyayı Hak görmek”** sözünden vahdet ve kesret kavramlarına ulaşılabilirdi. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi Âşık Veysel, maddi ve manevi dünyasına ilişkin felsefesini oluşturmadan önce kendince pek çok şeyi sorgulamıştı. Bu bağlamda bir deyişinde diyor ki:

*“Herkes gizlidir bu sır-ı hikmet
Her nesnede vardır bir türlü ibret
Veysel’i söyletir bir büyük kuvvet
Söyleyen ne söyleten ne Tanrı ne?”*

Sır olan yani gizli olan hikmet nedir? Âşık Veysel’in felsefesinden hareket ederek şu sonuca ulaşabiliriz: Tasavvufta Allah

‘Kenz-i Mahfi’ yani gizli hazine, gizli cevherdi. Tasavvufi düşüncede Varlık tekdi. O da Hakk’ın varlığından ibaretti. O’ndan başka hakiki vücut sahibi bir varlık, O’ndan başka “kaim bi nefsihi”¹⁶ bir vücut mevcut değildi. Eşyalar ve diğer varlıklar, O’nun görüntüleriydi. Dolayısıyla, eşyanın varlığı, gölgenin varlığı gibiydi.

Âşık Veysel, “vücudun şehri” ile ne demek istiyordu? Tarihî kültürümüzde, edebiyatımızda, hatta mutasavvıfların anlatımlarında, insan vücudu şehre benzetilirdi. Yunus Emre bir şiirinde: “İşbu vücut şehrine bir dem giresim gelir. İçindeki sultanın yüzün göresim gelir!” der. Yunus’un kastettiği vücut şehrinin içindeki sultan, onu idare eden kalptir.

Bir dörtlük daha aktaralım:

“Sağda solda arşta kürste her yerde / Hazırdır münkirin gözündeki perde / Diyen bilmez bilen demez bir ferde / Akıl ermez sırrı bir Sübhan oldu”

Yunus’un kastettiği vücut şehrinin içindeki sultan, onu idare eden kalptir.

Bir kul, Rabb’inin Vâfi ismiyle vefayı, Şekûr ismiyle şükürü, Hay ismiyle manevi dirilişi, Kûddus ismiyle maddi ve manevi arınmayı, Vehhab ismiyle sonsuz ikram ediciliğini, Afûvv ismiyle affediciliğini, Vedûd ismiyle İlahî sevginin güzelliğini idrak eder ve diler. Bu yönüyle Sübhan, İlahî isim ve sıfatları içinde barındıran bir kalptir.¹⁷

Hoca Ahmet Yesevî’de Sübhan, ilahî isimlerin toplamıdır:

“Sübhan Rabb’im bir katre mey eylese armağan

¹⁶ Allah Teâlâ’nın, başka bir varlığa ve hiçbir mekâna muhtaç olmadan zâtı ile kaim olması demektir. Mevcudatın hepsi, sonradan vücuda gelmiştir.

¹⁷ Ahmet Özdemir, Tasavvuf Felsefesi İçinde Âşık Veysel” Dünya Ozan Âşık Veysel Sempozyumu Bildirileri, Sivas 24-25 Mayıs 2015, Cilt I., Sivas: (2017). Sivas 1000 Temel Eser dizisi.

Sır zikrini diye diye eylesem tamam....”

*

Sübhan Melik'im kudret ile zikir öğretti
Ümmet olsam ben de zikrini diyesim gelir”

*

“Şeyhim diye baş kaldıran Hakk'a rakip;
Benlik eyleyip Sübhan'ına olmaz sevgili

*

“Günah ile yaşım yetti yirmi beşe
Sübhan Rabbim, zikr öğretip göğsümü deş;”

Bunlar gibi birçok örnek gösterebiliriz.

Ahmet Yesevî'den itibaren 13. yüzyılın gönül erleri, bütün insanlığı huzura kavuşturan, insan sevgisinde ve hoşgörüsünde mutluluğu simgeleyen düşüncelerini her vesileyle dile getirmişlerdi.¹⁸

Âşık Veysel'in aşk konusunun maddi yönü ile ele aldığı sanılır. Bu yüzeysel kısır bir bakış açısidir:

Bakınız bir deyişinde şöyle diyor:

**“Benim ile gezdin beni arattın
Beraber oturup beraber yattın
Türlü türlü güllerinden koklattın
Âşık ettin güle bülbül kuşunu”**

Bu çok basit bir söyleyiş gibi sanılan dörtlükte ne telmih edilmektedir? Bütün canlılar Allah'ın kendilerine öğrettiği bilgilerle, onun kendilerinden beklediği işi yapıyorlar. Nahl sûresinin 68-69. âyetlerinde şöyle deniyor: **Rabbin bal arısına ‘Dağlarda, ağaçlarda ve insanların senin için yapacakları kovanlarda yuva edin; sonra meyve ve çiçeklerin her birinden ye de Rabbinin bal imalinde öğrettiği ve kolaylıklar gösterdiği yola süluk et’, diye ilham etti.”** Doğadaki bütün varlıklar, bir taraftan Allah'ın kendilerine öğrettiği bilgilerle kendilerine verilen görevleri yapar-

lar, bir taraftan da durmadan Allah'ı anar, tespih ederler. Âşık Veysel'in sözünü ettiği bülbülün güle âşık oluşu da öyledir.

Âşık Veysel; **“Kimi ne çeker dilinden / Hem belinden hem elinden / Hayır ve şer emelinden / Hakikat bunun burası // Şu âlemi yaratan bir / Odur külli şeye kadir / Alevi Sünnilik nedir / Menfaatir varvarası”** diyor.

Eline, beline, diline sahip olmak yalnız Aleviliğin değil, bütün insanlığın temeliydi. El, dil ve bel sözcüklerinin baş harfleri **“edeb”** kelimesi oluşur. Edepli insan olmanın formülü eline, beline, diline sahip olmaktı. Elden maksat hem organımız olan eli, hem yurdumuzu, belden maksat hem cinsel dürtüleri hem köy kasabayı, dilden maksat hem ağzımızdan çıkan sözü, hem kalbimizi anlayabiliriz.

Tasavvuf, kalbi saf yapmak, kötü huylardan temizlemek ve iyi huylarla doldurmak demektir. Tasavvuf hâl işi olduğu için, yaşayan bilir, tarif ile anlaşılmazdı.

Kalbin, cahillik, öfke, riya, kin, haset, kibir, ucup cimrilik, mal ve makam sevgisi, övülmeyi sevmek, ayıplamaktan korkmak, suizan, övünmek gibi birçok kötü huylardan temizlenmesi gerekir. Dörtlükte geçen “hayır” ilim, tefekkür, rıza, hayâ, tevazu, merhamet, mürüvvet, cömertlik gibi huylardır ki tasavvufun insanları ulaştırmak istediği güzel yoldur. Şer: kötü huyları, “Zararlı iş, kötülük” anlamlarını barındırıyordu. Hayır ve şer Allah'tandır. Hayrı da, şerri de yaratan ancak O'ydu. Âşık Veysel bir şiirinde **“Aslıma karışıp toprak olunca / Çiçek olur mezarımı süslerim”** demişti. Bize aslımızın ne olduğunu hatırlatıyordu. Yüce Allah **“Sizi topraktan yarattık, yine oraya döndürü-**

18 Feyzi Halıcı, Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den Özdeyişler, TBMM Yayını Ankara 1995. s.5-9.

rüz ve sizi bir kez daha ondan çıkarırız.”

Buyurdu. Demek ki toprak asıllı olan bizler, ömürlerimiz sona erince tekrar aslımıza döneceğiz ve yeniden toprağın bağrından diriltip çıkarılacağız.

Âşık Veysel, **“Can kafeste durmaz uçar / Dünya bir han konan göçer / Ay dolanır yıllar geçer / Dostlar beni hatırlasın”** demişti. Can kafeste midir? Elbette Âşık Veysel’in sözlerinde yüzyıllardan günümüze gelen kültür ve felsefenin özü bulunmaktaydı. Ahmet Yesevî, insanoğlunun göremediklerini görerek birlik deneyimi yaşamasında Hakk ile arasındaki perdelelerin kalktığını, vahdet meyini yudumladığını ve “Bir” ve “Var” olan Allah’ın kendisine lâmekân’da¹⁹ dersler verdiğini, yakarışları neticesinde de cemâlini vadettiğini söyledi:²⁰

“Bir ve Var’ım derler verdi perde açıp;
Yer ve gökte duramadı şeytan kaçıp;
Şölen eyleyip, vahdet meyinden doyasıya içip,
Lâ mekân’da Hakk’tan derler aldım ben işte”
Lâ mekân mazmunu Yunus Emre’de birçok şiirde geçmekteydi.

“.....

Yunus Emrem kâmil oldu imanın,
Hazreti Hakk’a vasıl oldu canın.
Lâmekân şehridir senin mekânın,
Beka billah²¹ oldum, Elhamdülillah.”

Tasavvufun esası, Tanrı’nın kâinatta tecelli ettiği fikriydi. Aşk Veysel bir şiirinde bu fikri şöyle ifade ediyordu:

“Zahir batın²² her irenkten görünür

Gâhî doğar amma gâhî dolunur
Nerde baksan orda hazır bulunur
Kim demiş hakkında lâmekân oldu”

On üçüncü yüzyılın Anadolu’sunda Ahmet Yesevi’nin izini süren Horasan erleri, Alperenler “insan” sevgisinde birleşmişlerdi. Örneğin Hacı Bektaş Veli ‘**Ara, Bul**’ derken elbette canlıların en şerefli olan insanı gündeme getirmişti. Aynı zaman diliminde Mevlâna’da da aynı görüşteydi:

“Bir can var canında o canı ara,
Beden dağındaki gizli mücevheri ara,
Ey yürüyüp giden dost, bütün gücünle ara,
Aradığını dışarıda değil, kendi içinde ara...”

Yunus Emre şöyle söylüyordu:

“Gel şimdi hicabın aç, senden ayrıl
sana kaç,

Sende bulasın mirac, sana gelir cümle yol.”

Âşık Veysel de özünü aramaktaydı:

“Yıllarca aradım kendi kendimi
Hiçbir türlü bulamadım ben beni
Hayâl mıyım ürüya mı bilinmez
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

.....”

Derleyici, toparlayıcı, insanları ötekileştirmeden sevmeyi seçen Yunus, Anadolu’da hoşgörünün bayraktarlığını yapmıştı.

“Elif okuduk ötürü / Pazar eyledik götürü /Yaratılmışı severiz / Yaratandan ötürü” derken, canlı-cansız bütün yaratılmışları sevgi haleleri içinde sarıp sarmalıyordu.²³

19 Sözlükteki karşılığı ‘mekansizlik’ olsa da tasavvufta ‘mekândan münezze olma, arınma; ezeli ve edebi olma’ anlamında kullanılır. İslam tasavvufunda ‘lamekân’ Allah’ın sıfatlarından biridir.

20 Mehmet Fatih Kalın, Yesevi’nin Divan-ı Hikmetinde İlahi Aşk ve Allah Düşüncesi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 32, Temmuz 2018 Denizli s 189-202

21 Beka billah: Allah’ın varlığında sonsuz yaşama...

22 Zâhir Bâtın: Dış ve iç yüz.

23 Rıfat Araz, Yunus’ta Gördüğümüz İnsan Sevgisi Ve Hoşgörü Yaklaşımları, Mürekkep, Kültür Sanat Edebiyat Serisi,

Yunus Emre sınırları, devirleri ve dönemleri aşan evrensel bir yaklaşımla, insanları kucaklamakta, onları “sevgiye, sevmeye, seilmeye, hoşgörüyü ve birbirleriyle tanış olmaya” davet etmekteydi.²⁴

“Gelün tanışuk idelüm işün kolayın tualum

*Sevelüm sevillelüm dünya kimseye kalmaz”*²⁵

Yunus’a göre, insanoğlu, dış görünüşü ve toplumda takındığı tavrı ile geçimsiz, huysuz, hırçın, savaştıcı değil; uyumlu, makul, anlayışlı, sağduyuluydu. Felsefesinin kaynağında İslâm tasavvufunun prensipleri vardı.²⁶ “Ben gelmedüm da’vi-y-içün benüm işüm sevi-y-içün

Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmağa geldüm.” Yunus, gönül yaptı, gönül onardı, gönül kazandı. Gönül dostu evinin; barış ve sevgi yeri olduğunu kanıtladı. Orada ağırladı.²⁷ Yunus mesajlarını 20. yüzyılda dile getirenlerden en önemlisi Âşık Veysel oldu: “Her nereye baksam onu görüyom / Aynaya bakarsam beni görüyom / Yayılmış damarda kanı görüyorum / Yerleşmiş cesette gizli sır bende”

Âşık Veysel’i ile Yunus Emre’nin benzerliklerini şöyle sıralayabiliriz:²⁸

Yunus Emre: “Âşık Yunusu eyledi lal”

Âşık Veysel: “Dilsiz oldum pepe-lendim” Yunus Emre: “Dağlar ile taşlar ile / Çağırayım Mevlam seni / Seherdeki kuşlar ile / Çağırayım Mevlam seni”

Âşık Veysel: “Altmış iki yıldır seni ararım / Dağa taşa kurda kuşa sorarım”

Yunus Emre: “Bu can gövdeye konuktur / Bir gün ola çıka gide / Kafesten kuş uçmuş gibi”

Âşık Veysel: “Can kafeste durmaz uçar”

Yunus Emre: “Benim adım dertli dolap / Suyum akar yalap yalap”

Âşık Veysel: “Dönüyor bir dolap çarkı belirsiz”

Yunus Emre: “Bu dünya bir gelindir / Yeşil kızıl donanmış”

Âşık Veysel: “İşittim dünyaya gelin diyorlar”

Yunus Emre: “Mecnun oluben yürürüm / Ol yari düşte görürüm”

Âşık Veysel: “Uykuda dahi yürüyom / Gidenleri hep görüyom”

Kulun Allah’a muhtaçlığı, maddeten yoksulu da zengini de kapsamaktaydı. Hoca Ahmet Yesevi’, 1. Hikmetinde şöyle söylemekteydi:

“... Garip, fakir, yetimleri Rasul sordu
O gece Mirac’a çıkıp Hakk cemalini gördü

Geri gelip indiğinde fakirlerin hâlini sordu

Gariplerin izini arayıp indim ben işte.”

Yunus Emre, gurbetin, yalnızlığın, Tanrı’dan uzak kalmanın acısını anlatmıştı:

Nisan 2007 Ankara, Sayı:1; Kitap No:4, S.3-6

24 Faruk K. TİMURTAŞ, Yunus Emre Dîvanı, Tercüman 1001 Temel Eser 1, s.79.

25 Mustafa Tatçı Yunus Emre Divanı I-II Tenkitli Metin. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 1990, Ankara. s 103.

26 Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL, “Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı”, Akçağ Yay., Ank. 2006, 3.Baskı, s.333.

27 Abdülkadir HAYBER, “Yunus Emre’de Dünya Görüşü ve İnsan Sevgisi”, Bkz.(Hüseyin ÖZBAY, Mustafa TATÇI)Yunus Emre (Makalelerden Seçmeler) Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1994., s.199.

28 Erdoğan Alkan, Âşık Veysel’in Şiir Dünyası, Türk Dili Dergisi, Yıl 15 Cilt 15, Sayı 89, Mart-Nisan 2002..

*"Acep şu yerde varm'ola
Şöyle garip bencileyin
Bağrı başlı gözü yaşlı
Şöyle garip bencileyin"*

Yunus toprağa hor bakılmaması gerektiğini belirttiikten sonra, toprağın içinde yatanları ve onların vasıflarını birer birer saymış sonuna kendini eklemişti.

*"...Yunus, sen de ölürsün,
Kara yere girersin.
Bu toprağın altında,
Çok günahkâr kul yatar."*

Bir başka şiirinde toprak altından üstüne geçiş yapmıştı:

"Miskin Yunus, erenlere tepeden bakma, toprak ol,

Topraktan biter tamamı, gül bahçesi toprak bana." Toprak denilince aklımıza Âşık Veysel'in "Kara Toprak" şiiri geliyor. Bir başka şiirini de tasavvuf açısından yorumlamak mümkündü:

*"Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim
Dağlar yeşil giyer bulutlar ağlar
Gökyüzünde dalgalanır seslerim
....."*

Yaratılış amacına uygun, toprak gibi arı, temiz, örten üreten, bereketli, yararlı, kucaklayan, doyuran olmak. İşte Âşık Veysel'in anlatmak istediği buydu.

Yunus Emre'den 700 yıl sonra Prof. Dr. Bahtiyar Vahabzâde, Yunus Emre ve Âşık Veysel'i iki büyük zirve olarak görüyordu. "Veten Ocağının İstisi" (1982) adlı eserinde "Yunus Emre zirvesinden Veysel, Veysel zirvesinden Yunus görünür" diyor ve devam ediyordu:²⁹

"Yunus Emre'den 700 yıl sonra, Türk halkının bağrından Âşık Veysel'in sesi yükseldi. 20. yüzyılda, Âşık Veysel'in dilinde, Yunus Emre konuşmaya başladı."

Büyük gönül adamları için yazılan ve söylenen menkıbeleri, bir çağın insanlarına ilham veren, yol gösteren gönül destanlarını çağdaş insanlara da virgülüne, noktasına dokunmadan olduğu gibi sunmalıyız. Düş gibi masal gibi de olsa, anlatılan olaylardan alacağımız çok dersler vardır.

Âşık Veysel birleştiren, yücelten, birlik ve beraberlikten asla taviz vermeyen biriydi. İnsanlarımız arasındaki ırk, mezhep, yapay ayrılıklara karşıydı. En belirgin özelliği; Yunus gibi "Yaratılanı severiz yarayandan ötürü" anlatımında olduğu gibi insan sevgisiydi.

29 Bahtiyar Vahabzade, İki Zirve Garşısında Düşünceler, [Yunus Emre Ve Âşık Veysel] (Yayıma Hazırlayan: Fatma Akpınar, Türk Dünyası Dil Ve Edebiyat Dergisi, Ağustos 2011, Cilt, Sayı 31, S. 197- 201.

Âşık Veysel

Saklarım Gözümde Güzelliğini

Saklarım gözümde güzelliğini
Her neye bakarsam sen varsın orda
Kalbimde gizlerim muhabbetini
Koymam yabancıyı sen varsın orda

Aşkımın temeli sen bir âlemsin
Sevgi muhabbetsin dilde kelâmsın
Merhabasın dosttan gelen selâmsın
Duyarak alırım sen varsın orda

Çeşitli çiçekler yeşil yapraklar
Renklerin içinde nakşını saklar
Karanlık geceler aydın şafaklar
Uyanır cümlâlem sen varsın orda

Mevcudatta olan kudreti kuvvet
Senden hâsıl oldu sen verdin hayat
Yoktur senden başka ilanihayet
İnanıp kanmışım sen varsın orda

Hu çeker iniler çalınan sazlar
Kükremiş dalgalar coşar denizler
Güneş doğar perdelenir yıldızlar
Saçar kıvılcımlar sen varsın orda

Veysel'i söyleten sen oldun mutlak
Gezer daldan dala yorulur ahmak
Sen ağaç misâli biz dalda yaprak
Meyva çekirdeksin sen varsın orda

Abdurrahman Şen

ÂŞIK VEYSELİ BİR ANLAYABİLSEK!

Bütün edebî ve tarihî kişiliklerimizi anlama ihtiyacımızdan bahsederken yapmayı lüzumlu gördüğüm uyarımı bir kere de buradan hatırlatmak istiyorum! Mutlaka bütün edebî ve tarihî kişiliklerimizi, güncel dinî ve siyasî bakış yanlışlarımızdan sıyrılarak; “bana göre”, “bize göre” anlayışlarından uzak, öncelikle ve mutlaka o kişinin kendi eserlerinden ve mutlaka dönemini düşünerek tanımak zorundayız.

O, hangi zamanda, nasıl bir ortamda ne yazmış ne demiş, öncelikli ölçümüz olmalı hep!

Mehmed Âkif'in kürsülerde meydanlarda okunduğunda heyecan uyandıran birkaç şiirinin dışında, *Safahat*'in bütününde ne yazdığına hiç bakmayanların düştüğü duruma düşmek istemiyorsak, "bize / bana göre" anlayışımızı mutlaka terk etmeliyiz!

Yani; eğer gerçekten o fikirlerden, o sözlerden, o uyarılardan faydalanmak istiyorsak, günümüzde rehber ararken hiçbir kıymetimizi kendimize / günümüze uydurmaya çalışmamalıyız.

Şunu da asla unutmamalıyız!

Hangi meselemiz olursa olsun... Yüz yıl öncesinde Mehmed Âkif'in "son üç asırdaki din anlayışımızda bozulmalar" olduğunu vurguladığı uyarısını umursamayıp, güncel din ve siyaset anlayışımızla olaylara baktığımız müddetçe ne doğruyu bulabiliriz ne de geçmişten bugüne bize yapılmış hayatî anlamdaki uyarılardan faydalanabiliriz!

Çare; kaynaklarımıza yönelmek ve yolumuzu aydınlatacak, açacak olan bilgileri gözesinden ve mutlaka karşılaştığımız her olayı yaşandığı günün şartlarını, ortamını göz önünde bulundurarak değerlendirmektir!

Halk edebiyatımızın yaşayan en önemli isimlerinden biri olan, özellikle Âşık Veysel hakkında yazdığı kitaplarla haklı bir övgüye lâyık sevgili Ahmet Özdemir ağabeyim, bundan 18 yıl evvel, "*Ölümünün 32'inci Yılında Âşık Veysel Sevgisi*" başlığıyla yayımladığı yazısına son derece önemli bir tespitle başlıyordu; "*Zaman zaman moralim bozuluyor. Tutulmadık öğütleri dinlemek, yararlanılmayacak bilgileri taşımak, bir pay çıkarılmadık hayat öykülerini anlatmak, içine kendinizi koymadığınız düşünceyi düşünmek, yüreklerimizi kapattığımız aydınlıklarla avunmak yalnız bizlere özgü olsa gerek. Hamal*

gelmişiz, hamal gidiyoruz. Böyle olmasaydı, Hoca Ahmed Yesevî'den, Mevlânâ'dan, Yunus'tan, Hacı Bektaş'tan sonra bu topraklarda sevgi ve hoşgörü egemen olur, kellelerden kuleler yapılmazdı.

Arka arkaya tüm kişilere sorunuz:

'Mevlânâ'yı seviyor musun? Yunus'u seviyor musun? Hacıbektaş'ı seviyor musun?'

Alacağınız yanıt, 'Hem de ne kadar çok!' olacaktır kuşkusuz. Onların sevgi ve hoşgörü üzerine şiirlerini, öykülerini dinleyebilirsiniz. Hemen herkes bu konuda bir şeyler bilir.

Yine sorunuz:

'Sen ne kadar sevgi dolusun ne kadar hoşgörölüsün?'

'Tıss!'

Böyle bir aymazlık ya da vurdumduymazlık kaynağını soracak olsak, çoğumuz anında birçok sebep uydurur, birbirinden önemliymişcesine gerekçeler sıralayabilir! Ama düşünen ve vicdan sahibi her göz görüyor ki giderek daha fazla omurgasızlaşıyoruz! Bu doğru uyarılarda bulunanları da bir gerekçeyle karalayabiliyor, yanlışlarımızı methiye dizenleri baş tacı ediyoruz.

Cami vaazlarında bir uyarı yapıldığında, bir menkıbeyle dinî örneklemeler anlatıldığında heyecanlanan, duygusallaşan hatta bu etkiyle cûşa gelip camiye titreten insanlar dışarı çıkıp, toplum içine karıştığı anda az önce etkilenmiş görüldüğü söz – davranış – uyarı – menkıbe vb her neyse, aklına bile getirmiyor. Çünkü; toplum içine çıkıldığı andan itibaren dünyevî çıkarlarımız esas ölçümüz oluyor...

Toplumun geleceği hakkında böylesi sıkıntılı bir duruma düşme sebeplerimizin başında, örnek alabileceğimiz, almamız

CABİRYAPI

İnşaat ve Mimari alanında Deneyimli ve Güvenilir Ekibimizle Hizmetinizdeyiz

MİMARİ HİZMETLER

İç Mimari Proje Uygulama
İç Mimari Proje Tasarımı
Yapı Taahhüt Hizmetleri
Altyapı Çalışmaları

YAPI HİZMETLERİ

Alt-Üst Yapı Çalışmaları
Dekorasyon Çalışmaları
Ahşap, Mobilya Tasarım
Tarihi Eser Proje Uygulama

Sürdürülebilir ve Yenilikçi
Mimari Çözümler Sunuyoruz

gereken bütün kişiliklere bakarken ölçülerimizin sadece güncel anlayış ve çıkarlarımız çerçevesinde olması en önemli yanlışımız olarak onarılmayı bekliyor! Yani omurgasızlıktan uzaklaşmamız gerekiyor acilen!

Sadece cami vaazlarımız değil... Birçok ulemamız, gönül açıcımız, edebî kişiliğimiz de yazdıklarıyla, sohbetleriyle, bizlere kadar uzanan eserleriyle insanlara doğru yolu göstermeye çalışmış geride kalan asırlar içinde! Dillerinin döndüğünce uyarılarda bulunup insanlara temelde dinimizin en temel uyarılarını mısralarla, cümlelerle hatırlatmaya çalışmış... Ama günümüz insanı bu temel taşı, mücevher kıymetli uyarıları değil de her alanda sadece “gogıl (Google) amca”yı rehber ediniyor kendisine... Dini ni anlayıp anlatmada da millî duygularını geliştirme yolunda da en güvenilir kaynak sandığı “Gogıl amca”sına laf ettirmiyor!

Bu genel girişten sonra, güncel sıkıntılarımızı gidermek adına mutlaka okumamız, anlamamız ve yaşantımızda kimi olaylarla karşılaştığımızda aklımıza mutlaka gelmesi gereken... Yazdıklarıyla, sohbetleriyle, bizlere kadar uzanan eserleriyle insanlara doğru yolu göstermeye çalışmışlardan ve yakın zaman değerlerimizden birinin de Âşık Veysel Şatıroğlu olduğunu unutmamalıyız!

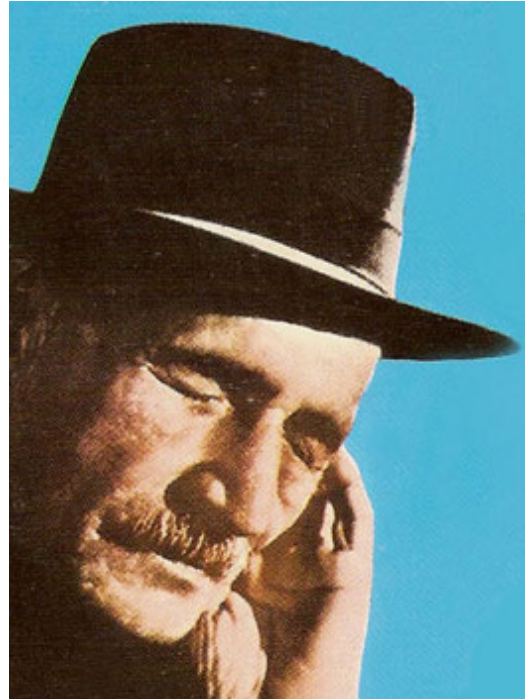
“Dost dost diye nicesine sarıldım” mısralarıyla başlayan şiirini okur türküsünü ve onlarca benzer eserini dinlerken sarsıldığımız, etkilenmiş göründüğümüz ama o ortamdan ayrıldığımız andan itibaren aklımıza bile getirmediğimiz Âşık Veysel!

Türkiye’mizin “birlik çimentolarından” biri olan, halk ve Hakk aşığı Âşık Veysel Şatıroğlu’nun vefatının üzerinden tam 50 yıl geçmiş olduğundan hareketle devle-

timiz 2023 yılını “Âşık Veysel Yılı” ilan etti... Etti ki bu yıl içerisinde O’nu anlamaya O’nu daha yakından tanımaya vesile olsun... Bol bol Âşık Veysel konuşulsun, eserleri, o birleştirici fikirleri, vatan sevgisi vb. hasletleri konuşulsun... Yıl içerisinde bugüne kadar yapılanları, yılın geride kalan günlerinde neler yapılacağını ve kafamızdaki tüm takıntılarımızı bir kenara koyup, Âşık Veysel’i anlamak yolunda birlikte yürüyelim biraz.

Mesela; Türkiye’yi bölmek isteyenlerin en çok istismar ettiği sorunların önde gelenlerinden biri olan Alevî-Sünnî bölünmüşlüğüne bakacak olursak, bu sıkıntımızın nasıl aşılabacağına dair Âşık Veysel’i anlamaya, tanımaya olan ihtiyacımız hâlâ tazeliğini ve aciliyetini korumaktadır!

Âşık Veysel birçok konuda olduğu gibi alevî – sünnî istismarında da nasıl davranmamız gerektiğinin yollarını en doğru biçimde gösterenlerden çok çok önemli bir

isim... Vefatı üzerinden geçen 50 yılda yaşadıklarımızı şöyle bir düşününce görüyoruz ki; gerçekten Âşık Veysel'in fikirlerine, şiirlerine kulak verseydik... Hâlâ "hassas konu"-larımızdan biri olarak durur muydu bu konu?

Şiirlerinde asla alevî – sünnî "varvara"sına taraf olarak girmeyen, bu konu ne zaman gündeme gelse bazıları tarafından ısrarla istismar edilen kimi kavramları mısralarına asla almayan Âşık Veysel, dönem dönem sadece siyasetle sınırlı kalmayıp, kültür dünyasında egemen olan "izm"lerin de tuzağına düşmemiştir.

Âşık Veysel'in hem sağlığında hem de vefatından sonra yaptığı çalışmalarla ozanımızın tanınmasına hizmet edenlerden bir başka sevgili ağabeyim Tahir Kutsi Makal da bu konuda yıllar önce şu tespitte bulunmuştu; "Âşık Veysel, Cumhuriyet'ten sonra

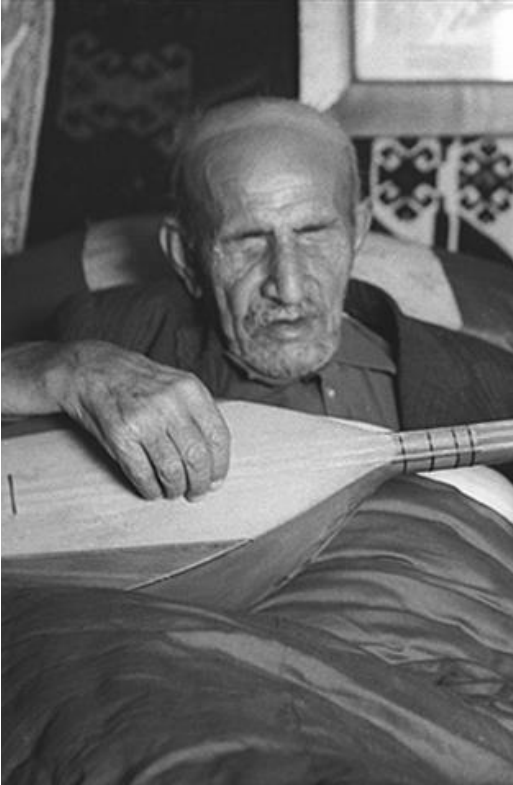
başlayan Türk'ün kendine dönüşü hareketine halkın iç zenginliğini katmıştır. Veysel'in kişiliğinde Karacaoğlan, Yunus Emre, Pir Sultan daha çok sevilmiştir. Cılız sesleriyle ancak çevrelere hitap eden halk şairlerine Âşık Veysel ortaya çıkma cesareti vermiştir. Doğrudur, Âşık Veysel, yere düşen altın heykeli kaldırıp kurtarmış, sevdirep beğendirmiştir. Ve Âşık Veysel güçlü kişiliğini korumasını bilmiştir. Kimsenin kafasıyla düşünmemiş, kendi duygu ve düşüncelerini söylemiştir. Yani Veysel, sanat adamı olmak, halk adamı olmak, halkın tercümanı olmak dışında politikaya ve ideolojiye teslim olmamıştır. Politikacılar ve 'izm'ciler teslim alamamışlardır Veysel'i.

Günlük sokak politikasına ve ideolojiye teslim bayrağını çeken bazı halk şairlerini sordum Veysel'e, cevap verdi.

-Ben onların önündeyim ve üstündeyim dedi. Ben ağacım onlar meyve. Ağaca meyvesi acı yahut tatlı gelmez. Onlar hakkında hükmü halk verecek, edebiyatçılar verecek..."

Bu gün geriye doğru baktığımızda; ne yazık ki Âşık Veysel'i anlama noktasında yeterli duyarlılığı gösterdiğimiz, söylemlerimizde samimî olduğumuz ne yazık ki söylenemez. Benliklerindeki "ilkesizlik" kurtçuğuna teslim olanların O'nu anlamaları da mümkün değildir! Ama öylelerini bulundukları noktada bırakıp, âşığının sazının neşesinde, sözünün peşinde olanların kazançlı çıkacağı kesin!

Anadolu irfanının ne olduğunu soranlara, o duru ve saf düşüncenin mısralara dökülmüş hâli olarak tazeliğini koruyan bir cevap niteliğindeki "Senlik benlik nedir bırak" şiirini tam da bu noktada hatırlamak, hele hele üzerinde birazcık olsun düşünmek bile birlik-beraberlik yolunda atılmış büyük bir adım olacaktır;

“Allah birdir Peygamber Hak
Rabbül âlemindir mutlak
Senlik benlik nedir bırak
Söyleyim geldi sırası

Kürt’ü Türk’ü ve Çerkes’i
Hep Âdem’in oğlu kızı
Beraberce şehit gazi
Yanlış var mı ve neresi

Kur’ana bak İncil’e bak
Dört kitabın dördü de Hak
Hakir görüp ırk ayırmak
Hakikatte yüz karası

Binbir ismin birinden tut
Senlik benlik nedir sil at
Tuttuğun yola doğru git
Yoldan çıkıp olma âsi

Yezit nedir, ne Kızılbaş
Değil miyiz hep bir kardaş
Bizi yakar bizim ateş
Söndürmektir tek çâresi

Kişi ne çeker dilinden
Hem belinden hem elinden
Hayır ve şer emelinden
Hakikat bunun burası

Şu âlemi yaratan bir
Odur külli şeye kâdir
Alevî Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası

Cümle canlı hep topraktan
Var olmuştur, emir haktan
Rahmet dile sen Allah’tan
Tükenmez rahmet deryası

Veysel sapma sağa sola
Sen Allah’tan birlik dile
İkilikten gelir belâ
Dava insanlık dâvası...”

Daha böylesi birçok mısralarla, şiir-
lerle, ülkede birlik ve beraberlik yolunu sağ-
lamanın anahtarını mısralarıyla milletine
vermiş olan Âşık Veysel’i bugünden tezi yok
daha çok okumaya, daha çok anlamaya ni-
yetlenmemiz gerek...

Âşık Veysel, şiirini bitirirken;
“Veysel sapma sağa sola
Sen Allah’tan birlik dile
İkilikten gelir belâ
Dava insanlık dâvası...” diyor ya...

Evet... Aslında işin püf noktası tam
da burası: İnsanlık dâvası...

“İnsan” olmanın hiçbir gereğini yerine
getirmeden, başka başka şeyler olmaya ni-
yetlenenler yüzünden “insanlık”, sorumlusu-
nu bulmakta bile zorlandığı bir dram yaşıyor!

Aslında “insan” olamadıktan sonra da
konuşulacak ne kalıyor ki? Mehmed Âkif gibi
Âşık Veysel de milletimizin başındaki en bü-
yük belanın şekilcilik ve cehalet olduğunun
farkına varıp bu konuda hem uyarılarda bu-
lunan hem de yapılması gereken yolu göste-
ren önemli iki kıymetimizdir. Şunu gönül ra-
hatlığıyla söyleyebilirim ki; edebiyatımızda,
milletimizin dünya devletleri arasındaki geri
kalmışlığını görüp, sebebinin bilgisizliğimiz,
cehaletimiz, şekilciliğe teslim oluşumuz, fit-
neye ve gıybete düşmüşlüğümüz olduğu ger-
çeğini açıkça ifade eden bir isim Mehmed
Âkif Ersoy ise bir diğeri de Âşık Veysel’dir.

Bu her iki kıymetimiz de kişi ya da top-
luluklarla uğraşmak yerine daima bütün şiir-
lerinde, sözlerinde toplumdaki genel hataları
görüp uyarılarını ona göre yapmışlardır.

İşte Âşık Veysel bu bakış açısı doğ-
rultusunda, toplumda gördüğü cehaleti ve
yol açtığı zararları gidermenin yolu olarak
okumayı ve okulu tavsiye ediyor;

*“Dünyanın en zengin aklını gördüm
Sermayesin sordum dedi ki okul
İnsanlara hizmet yaptığın yardım*

*Merhametim duygum dedi ki okul”
mısralarıyla başlayan şiirinde...*

Okul okumayan, ilim öğrenmeyen
cahil kalacağı ve cicili bicili gördüğü her
söze aldanacağı üstüne sayısız kıssası olan
bir ülkenin evlatları olarak, aynı yolda yü-
rürken Âşık Veysel’in cahil ve cahiller ko-
nusundaki uyarısını da bir kere de buradan
hatırlatmakta fayda görüyorum;

*“Aldanma cahilin kuru lafına
Kültürsüz insanın külü yalandır...
Hükmetse dünyanın her tarafına
Arzusu hedefi yolu yalandır..*

*Kar suyundan süzen çeşme göl olmaz
Gül dikende biter diken gül olmaz
Vız vız eden her sineğin bal’olmaz
Peteksiz arının balı yalandır..*

*İnsan bir deryadır ilimle mahir
İlimsiz insanın şöhreti zahir
Cahilden iyilik beklenmez ahir
İşlediği amel hali yalandır..*

*Cahil okur amma âlim olamaz
Kâmillik ilmini herkes bilemez
Veysel bu sözlerin halka yaramaz
Sonra sana derler deli yalandır.”*

Âşık Veysel’in, çalıp söylediği şiirle-
rindeki sözlerinden tanımak ve anlamak dı-
şında daha yakından tanımamıza yardımcı
olacak birçok hâtırası da vardır. Âşık Vey-
sel’in şiirlerini ve türkülerini, batı sazlarıyla
ilk söyleyenlerden Fikret Kızılok da bir gün
Âşık Veysel’e; “- Şu sazımı akort et de ver
Veysel baba... Ben sizden ilham almak istiyo-
rum.” demiş.

Veysel’in cevabı, gerçek anlamda ge-
lenekten beslenmeyi düşünen, yerli ve millî
kültüre gerçekten doğru biçimde hizmet et-
meyi arzulayan herkese ders niteliğindedir:
“- Ben sazımı halka göre akort ediyor ve ilha-
mımı Hakk’tan alıyorum. Siz de böyle hareket
ederseniz, sazınız akortlu demektir!”

Sazını, kalemini, dilini halka göre
akort etmeyen / ayarlamayan ve ilhamı-
nı Hakk’tan değil de bazı yaratılmışlardan
alanların sayısının her geçen gün arttığı bir
ortamda bu uyarıyı da dikkatle hayat rota-
mıza rehber ettiğimiz takdirde, sıkıntılarımı-
zın giderek azaldığını göreceğimiz kesindir!

Aramızdan bedenen ayrılışının her
yıldönümünde, birlik beraberliğimizin önüne
her engel çıkışında Âşık Veysel’i anlamaya,
tanımaya her zamankinden fazla muhtaç
olduğumuz gerçeğini de daha iyi anlama-
lıyız! Elbette Âşık Veysel bu anlamamızı ko-
laylaştıracak yolları gösterenlerden sadece
biri... Yeter ki niyetimizde samimi olalım! Bu
nuktada şaşırtıcı olan; bu gerçeğin farkın-
da olanlarımızın görünürde az olmamasına
rağmen, uyarılara kulak verenimizin çok
az olmasındaki çelişkidir ki... Az önce ifa-
de etmek istediğim omurgasızlaşma ora-
nımızın artmasıyla doğrudan bağlantılıdır
bu durum maalesef! Son ânında yaşanan
bir olayı hatırladığımızda, yaşananlara ku-
lak verdiğimizde ise Âşık Veysel’in kişiliğini,
hayata bakışını, teslimiyetini anlamamız da
kolaylaşıyor... Artık “gelmez yola” doğru yola
çıkılmakta olduğunu fark eden oğlu Ahmet
Şatıroğlu, geride ibret almak isteyen her-
kesi düşünerek olmalı ki teybi açıp sormuş:
“- Baba... Vakit doluyor gibi... Sesin bizlere
hâtıra kalacak! Bize bir şeyler söyle...” O son
ânın yorgunluğuyla, dura dura ve kısık bir
sesle söyledikleri tam da Âşık Veysel’e ya-

kışacak güzelliكتedir: “- Ne diyeyim oğul? Ne diyeyim? Birbirinizle, konu komşuyla iyi geçinin... Dirliğınız, düzeniniz bozulmasın... Herkesin günahı kendine... Keçiyi keçî bacağından asarlar, koyunu koyun bacağından...” Kısa bir süre susan Âşık Veysel âdeta dünya ile ilişkisini kesip, çıkacağı yolculuğun son hazırlıklarını yapmaktayken de; “-Küllî şeye kâdîrsin ya Rabbim... Sen bağışlayıcısın ya Rabbim... Sen affedicisin ya Rabbim...” diye mırıldanır.

Tarihler 21 Mart 1973’ü göstermektedir.

Âşık Veysel Şatıroğlu, kültürümüzde; Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın dünyada, Arafat mevkiinde ilk buluştuğu... Hz. Nuh’un tufan sonrası gemisinden karaya ilk ayak bastığı... Hz. İbrahim’in putları kırdığı ve yakılmak istendiğı ateşten kurtulduğu... Hz. Yusuf’un atıldığı kuyudan kurtulduğu... Hz. Musa’nın Kızıldeniz’den geçtiğı... Hz. Yunus’un balığın karnından dünyaya bırakıldığı... Hz. Muhammed’(sav)e peygamberliğin geldiğı... Hz. Ali’nin doğduğu ve Hz. Ali ile Hz. Fatıma’nın evlendikleri... Hz. Ali’nin hilâfete çıktığı gün olarak kabul gören bir Nevruz gününde ruhunu sahibine teslim eder!

O günde yaşanmış kabul edilen diğer olaylar arasında; Türklerin Ergenekon’dan çıktıkları gün olması... İlkbaharın başlangıcı kabul edilmesi... Ağaçlara suyun yürüdüğü günün olduğunu da hatırlattıktan sonra... İnsanların görebildiğı kadarıyla Âşık Veysel, “Kara Toprak” ile haşrolmaya; “-Küllî şeye kaadîrsin ya Rabbiiim... Sen bağışlayıcısın ya Rabbiiim... Sen affedicisin ya Rabbiiim...” dualarıyla yakardığı Yaradan’ına emanetini teslim etti.

Âşık Veysel’in kendi eserleri yanında, O’nu bizlere anlatmaya çalışan, doğru anlamamız için kalem oynatan çok değerli yazarlarımız, araştırmacılarımız da var. Ama ardından yazılıp söylenenler arasında sanırım en özet sözlerden biri edebiyatımızın büyük ustalarından Tarık Buğra’ya ait; “Sana, senden başka hiçbir insanın yazamayacağı, söyleyemeyeceğı o gönöl, o ses ve sözlerin şerefi yeter!”

Ve o şeref her fâniye de nasip olmuyor!

Açık olan gönöl gözüyle görüp, mısra mısra milletimizi uyaran Âşık Veysel Şatıroğlu’nun bu vesileyle ruhu şâd, makamı âli olsun...

Âşık Veysel

Hepimiz Bu Yurdun Evlâtlarıyız

Bu nasıl kavgalar çirkin dövüşler
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız
Yolumuza engel olur bu işler
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

Birleşiriz bir bayrağın altında
Biz Türklerin ikilik yok aslında
Yanar tutuşuruz vatan aşkında
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

Hedef alıp dövüştüğün kardaşın
Seni yaralıyor attığın taşın
Topluma zararlı yersiz savaşın
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

Herkes ilim deryasında yüzüyor
Çıkılmış ayın çevresinde geziyor
Yazık bize yollarımız uzuyor
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

*Herkes ilim deryasında yüzüyor
Çıkılmış ayın çevresinde geziyor
Yazık bize yollarımız uzuyor
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız*

*İlim kültür deryasına dalalım
Birlikte güçlenir gençliğin kolu
Gençliğe emanet Atatürk yolu
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız*

Kitaplar yazılmış nasihat dolu
Birlikte güçlenir gençliğin kolu
Gençliğe emanet Atatürk yolu
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

Söyler Veysel sözlerinden vazgeçmez
Bulanık çeşmeden kimse su içmez
Ganadı olmasa kuşlar da uçmaz
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız

Hüseyin Cılga*

ÂŞIK VEYSEL'DEN HOŞSOHBET ANILAR

Âşık Veysel, 79 yıllık ömründe yaşadığı çilelere rağmen, yaşama hep neşeli ve olumlu bakmıştır. Sohbetlerinde fıkralar anlatarak, şakalar yaparak çevresine hoş anlar yaşatmıştır. Yaptığı nüktelerin başında da âmâliğından hareketle “iki gözüm kör olsun ki” diyerek dinleyenleri kahkahalara boğmuştur.

Âşık Veysel'in derlenen anılarında da görüleceği gibi hazır cevaplılık ve nükteli sözleri, sazında ve sözünde olduğu gibi bu konuda da iyi bir usta olduğunu bizlere göstermektedir. Hoşsohbet anılarından birkaç

örnek vererek, bu konudaki değerlendirmeyi sizlere bırakmak isteriz.

Açlık

Âşık Veysel'in yolu bir gün Çorum'un Ahmetoğlu köyüne düşer. Orada muhtar Ali Yılmaz'ın evine misafir olur. Âşık Veysel'in geldiğini duyan köylüler odaya doluşurlar. Muhabbet bir hayli uzayıp gider.

Âşık Veysel, uzun yoldan geldiği için çok açtır, hemen odadakilere sorar:

-Epeyce laf ettik, bundan sonrasını çiğ mi konuşalım, yoksa pişmiş mi?

Onlar da:

-Ne demek Âşık, tabî ki pişmiş konuşalım, derler.

Âşık Veysel de:

Madem pişkin olacak, sizler de pişkin insanlarsınız. Sizlerin de bana "Dolu mu, boş mu içelim?" diye sormanızı beklerim, deyince muhtar vaziyeti anlar ve hemen sofrayı kurar.

Âşık Veysel, karnını doyurduktan sonra gülerek der ki:

-Eh be, daha yeni gözümüzün önü ışıdı.

Akort

Âşık Veysel, bir mecliste misafirlerine türkü söylemek için sazını eline alır ve akort yapmaya başlar. Akort biraz uzun sürünce sabırsızlaşan arkadaşı Ali Haydar Ercan:

-Ya Âşık, ne dıngırdadıp duruyon, iki çal da dinleyek, der.

Âşık Veysel de cevabını verir:

-Bunun arada bir kulağını bükmezsek, aynı senin gibi ayarsız oluyor.¹

Resim

Ressam Rahmi Pehlivanlı (1926-1992), Âşık Veysel'i model olarak kullanıp portresini yapmak üzere vefatından üç ay önce, bir gazeteci arkadaşını ve o yılın Türkiye güzelini de yanına alarak Sivrialan'a gider. Avrupa'dan aldığı spor arabasıyla köy yollarında altını vura vura geldiği için bozuk bir moralle içeri girer.

Âşık Veysel:

-Hoş geldin yiğenim, der.

Rahmi Pehlivanlı da bu moralle:

-Veysel Ağa, gâvur aklını köy yollarında perişan ettin, der. Âşık Veysel de hiç sesini çıkarmaz.

Evlerinde bir süre misafir kalan Rahmi Pehlivanlı, arka planda hanımı ve kız kardeşinin de olduğu resmi ortaya çıkarır. Bu arada Âşık Veysel de bir şiirini onun için besteleyerek saziyla çalar ve gazeteci arkadaş da bunu teybe kaydeder. Rahmi Pehlivanlı dinlemek için teybini açar, gazeteci arkadaşının işgüzarlık yaparak teybin pillerini köy bakkalından aldığı pillerle değiştirdiği için cazır cuzur sesler çıkınca morali tekrar bozulur.

Bunu üzerine Âşık Veysel de Rahmi Pehlivanlı'dan rövanşını alır:

-Yiğenim, sen de benim türkülerimi, teybinle perişan ettin.²

¹ Kaynak kişi: Veysel Kaymak, Görüşme H. Cılga, İstanbul, 15 Haziran 2017; H. Gümüşoğlu-H. Cılga, Yayınlanmamış Bektaşî Fıkraları ve Bektaşî Fıkralarında İrfan, Post Yayınları, bs. 3, İstanbul, 2019, s. 230; H. Cılga, Agm., 2022, s. 112; Veysel Kaymak, Canlar Ölesi Değil, İzan Yayıncılık, Ankara, 2022. s. 88.

² Ayşe Uğureli, "Âşık Veysel'in Yaşayan Görsel Mirası", Âşık Veysel (haz. Hakan Sarı-Yusuf Koşar), İhlamur Kitap, İstanbul, 2023, s. 70; H. Cılga, Âşık Veysel: Bilgelikleri, Sezgileri, Nükteleri, Post Yayınları, İstanbul, 2023, s. 131.

Ormancı

Âşık Veysel, kışlık yakacak için Sivri-
alan köyünün yakınındaki ormandan odun
kesmek için iki kişi tutar. Ormancılar da her
seferinde onların baltalarına el koyarlar.

Aradan birkaç gün geçer, muhtar Veli
Keçeci (1929-1978), ormancıları ve Âşık
Veysel'i evine davet eder. Birlikte yenilir,
içilir ve sıra saza söze gelir. Âşık Veysel,
Rıza ve Hanife adlı ormancılara yazdığı tür-
küyü çalıp söyler, onlar da çok mahcup olur-
lar. Bu türkülerini buradan başka hiçbir yerde
söylememesini rica ederler.

Âşık Veysel de der ki:

-Vallahi de billahi de söylemem. Yal-
nız Ankara Radyoevi'nde bir kez söylerim.³

Mezar

Erdoğan Alkan, Ankara Yüksek İhti-
sas Hastanesi'nden taburcu olan Âşık Vey-
sel'le radyo için bir söyleşi yapar. Sivria-
lan'da mezar yeri olarak Ayıpınarı otlığı ve
okulun bahçesi konuşulduğu için Erdoğan
Alkan sorar:

-Ölünce nereye gömülmek istersin
Âşık?

Âşık Veysel'in bu konudaki görüşü
çok nettir:

-Henüz daha ölmedim, ölünce düşü-
nürüm.⁴

Leylek

1944 yılının nisan ayı sonları çok
soğuk, kar ve yağmurla geçer. Çifteler Köy

3 Kaynak kişi: Hüseyin Aslan, (1924-2012) Sivas/Kayseri Sarioğlu Karpınar köyü doğumlu, okuryazar, çiftçi; Görüş-
me: Ahmet Özerdem, Karaözü, 9 Nisan 1978; Ahmet Özerdem, Age., s. 93; H. Cılga, Agm., 2022, s. 114.

4 Erdoğan Alkan, Âşık Veysel'den Nükteler, Pencere Yayınları, İstanbul, 2001, s. 25; H. Cılga, Age., s. 136.

A man with dark hair and a light beard stands in a Parisian street, leaning against a stone pillar. He is wearing a light-colored, pinstriped double-breasted suit with a white shirt and a light tie. A patterned pocket square is visible in his jacket. The background shows a cobblestone street, ornate street lamps, and buildings, suggesting a classic Parisian setting.

cacharel
PARIS

Enstitüsü Müdürü M. Rifat İnan, yakınlarda Hamidiye köyündeki Seydi çayının kenarındaki çayırılık alanlara gelen leyleklerin kardan ıslanıp üşüyerek büzüşmüş bir vaziyette olduklarının haberini alır. Müdür, hemen öğrencilere leyleklerin toplanıp inek ahırına getirmelerini ister. Soğuklar geçinceye kadar sıcak bir ortam olan ahırda kalırlar. Leylekler tüm enstitü öğrencileri gibi orada saz hocalığı yapan Âşık Veysel'in de dikkatini çeker. Âşık Veysel, leyleği hiç görmediği için öğrencilerden yanına getirmelerini ister. Leyleği kucağına alır ve başından başlayarak boynunu, gövdesini, kanatlarını eliyle kontrol eder. Sıra bacaklarına gelince iyice eğilir. Leyleğin ayaklarına uzanamayınca:

- Demek ki, sandalyeden kalkıp yere kadar eğileceğim, der.⁵

Hüsne Hanım

Âşık Veysel, evde hasta yattığı için komşuları ziyaretine gelir.

Komşusu Hüsne Hanım yüksek sesle sorar:

-Veysel Emmi, nasılsın ne yiyip ne içiyon?

Âşık Veysel de sakince yanıtlar:

-İyiyim, ne verirlerse yiyip, içip yatıyorum.

Hüsne Hanım odadan çıkınca Âşık gülerek söylenir:

-Kör olduğumu biliyordum da sağır olduğumu yeni öğrendim.⁶

Resim

Âşık Veysel, Ankara Radyoevi'nde bir programa katılır. Bu sırada sanatçı Ahmet Sezgin (1936-2008) de orada bulunmaktadır. Ahmet Sezgin'in resim yapmaya kabiliyeti olduğundan mola sırasında Saniye Can'dan (1930-2008) aldığı bir kâğıda Âşık Veysel'in resmini yapar. Bu resmi Âşık Veysel'in eline vererek sorarlar:

-Veysel Baba, bak bakalım, Ahmet Sezgin senin resmini yapmış, acaba benze-tebilmiş mi? Âşık Veysel, resmi eline alarak inceler gibi yapar ve arkasından da Ahmet Sezgin'i üzmecek şekilde şunu söyler:

-Sezgin, çok güzel yapmışsın ama gözlerimi yumuk yapmışsın.⁷

Tramvay

İstanbul sosyetesinin halk türkülerine merak saldığı günlerde, Âşık Veysel'i konser vermesi için davet ederler. Elinde sazı ile İstanbul'a gelen Âşık Veysel, Yaşar Kemal'le tramvaya binmek için Bahçekapı'da beklerler. Tramvaylar da salkım salkım doludur. Herkesin işten çıktığı bir saatte tramvay bekleyen şair ve romancı Rifat Ilgaz (1911-1993), Yaşar Kemal'e sorar:

-Nereye gideceksiniz?

Yaşar Kemal de:

-Şişli'ye, der.

Rifat Ilgaz, bir tramvaydaki kalabalığa, bir de Âşık Veysel'le Yaşar Kemal'e bakarak:

5 Kaynak kişi: Hasan Ayhaner, 1930 doğumlu, lise, öğretmen: Görüşme: Cengiz Yıldırım, Eskişehir, 10 Temmuz 2005; Cengiz Yıldırım, Âşık Veysel, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018, s. 79; H. Cılga, Age., s. 138.

6 Kaynak kişi: Hanım Cingöz, 1949 Sivas Şarkışla Sivrialan köyü doğumlu, okuryazar, ev kadını: Görüşme: Gülağ Öz, Sivrialan, 16 Haziran 1983; Gülağ Öz, "Âşık Veysel'le Anılarım ve Hakkında Bilinmeyenler", Âşık Veysel (haz. Süleyman Şenel), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2022, s. 100; Ahmet Özerdem, Age., s. 158; H. Cılga, Age., s. 142.

7 Doğan Kaya, Âşık Veysel, Sivas Belediyesi Yayınları, bs. 3, Sivas, 2020, s. 62; H. Dursun Gümüşoğlu-H. Cılga, Age., s.230; Ahmet Özerdem, Age., s. 153; H. Cılga, Age., s. 146.

-Yahu, bu kalabalıkta iki gözü sağlam olanlar tramvaya binemiyorlar. Siz, iki adama bir gözle nasıl tramvaya bineceksiniz? Atlayın bir taksiye gidin. Âşık Veysel'i dinleyecekler nasıl olsa taksi parasını da verirler.⁸

Kahvehane

Âşık Veysel, Sivas'ta Emniyet Otel'i'nde Küçük Veysel, Divriğili Hüseyin Yalçın (1892-1977) ve oğlu Âşık Ali Rıza Yalçın (1929-1990) aynı odada konaklamaktadırlar.

Sabahleyin erkenden otel müstahde-mi Âşık Veysel'in "Ağlayalım Atatürk'e" plağı-nı yüksek sesle çalmaya başlar. Plak bitince de diğer plaklarını çalmaya devam eder.

Âşık Veysel'in yatağının baş tarafı kapıya yakın olduğu için bu yüksek sestten uyanır, yatağından doğrulup Âşık Ali Rıza Yalçın'a seslenir:

-Yiğen, seslen şu otelciye, sustursun şu gevezeyi! Burası kahvehane mi?⁹

Heykel

Sivas Valiliği tarafından Âşık Veysel'in heykelini yapmak için çalışmalar başlatılır. Heykeli yapacak heykeltıraşlarla Âşık Veysel sohbet ederler.

Âşık Veysel'e sorarlar:

- Âşık Baba, biz senin heykelini yapacağız. Bu heykeli nereye dikelim. Evin önüne mi, yoksa köyün girişine mi?

Âşık Veysel:

- Bu heykel kaç mal olur? diye sorar.

Heykeltıraşlar da:

- Beş yüz liraya çıkar herhâlde, derler.

Âşık Veysel de gülümseyerek der ki:

- Beş yüz lirayı bana verin, onun yeri-ne ben dikilirim.¹⁰

Destan

Âşık Veysel, Mustafa Ekmekçi'ye 1933 yılında yazdığı destanı Atatürk'e okumak ve görüşmek için köyden arkadaşı İbrahim Tutuş ile yaya olarak Ankara'ya git-tiklerini, bu görüşmeye yardımcı olması için Mustafa adında bir milletvekilinden yardım istediklerini anlatır. Âşık Veysel, Mustafa adındaki milletvekilinden bahsederken so-yadını unuttuğunu söyler.

Mustafa Ekmekçi bu fırsatı kaçırmaz:

-Bu Mustafa adındaki milletvekilinin soyadı Ekmekçi miydi? diye sorar.

Âşık Veysel de bunun altında kalır mı?

-Ekmekçi değil, Ekmekçi olsaydı o za-man bize çok ekmek verirdi.¹¹

Taş

Âşık Veysel, yaşamından bir kesiti İb-rahim Aslanoğlu'na anlatırken:

-İstanbul'da bir tramvaya bindik gidi-yorduk. Ayakta kaldığımızı gören bir genç, hemen yerini bize terk etti. Oturduk. Bunu gören yaşlıca bir kadın, gence çıkışmaya başladı:

-Zamane işte böyle, bir âlim bir hoca olsa yerlerinden kıyılamazlar. Bunlar kim

8 Mehmed Kemal, "Veysel İçin", Barış gazetesi, 28 Mart 1973; Nazender Süzer Gökçe-Gürsel Gökçe (haz.), Age., s. 199; Erdoğan Alkan, Age., s. 67; Ahmet Özerdem, Age., s. 127; H. Dursun Gümüsoğlu-H. Cılga, Age., s. 236.

9 Âşık Ali Rıza Yalçın, "Âşık Veysel'le Yıldızeli Pamukpınar'da", Türk Folklor Araştırmaları, S. 296, İstanbul, 1974; Na-zender Süzer Gökçe-Gürsel Gökçe (haz.), Age., s. 267; H. Cılga, Age., s. 152.

10 H. Dursun Gümüsoğlu-H. Cılga, Age., s. 234; Ahmet Özerdem, Age., s. 56; H. Cılga, Age., s. 157.

11 Mustafa Ekmekçi, Agy, 2 Ocak 1973; Nazender Süzer Gökçe-Gürsel Gökçe (haz.), Age., s. 144; H. Cılga, Age., s. 166.

ki yer veriyorsunuz? Sazcı değil mi? Saz çalınca kadar dilenseler ne var? diye devam eder.

Âşık Veysel de sözünü bir nükteye bağlar:

-Kadın, taş atmaya daha çok devam edecekti, ama bereket indi de dilinden kurtulduk.¹²

Kaynakça

2023 Yılı Âşık Veysel Yılı Basında ve Ustaların Objektifinden Âşık Veysel (haz. Nazender Süzer Gökçe-Gürsel Gökçe), Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2022. ALKAN, Erdoğan, Âşık Veysel'den Nükteler, Pencere Yayınları, İstanbul, 2001. ASLANOĞLU, İbrahim, Âşık Veysel, Ata Yayınları, Sivas, tarihsiz. CILGA, Hüseyin, "Âşık Veysel'den Anılar", Âşık Veysel (haz. Süleyman Şenel), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2022, s. 101-115. -----, Âşık Veysel: Bilgelikleri, Sezgileri, Nükteleri, Post Yayınları, İstanbul, 2023. EKMEKÇİ, Mustafa, "Âşık Veysel'le Konuşmalar", Yeni Ortam gazetesi, İstanbul, 2-8 Ocak 1973. GÜMÜŞOĞLU, H. Durun-Hüseyin CILGA, Yayınlanmamış Bektaşî Fıkraları ve Bektaşî Fıkralarında İrfan, Post Yayınları, 3. bs., İstanbul, 2019. KAYA, Doğan, Âşık Veysel, Sivas Belediyesi Yayınları, bs. 3, Sivas, 2020. KAYMAK, Veysel, Canlar Ölesi Değil, İzan Yayıncılık, Ankara, 2022.

KEMAL, Mehmed, "Veysel İçin", Barış gazetesi, İstanbul, 28 Mart 1973. ÖZ, Gülağ, "Âşık Veysel'le Anılarım ve Hakında Bilinmeyenler", Âşık Veysel (haz. Sü-

leyman Şenel), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2022, s. 81-100. ÖZDEMİR, Ahmet, İki Kapılı Handa Âşık Veysel, Sivas Platformu Yayınları, İstanbul, 2010. ÖZERDEM, Ahmet, Anıları Nükteleri ve Bilgeliğiyle Âşık Veysel, kendi yayını çoğaltılmış nüsha, İstanbul, 2020. UĞURELİ, Ayşe, "Âşık Veysel'in Yaşayan Görsel Mirası", Âşık Veysel (haz. Hakan Sarı-Yusuf Koşar), İhlamur Kitap, İstanbul, 2023, s. 61-83. YALÇIN, Ali Rıza, "Âşık Veysel'le Yıldızeli Pamukpınar'da" Türk Folklor Araştırmaları, S. 296, İstanbul, 1974. YILDIRIM, Cengiz, Âşık Veysel, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018.

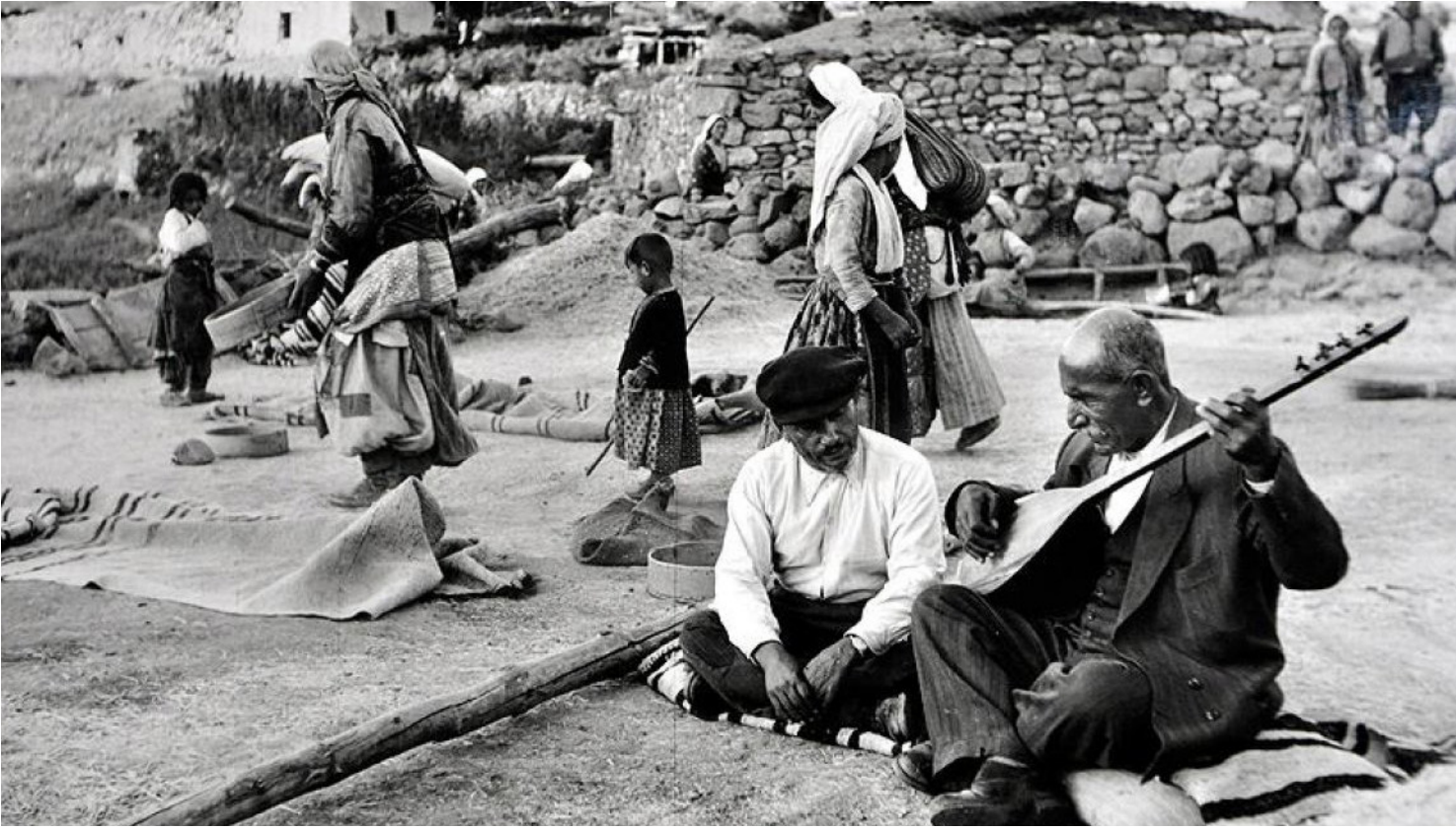
Yazar. Halkbilim araştırmacısı. Son olanak 2023 yılında "Âşık Veysel, Bilgelikleri-Sezgileri-Nükteleri" isimli eseri Post Yayınları arasında yayımlandı.

Kaynak kişi: Hüseyin Şahin, (1920-2020) Çorum Kuşsaray köyü doğumlu, okuryazar, çiftçi; Görüşme: Ahmet Özerdem, Çorum Kuşsaray köyü, 11 Haziran 1995; Ahmet Özerdem, Anıları Nükteleri ve Bilgeliğiyle Âşık Veysel, kendi yayını çoğaltılmış nüsha, İstanbul, 2020, s. 101; H. Cilga, "Âşık Veysel'den Anılar", Âşık Veysel (haz. Süleyman Şenel), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2022, s. 113.

12 İbrahim Aslanoglu, Âşık Veysel, Ata Yayınları, Sivas, tarihsiz, s. 16; H. Cilga, Age., s. 179.

Mehmet Nuri Yardım

BİRLİK ANLAYIŞINI BENİMSEYEN OZAN: ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU

Â

şık Veysel Şatıroğlu, ömrü boyunca birlik ve beraberlik ruhunu, kardeşlik hissini türkülerinde seslendirmiş ulu bir ozanımızdır. Onun bu misyonu bu sene “Âşık Veysel Şatıroğlu Yılı” dolayısıyla seslendirilmelidir.

Ama bu anlayış esasen her daim hatırlanmalı ve uygulanmalıdır. Zaten büyük şairlerin ve ozanların toplumda fikirleri ve eserleriyle yaşaması, bu tarz derinlikleri ve anlamı olan idealleri vesilesiyledir.

Veysel, toplumumuzun ortak paydalarından ve cemiyetimizin payandalarından biridir. Sade bir Türkçe ile söylediği türküler yurdun dört

bir yanına yayılmış ve sevilerek okunmuş, dinlenmiştir. Eserlerinde hüznün yanı sıra yaşama sevinci, tabiat, insan sevgisi, dostluk, birlik ve beraberlik üzerine gelecek nesillere kıymetli mısralar armağan eden Veyssel'in şüphesiz en çok önem verdiği tema "kardeşlik" ruhu ve duygusudur. Vefatından yarım asır geçtiği hâlde hâlâ gönüllerde

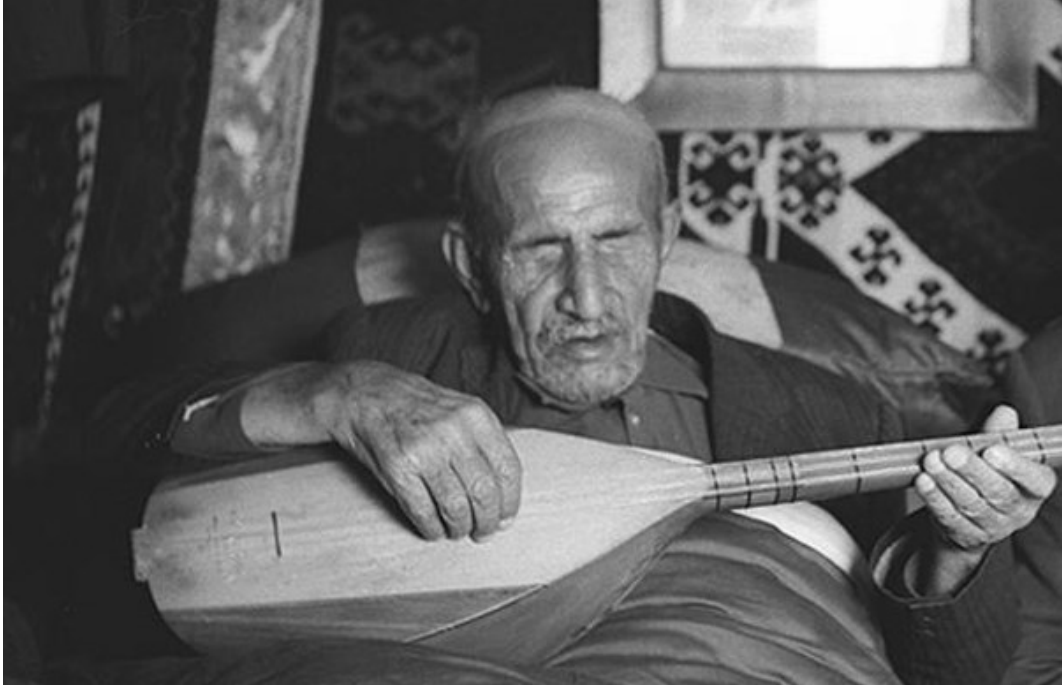
yaşayan ozan, bu hatırlayış vesilesiyle çok daha geniş kesimlere ulaşıyor. Esasen onu önce Türk dünyasına, sonra İslam âlemine ve nihayetinde yeryüzündeki bütün insanlığa bizim tanıtmamız gerekiyor. Şüphesiz bu da şairlerinin dünya dillerine çevrilmesiyle ve hakkında muhtelif ülkelerde sempozyumlar düzenlenmesiyle mümkündür. Unut-

mayalım ki şairlerinde insani vasıfları öne çıkaran, birlik ve beraberlik ruhunu eserlerine yansıtan Veysel, Türk halk edebiyatında güçlü söyleyişe ulaşabilmiş, 20. yüzyıl ozanlarımız arasında dikkat çekici şairleriyle ilgi toplamış ve zirveye çıkmıştır.

Edebiyat tarihçileri onu çağdaşlarından farklı görür, Yunus Emre, Niyazi Mısırî, Âşık Şenlik, Sümmani ve Ruhsati gibi şairlerin ve ozanların iklimine yakın bulurlar. Tahir Kutsi Makal, Özkan Yalçın, Muzaffer

Uyguner ve diğer bazı yazarlar, onun hakkında müstakil kitaplar kaleme aldılar. Vefat ettiği 21 Mart 1973 tarihinden bu yana her yıl aralıksız bir şekilde Türkiye'nin birçok yerinde sevgiyle, saygıyla, şükran ve minnet duygularıyla anılıyorsa bunun üzerinde durup düşünmek gerek. Veysel, ne yaptı da bu derecede ilgi odağı olabildi? Hangi baht ile milletimizin gönlünde taht kurabildi? Onun gibi güzel şairler yazmış yüzlerce ozanımız, halk şairimiz var. Ama Veysel'i farklı ve üs-

tün kılan en önemli vasfı, milleti arasında inanç ayırımı yapmayışı, ‘mezhep ayırımcılığı’na yüz vermemesi, Türkiye’de yaşayan Alevi-Sünni bütün Müslümanları, herkesi kardeş bilmesi, sazı, avazı, şiiri ve yüreğiyle aziz milletini samimiyetle kucaklamasıdır.

Millî-İslami-İnsani Bakış

Veysel hikmet yüklü şiirlerinde, merhum Ahmet Kabaklı hocamızın güzel tespitiyle “millî-İslami-insani” bir bakış açısıyla sanat yapmıştır. Yerli duyarlılığı, İslami hassasiyetle birleştirmiş, oradan da insani erdemlere doğru hızlı adımlarla yürümüştür. Dolayısıyla şiirlerinde diğer güzel duygular gibi, insanlık, kardeşlik, dostluk, yardımseverlik, vefa, birlik ve beraberlik duyguları ağır basar. Zaten milletimizin ona olan muhabbeti de buradan doğmuştur. Başka bazı sözde ozanlar, mezhep tahrikçiliği yaparak ayrılık tohumları ekerken, Veysel “kardaş”lığı vurguda bulunmuştur. Bu yönüyle Mevlâna, Hacı Bektaş ve Yûnus Emre düşüncelerinin yirminci yüzyıldaki temsilcilerinden biri

olduğunu herkese göstermiştir. Şüphesiz bu derinlemesine yüksek bakış, okuyamamış ve dünyayı görmeyen ama gönül nazarı açık bir sanatkârın ince ve zarif portresini ve sağlam duruşunu önümüze çıkarıyor. Bu bakımdan Veysel Şatıroğlu, iyi bir ozan olmanın yanı sıra âdeta bir toplum düşünürü, bir halk filozofu olarak da herkese faydalı mesajlar vermiştir.

Birlik ve Kardeşlik Mesajı

Veysel’in birçok şiirinde, vahdet mesajı içeren hikmetli mısraları, sıklıkla görürüz. Onun “Allah Birdir Peygamber Hak” şiiri, topluma dayanışma duygusu aşılayan en güzel metinlerdendir denilebilir. Şiir şu mısralarla başlar: “Allah birdir Peygamber Hak/ Rabbül âlemdir mutlak/Senlik benlik nedir bırak/Söyleyim geldi sırası”. Veysel, bugün de kasıtlı olarak gündemden düşürülmeyen “mensubiyet” meselesini, o aydınlık iç gözüyle nasıl görüyor ve bize de gösteriyor: “Kürt’ü Türk’ü ve Çerkez’i/Hep Âdem’in oğlu kızı/Berberce şehit gazi/Yanlışı var mı ve neresi?”

O, güzel, birleştirici ve yapıcı hususiyetleriyle her zaman rahmet ve saygıyla anılmayı, sevgiyle hatırlanmayı hak ediyor. Veysel sevgi hissine, birlik ve beraberlik ruhuna çok önem verir. Neredeyse her şiirinde, her mısraında dayanışma çağrısı yapacaktır. Bir yerde şöyle der: *“İtimat edersen benim sözüme/Gel birlik kavline girelim kardaş/Birlik, çok tatlıdır benzer üzüme/İçip şerbetini duralım kardaş/Son verelim iftiraya bühtana/Kardeşane sevişelim can cana/El birlikle çalışalım vatana/Çok okul fabrika kuralım kardaş”* Veysel’in şiirlerinde yer bulan ‘birlik’ mesajları, topluma dayanışma duygusunu aşılar. Hepimizin aynı ulu ağacın dalları olduğumuzu hatırlatır.

Evrensel Bir Sanatçımız

Veysel’in şiirlerinde verdiği mesajlar esasen sadece Müslüman Türk toplumuna değil, bütün insanlığa da hitap edebilecek güçtedir. Bu bakımdan onu sadece Türk ve İslam coğrafyasında değil her yerde, Batı ve Doğu ülkelerinde de anmak, anlatmak ve tanıtmak gerekir.

Âşık Veysel, Türk halk edebiyatında güçlü bir söyleyişe ulaşabilmiş, 20. yüzyıl ozanlarımız arasında dikkat çekici şiirleriyle ilgi çekmiş büyük bir ozandır. Çok farklı, acıklı, dertli, serüven dolu ama aynı zamanda hareketli bir hayata sahip olan Şatıroğlu, 25 Ekim 1894 tarihinde Sivas’ın Şarkışla ilçesine bağlı olan Sivrialan köyünde dünyaya geldi. Bir şiirinde *“İşittim, dünyaya gelin diyorlar/Ben kocadım dahi dünya gelin mi”* der.

Vatan Toprağının Kıymeti

Âşık Veysel’in en çok istediği hususlardan biri de, ülkemizde birlik ve beraberlik ruhunun diri olarak ayakta durmasıdır. Bunun için şiirlerinin çoğunda bu fikre hizmet eder. Vatan toprağının kıymetini anlatır, memleket çocuklarının kardeşliğini hatırlatır. Bozgunculuğa meyilli olanlara, *“Gel birlik kavline girelim kardaş”* diye seslenir.

Birlik ruhu güzel ama bu milleti parçalayıp bölmeye çalışanlar da vardır. Basiretli ve ferasetli olan âşığımız, bu vahim tehlikenin farkındadır. Bunun için herkese

ikazda bulunur. Kardeşliğin artması, düşmanlık duygusunun yerleşmemesi, memleket evladı arasında kin ve nifak tohumlarının saçılmaması için çırpınır durur. Mesela şu satırlarda, o ümit ve hasretini dile getiriyor: “Bu nasıl kavgalar çirkin döğüşler/Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız/Yolumuza engel olur bu işler/Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız/Birleşiriz bir bayrağın altında/Biz Türklerin

ikilik yok aslında/Yapan tutuşuruz vatan aşkında/Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız/Hedef alıp dövüştüğün kardeşin/Seni yaralıyor attığın taşın/Topluma zararlı yersiz savaşın/Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız”.

Bir Halk Adamı

Âşık Veysel, içinden çıktığı halkın sesi olmayı sevmiş, başka aykırı yollara asla sapmamıştır. Milletimizin onu çok sevmesinin temelinde zaten bu bağlılığı yatıyor. Zira Veysel, yanındaki yöresindeki insanlarla aynı ruhu taşır, aynı hissi duyar. Sevinçte tasada onlarla beraberdir. Yapay ideolojilere asla yüz vermemiştir; bazı sözde aydınların onu insanından çekip ayırmasına rıza göstermemiştir. Kimseye fikren teslim olmamış, duygu ve düşüncelerini pervasızca ve cesaretle seslendirmiştir. Halk edebiyatı vadisinde emin adımlarla ilerlerken onun bu gerçek toplumcu tutumu, sanat dünyasının da dikkatini çeker. Kendisini yakından tanıyan, ziyaret edip muhabbet eden gazeteci yazar Tahir Kutsi Makal, bu konuda dü-

şüncelerini şöyle beyan ediyor: “Âşık Veysel halk şiirini sevdiren adamdır. Kendine has deyişi ve karakteristik sesi ile kendisine ve daha önceki halk şairlerine ait şiirleri, radyolarda okuya okuya, bıkkınlık veren şehirli edebiyatını yenmiştir. Şimdi Âşık Veysel’in tezenesini vuruşunu tanımayan, sesine kulak vermeyen yok gibidir.” Âşık Veysel inançlı bir Müslümandır. Bunu her vesile ile ifade eder ama asla istismar etmez. Zaten inancının yalınlığı, sadeliği ve samimiyeti, eserlerine bakılınca derhâl anlaşılır. Bir yerde şöyle der: “Allah birdir inanmışız Allah’a/İki diyen o dergâhtan kovulur” Ardından düşüncelerini, dünya görüşünü şöyle özetler: “Aslım Türk’tür Elhamdülillah Müslüman/Şükür Amentü’ye etmişiz iman/Kalbime yaraşmaz şirk ile güman/Kalbimiz nur ile dolu sayılır”.

Sevgi Ummanı

Âşık Veysel insanları, hayvanları, bitkileri ve bütünüyle kâinatı çok sever. Tabiata adamakıllı sevdalıdır, ağaçlara yürekten tutkuludur. Elbette öncelikle ailesini ve bilhassa eşini sever. Hanımına adadığı mısralar, deyişler söyler. Şüphesiz o, bu sevgi hamurunu insana bahşedenin Cenabı Allah olduğunun bilincindedir. Bunun için, “Beş günlük dünyada ey Âdemoğlu/Kâmili kâmili, hâli gözle gel/Cümlemizin başı bir Hakk’a bağlı/Hakikat söyleyen dili gözle gel” der.

Veysel’de beşerî aşk ile ilahi aşkın, mezc olup bir ebru güzeli gibi kaynaştığını görürüz. Öyle mısraları var ki, orada eşine mi yoksa bütün kâinatı Yaradan Cenab-ı Hakk’a mı hitap ettiği bilinmez. Divan edebiyatında ve bilhassa tasavvuf edebiyatımızda yaygın olan ‘mecazi aşk’ ile ‘hakiki aşk’ kavramları, ozanımızın da zihin dünyasını kaplamıştır. Mesela şu ifadeler ne

kadar bizden ve ne kadar derindir: “Saklarım gözümde güzelliğini/Her neye bakarsam sen varsın orda/Kalbimde gizlerim muhabbetini/Koymam yabancıyı sen varsın orda”

Veysel yüreğindeki coşkun hisleri saklamaz, açığa çıkarır. O, zaten içi dışı bir olan, özge ve bilge ozandır. Bu dörtlüğün ardından ‘aşkının temeli’ni gösterir meraklı olanlara: “Aşkımın temeli sen bir âlemsin/Sevgi muhabbetsin dilde kelamsın/Merhabasın dosttan gelen selamsın/Duyarak alırım sen varsın orda”

Galiba çiçeklerden, ağaçlardan, tabiatan en çok bahseden şairimiz Âşık Veysel’dir. Bu renkli ve donanımlı evren kuşatmıştır iç dünyasını. Sözü dönüp dolaşıp yeşilliklere getirir ve bizi de özge temaşalar için, elimizden tutup bir ormanın derinliklerine doğru yürütür: “Çeşitli çiçekler yeşil yapraklar/Renklerin içinde nakşını saklar/Karan-

Kaanlar®

1978'den
berisi

Sevgi dolu kahvaltılar...

Sofranınız size Günaydın Desin

KAANLAR®
for coloring breakfast...

www.kaanlar.com.tr

/Kaanlar

*lık geceler aydın şafaklar/Uyanır cüml'âlem
sen varsın orda"*

Veysel kâinattaki ahenkli oluşumu ve düzenli değişimi bilir, her gün devam eden bu yenilikleri düzenli olarak takip eder, sonra da sözün özünü söyler. Ona göre her şeyde bir mükemmeliyet vardır. İşte o mısralar: *"Mevcudatta olan kudreti kuvvet/Senden hâsıl oldu sen verdin hayat/Yoktur senden başka ilanihayet/İnanıp kanmışım sen varsın orda"*

Allah'ı her şeyde ve her yerde gören bir inanç adamıdır Veysel. Bütün yaratılmışların Yaradan'ı, mütemadiyen kendi dillerince zikrettiğini fikretmiştir. Her gün semada ve yeryüzünde görülen değişimin tesadüfi olmadığını bilir. Ozanımız tefekkür nazarıyla baktığı oluşumları ibretle ve hikmetle takip eder durur. Şimdi o anlamlı mısraları okuma zamanıdır: *"Hu çeker iniler çalınan sazlar/Kükremiş dalgalar coşar denizler/*

*Güneş doğar perdelenir yıldızlar/Saçar kıvılcımlar sen varsın orda/Veyssel'i söyleten sen
oldun mutlak/Gezer daldan dala yorulur ahmak/Sen ağaç misali biz dalda yaprak/Meyva
çekirdeksin sen varsın orda"*

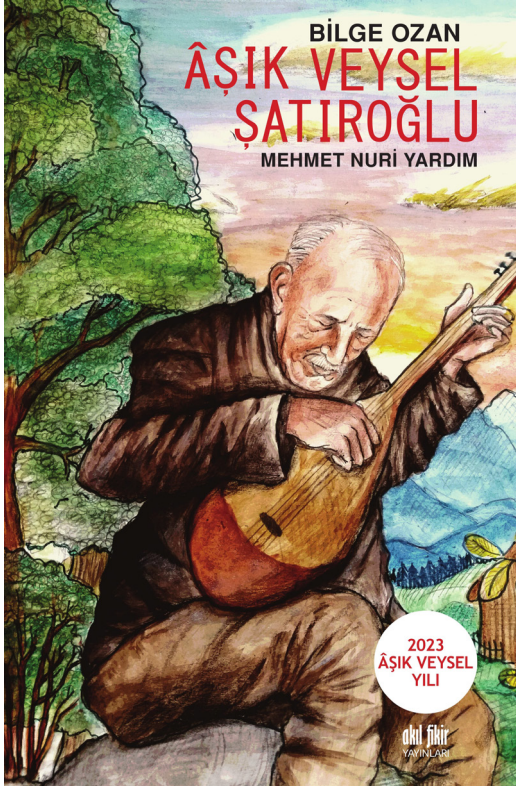
Âşık Veysel vatanseverdir. Vatanını canından aziz bilir. "Vatan bizim, ülke bizim, el bizim" diyerek meydan okur ve şu duada bulunur: "Tanrım var eylesin milletimizi." Bu hislerini *"Bir Küçük Dünyam Var İçimde Benim"* şiirinde de öne çıkarır: *"İçimde beslerim bir büyük ordu/Çiğnesin düşmanı yükseltsin yurdu/Azmi zihniyeti Veysel'in derdi/İşte bu niyetim bana kâfidir"...*

Bir insanın vatani olmazsa hayatı da olmaz. Ailesi de, kurulu düzeni de kök salmaz. Peygamber Efendimizin, "Vatan sevgisi imandandır." hadis-i şerifini bilen ve hayatında buna uygun hareket eden Veysel, her zaman vatan sevgisine dikkat çekmiş, bu muhabbetin yeni nesillere de aktarılması gerektiğinin altını çizmiştir. Bu duyguyu şiirlerinde, mısra aralarında büyük bir istekle verdiğini fark edebiliyoruz.

Dünyaya Vedası ve Son Şiiri

Âşık Veysel, vefatından önce yanında olan büyük oğlu Ahmet'e, yazıp tamamlamadığı için adını koymadığı şiirini verir. O şiirindeki dörtlüklerden birinde şöyle diyor: *"Selam saygı hepinize/Gelmez yola gidiyorum/Ne karaya ne denize/Gelmez yola gidiyorum"* Şüphesiz geri dönüşü olmayan bir yola doğru çıkacağını hissetmişti Şatıroğlu. Bu yol, ebedî âleme doğru giden mecburi bir caddeydi. Ben o yola ümit ile inanç ile mütebessim bir yüzle gittiğine inanıyorum.

Hayatın sonlarına yaklaştığını hissediyordu şairimiz. Hastanede iken yakınlarına, köyünde ölmek istediğini söyler. Bu-

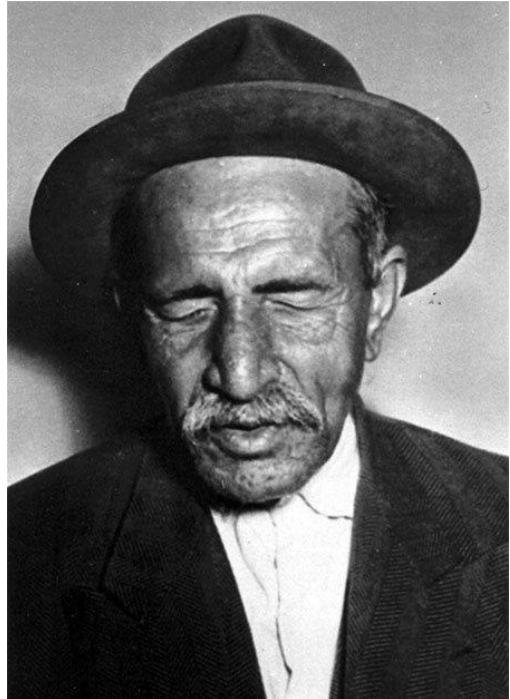

nun üzerine Sivrialan'a götürülür. 21 Mart 1973 Çarşamba günü sabaha karşı saat 3.30 civarında fani dünyaya veda eder. Vefat haberini gazeteci Yücel Yönel, her yere ve herkese duyurur. Yönel, ozanla son röportajı yapan kişidir aynı zamanda. Ayrıca ozan hakkında bir eser de kaleme almıştır. *Uzun İnce Bir Yolda Fotoğraflarla Âşık Veysel*. Burada ozanımızın hayatı, fotoğrafları ve kendisiyle yapılmış olan son röportaj da yer alıyor.

“Ben Giderim...”

O bir şiirinde, “Ben giderim adım kalır/Dostlar beni hatırlasın/Düğün olur bayram gelir/Dostlar beni hatırlasın” diyordu. İyi ama dostları onu hiç unutmadı ki... Adı hep dillerde, şiirleri gönüllerde yer tuttu. Ve vadesi geldi, ömür defterini kapadı, giderayak herkesle, eşi dostuyla, konu komşuyla, çocukları torunlarıyla helalleşti: “Selam saygı

hepinize/Gelmez yola gidiyorum/Ne karaya ne denize/Gelmez yola gidiyorum” Bu metanetle ve güler yüzle öte dünyayı kucaklarken ‘kara toprak’ın serin sinesine usulca uzanıverdi ve özlemini çektiği ‘menzil’ine doğru gidiverdi. Ardından ağıtlar yakıldı, mersiyeler yazıldı. Galiba ‘toprak’ ozanımıza en manidar mısraları, “Âşık Veysel” beytinde ‘bayrak’ şairi armağan etti: “Artık, kendimi bir başka dünyâya götüreceğim:/Bu dünyâda görmüyordum... o dünyâda göreceğim!” Dış gözü kapalı ama iç nazarı açık, ayakları bu ülkenin topraklarında dolaşan, iyilik dünyasını yayan, kalbini bütün dünyaya açan Âşık Veysel Şatıroğlu’nu rahmetle ve hürmetle anıyorum. Ruhu şad, kabri nur, mekânı cennet, menzili mübarek, makamı yüksek olsun.

Âşık Veysel

Beserek Dağı

Arzusun çektiğim Beserek Dağı
Elvan çiçeklerin açtı mı
Çevre yanın güzellerin otağı
Bizim eller yaylasına göçtü mü

Güney tarafından kurban pınarı
Kalktı mı mezarlı boyunun karı
Garip öter meşeliğin kuşları
Yavru şahin yuvasından uçtu mu

Doğusu Beyyurdu Şahinkaya'sı
Batısı aşılık taşır boyası
Üçoluk'tan geçer Türkmen mayası
Sultan sulağından suyun içti mi

Yeşil atlas giymiş dağlar süslenmiş
Mescit Köyü eteğine yaslanmış
Şeme Dağı duman olmuş puslanmış
Sivralan'a nuru rahmet saçtı mı

Zaman gelip göçler geri dönerken
Güzellerin yaylasından inerken
Dilberler doldurup bâde sunarken
Veysel Şatır hatırlara düştü mü

Beste Bekir

ANADOLU KÜLTÜRÜNDE ÂŞIK VEYSEL ETKİSİ

Geleneksel Türk halk şiiri, Türk sözlü kültürünün önemli bir parçasıdır ve uzun bir geçmişe sahiptir. Bu geleneğin içinde yer alan birçok âşık, şiirleriyle toplumun duygularını ifade etmiş ve Türk halk müziğinin zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu âşıklardan biri de Âşık Veyse'dir. Âşık Veyse, Türk halk şiiri geleneğinde önemli bir yere sahiptir ve hem şiirleri hem de yaşamıyla Türk halkının gönlünde taht kurmuştur.

Âşık Veyse, 20. yüzyılın önemli halk ozanlarından biridir. Asıl adı Veyse Şatıroğlu olan ozan 1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinde doğ-

muş ve köy hayatıyla iç içe bir çocukluk geçirmiştir. Küçük yaşta çocuk felci geçirmesi sonucu gözlerini kaybeden ozan, yaşamının geri kalanında görme engelli olarak yaşamak zorunda kalmıştır. Ancak bu durum, onun sanatsal yeteneklerini etkilememiş ve şiirlerinin kalitesini hiçbir şekilde azaltmamıştır.

Âşık Veysel, Anadolu'nun geleneklerine, değerlerine ve yaşam tarzına derinden bağlı bir ozandır. Şiirlerinde Anadolu'nun doğal güzelliklerini, köy hayatını, aşkı, dostluğu ve insanlık değerlerini işler. Anadolu'nun toprakları, insanları, aşkı ve sevgisi onun şiirlerinde can bulur. Şiirlerindeki duygusal derinlik ve samimiyet hemen hissedilir. Âşık Veysel, şiirleri aracılığıyla Anadolu'nun değerlerini gelecek nesillere taşımış ve bu değerlerin yaşatılmasına katkıda bulunmuştur. Ozanın toplumsal konulara değindiği şiirleri de bulunmaktadır.

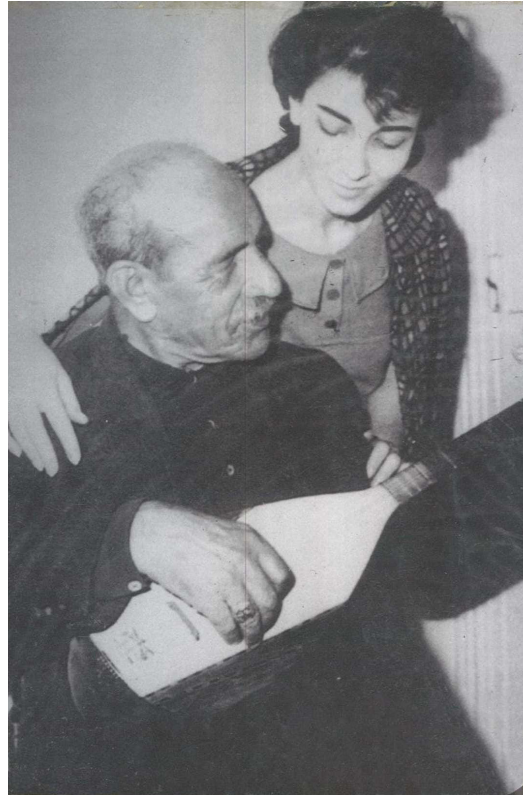
Halkın duygularını, yaşamını ve değerlerini en iyi şekilde yansıtan ozan, Anadolu halkının dili ve anlatımıyla âdeta bütünleşmiştir. Şiirlerinde sade bir dil kullanması, halkın anlayabileceği bir üslup benimsemesi, onu halk arasında sevilen bir ozan hâline getirmiştir. Bu sayede Anadolu halk şiiri Âşık Veysel'in eserleriyle daha da zenginleşmiş ve geniş kitleler tarafından benimsenmiştir. Dilden dile dolaşan şiirleri halk arasında ezberlenmiş ve halk müziğiyle birlikte söylenmiştir.

Âşık Veysel'in halk şiiri geleneği içindeki yeri, sadece şiirleriyle sınırlı değildir. O, aynı zamanda bir saz şairidir. Sazını çalarken şiirlerini seslendiren Âşık Veysel, müzikal yetenekleriyle de öne çıkmıştır. Sazıyla halk arasında kendine özgü bir tarz yaratan ozan, müziğin gücünü kullanarak şiirlerini daha etkileyici hâle getirmiştir.

Hem sözleri hem de müziğiyle dinleyicileri derinden etkileyen Âşık Veysel, Türk halk müziğinin de önemli bir temsilcisidir.

Âşık Veysel'in eserleri, Türk halk müziği repertuvarının önemli bir bölümünü oluşturur. Şiirleri ve müziği, birçok sanatçı tarafından yorumlanmış ve günümüzde hâlâ seslendirilmeye devam etmektedir. Onun şiirleri, genç şairlere ve müzisyenlere ilham kaynağı olmuş, Türk halk şiiri geleceğinin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Âşık Veysel, Anadolu'nun derinliklerinde yaşayan halkın duygularını en iyi şekilde yansıtan bir halk ozanıdır. Şiirleri ve sazıyla Anadolu halk müziğinin gelişiminde büyük rol oynamıştır. Onun eserleri, Anadolu'nun türkülerine derinlik ve duygu katmıştır. Bu sayede Anadolu halk müziği zenginleşmiş ve onun eserleri halk arasında popüler hâle gelmiştir.

Anadolu halkının kimliğinin önemli bir temsilcisi olan ozanın engelli olmasına rağmen zorluklarla mücadele etmekten ve umut dolu olmaktan vazgeçmemesi, Anadolu insanının direncini ve dayanışmasını simgeler. Onun hikâyesi ve yaşamı, Anadolu halkının güçlü iradesini, içtenliğini ve sevgi dolu yüreğini yansıtır. Bu da halkın kimliğinin şekillenmesinde ve güçlenmesinde etkili olmuştur.

Âşık Veysel, hayatı boyunca pek çok âşıktan etkilenmiş ve onlarla ilişkiler kurmuştur. Etkilendiği en önemli âşıklardan biri ünlü halk ozanı Dadaloğlu'dur. Dadaloğlu, Anadolu'nun halk şiir geleneğinin en önemli isimlerinden biridir ve Âşık Veysel'e ilham kaynağı olmuştur. Onun şiirlerindeki duygusal derinlik ve dilin gücü, Âşık Veysel'in şiirlerinde de kendini gösterir.

Ona esin kaynağı olan bir diğer önemli âşık ise Karacaoğlu'dur. Karacaoğlu, 17. yüzyılda yaşamış ve Türk halk şiirinin en ünlü temsilcilerinden biridir. Aşk, doğa, insanlık, ayrılık, gurbet, sıra özlemi ve ölüm temalarını işleyen şiirleriyle tanınmıştır. Âşık Veysel, Karacaoğlu'nun şiirlerindeki içtenlik ve sade dil anlayışından etkilenmiş ve kendi şiirlerinde de benzer bir tarzı benimsemiştir.

Sonuç olarak Âşık Veysel, Türk halk şiiri geleneği içinde önemli bir yere sahip bir ozandır. Şiirleri ve müziğiyle Türk halkının duygularına tercüman olmuş, halk müziğinin gelişmesini sağlamış ve Türk kültürünün zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Âşık Veysel'in yaşamı ve eserleri, Türk halkı tarafından hâlâ büyük bir sevgi ve saygıyla anılmakta ve onun izleri günümüzde de yaşamaktadır.

Âşık Veysel

Sazıma

Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı Âşık âr etme
Lâl olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi âh ü zâr etme

Gizli derdlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sesine kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayâli hatır et beni unutma

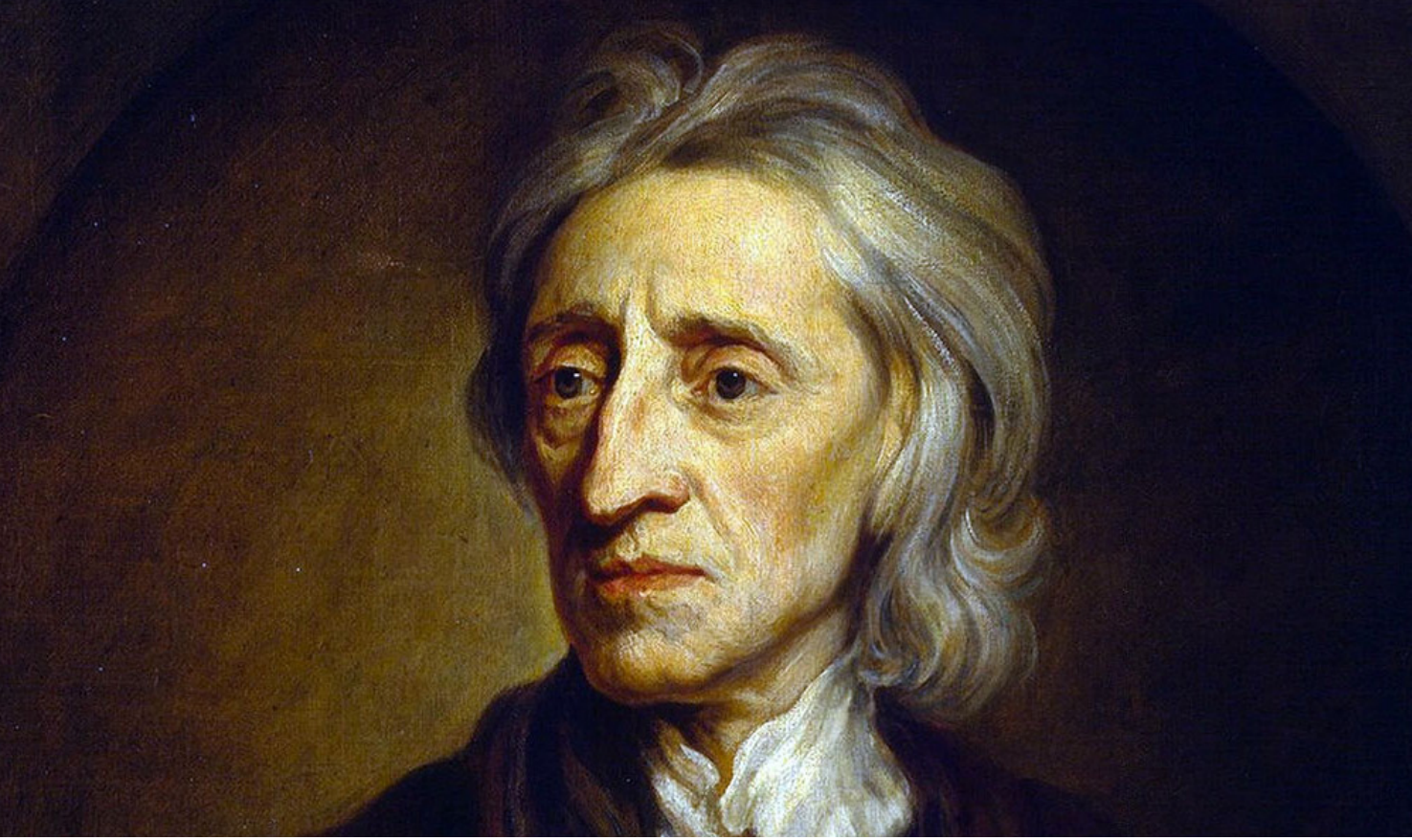
Bahçede dut iken bilmezdin sazı
Bülbül konar mıydı dalına bâzı
Hangi kuştan aldın sen bu avazı
Söyle doğrusunu gel inkâr etme

Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan m'aldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma
Ay geçer yıl geçer uzarsa ara
Giyin kara libas yaslan duvara
Yanından göğsünden açılır yara
Yâr gelmezse yaraların elletme

Sen petek misâli Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma

Zafer Acar

S'ÖZÜN GÖZDEN DÜŞÜŞÜ -IV-

Batı'da modernleşmeyle birlikte düşünme sistemi – mantık- alt üst olmuştu. Modernleşmenin ilk semptomudur bu. John Locke akla çekidüzen vermek istemişti: “Gerçekte insanların zihinlerindeki fikir ve imgeler, onlara her an hükmeden görünmez güçlerdir ve insanların istisnasız hepsi bunlara gönüllü olarak boyun eğer. Tam da bu nedenle, bilginin araştırılması ve yargıların üretilmesi sırasında anlama yetisini doğru yönetmek için ona büyük özen göstermek çok önemlidir.” (2021, 36), der

ve Lord Verulam'ın (Fransis Beykın -*Francis Bacon*-) "Novum Organum"undan kendisini destekleyecek bir alıntı yapar, şöyle: "Mantıkla fazla haşır neşir olan kimseler, birtakım kuralların yönlendiriciliği olmadan yalnızca anlama yetisinin kendisine teslim olmanın hiç de güvenli olmadığını çok doğru ve haklı biçimde görmüşlerdir. Ne var ki çare bu fenalığa derman olmak bir yana, onun parçası haline gelir: şu an kullanılan mantık sohbet ve kanaatten ibaret toplumsal ilişkilerde ve zanaatlarda her ne kadar yeterli olsa da, doğanın gerçek işleyişinin anlaşılmayan noktalarında çok yetersiz kalmıştır; hakikatte giden yolu açacağına yanlışları onaylayıp resmîleştirmeye hizmet etmiştir. Zihnin ve anlama yetisinin daha iyi ve tam bir kullanımının devreye sokulması kesinlikle zorunludur." (2021, 37). Doğanın ve toplumun kavranmasında deneyci bilgi öğretisini ve tümevarım yöntemini savunan Beykın'a (Bacon) göre Aristo "Organon"u, modern çağda, bilgiye ulaşmada yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla Aristo'nun organonunun yerini alacak, başka bir organon, yani novum organum ortaya konmalıdır –bu öneriye kulak vermiş olmalı ki Kant, yeni kategorilerle karşımıza çıkar-. Düşünmek için en baştan başlamak gerekir. İnsan, doğa düzeni üzerindeki gözlemlerinin izin verdiği kadarını anlayabilir. Daha ötesini ne bilir ne de çözebilir –teslis çıkmazı nedeniyle burada da akıl "devre dışı" kalıyor. Hiç kuşkusuz, "Novum Organum", eserin adından da fark edilebileceği gibi, karşımızda yeni bir Organon vardır, Aristo'ya ve eski yöntemlere karşı yeni bir bilim ve mantık sistemi. Beykın'a göre zihnin putları yıkılmalıydı. Beykın'ın puttan kasti, gerçeklerin yerine konulmuş, yanlış

ve hatalı, akıl-dışı yöntemler ve düşüncelerdir. Bu yanlış yöntem ve düşünceler, sadece yeni yanlışlıkların doğmasına yol açar, böylece bilimin gerçek yolunun ve gerçeklerin üstünü örter. Eserde dört çeşit puttan bahsedilir: Kabile putları, mağara putları, çarşı putları ve sahne putları. Kabile Putları: Tüm putların en önemlisi ve en zararlısıdır. Gelenekten veya doğal yapımızdan gelen görüşleri araştırma yapmaksızın kabul etmeyi içerir. Düşüncelerimiz nesnelerden çok kendimizi, bakış açımızı yansıtır. İnsan olmasını istediği şeye kolaylıkla inandığı için birçok geri dönüşü olmayan yanlış kanılara sapar. Mağara Putları: Yaratılıştan ve doğadaki gelişim süreci yüzünden biçimlenen ve daraltılan zihni tanımlar. Kişinin gelişmesini, daha geniş bir pencereden bakmasını engelleyen yanlışlıklar, dar bakış açılarıdır. Çarşı Heykelleri: İnsanların birbiriyle ilişkilerinden ve alışverişlerinden meydana gelir. Anlaşılabileceği üzere dil ve insan ilişkileri ile ilgilidir. Dilin ve insan ilişkilerinin zihni daralttığı noktaları ve doğurduğu yanlışları simgeler. Sahne Putları, filozofların eski çağlarda ürettiği temelsiz, dramatik dogmalardır. İnsan zihnini körelten bu putlar yıkılmadıkça –Nazım Hikmet'in "Putları Yıkıyoruz" başlıklı yazıları geliyor aklımıza- felsefe ve bilim karanlıktan kurtulamaz.

Beykın, tümevarım yöntemiyle bütün bu yıkım faaliyetinin içinden çıkabileceğini sanır. Aristo, herhangi bir yöntemle saplanıp kalmaya karşıdır: "Yaklaşımlardan kimininki akılca daha bilinir, kimininki duyumsa (tümel akılca, tikel duyumsa bilinir olan: kavram tümele ilişkin, duyumsa tekile)." (Fizik, 2019: 31). Tümevarım yöntemi ile kavramlara dayanan rasyonel düşünceyi parantez

GERÇEĞE ACIKANA DUDOMİ

3 DAKİKADA
HAZIR

 eriş | erisstore.com

DUDOMİ

hapsine almış oluyor Beykın, böylece parantezden (Tanrı) de kurtulamıyor. Beykın'ı mikroskop şımartmış olabilir -teleskop tümden-gelimin, mikroskop ise tümevarımın bir aracı-

Epistemoloji diyelim ve nedensellik ilkesini Gazali'den ödünç aldığını bildiğimiz Hum'a (Hume) kulak verelim: "Düşüncemiz sınırsız özgürlüğe sahipmiş gibi görünse de daha yakın bir incelemede şunu görürüz: O gerçekten çok dar sınırlar içinde kapatılmıştır ve usun bu yaratıcı gücünün tümü, duyarın ve deneyimin bize verdiği gereçleri birleştirme, yerini ya da sırasını değiştirme ya da onları birbirinin yerine koyma, büyütme ya da küçültme yetisinden başka bir şey değildir." (2016, 23). Yani maddî dünya düşünmenin sınırlarını belirler. Bört-nird Rasıl (Bertrand Russell), "Hum (Hume) çıkmaz bir sokak gibidir ve onun istikametine daha ileri gitmek mümkün değildir," derken teslis çıkmazını da hatırlatır. Öyle ki Hum'a (Hume) göre çoğu insan gerçek manada düşünmeden deney ve alışkanlıklar ile yaşar: "Bir kişinin, daha fazla deneyim kazandığını ve tanıdık nesnelerin ve olayların, sürekli birlikte görüldüğünü gözleyecek kadar uzun süre dünyada yaşadığını varsayın. Bu deneyimin sonucu ne olur? O, bir nesnenin görünmesinden diğer nesnenin varoluşunu çıkarır. Gene de, bütün deneyimleri aracılığıyla, bir nesnenin diğerini ortaya çıkarmasını sağlayan gizli gücün ideasını ya da bilgisini edinemiştir; onun bu çıkarımı yapmasını akıl yürütmenin herhangi bir işlemi sağlamamıştır. Yine de böyle bir çıkarım yapma konusunda kararlı olduğunu görür: Anlama yetisinin bu işlemde rolü olmadığına inansa da aynı yönde düşünmeyi sürdürür. Onu böyle bir sonuca varma konusunda belirleyen başka bir ilke vardır. Bu ilke, ALIŞKANLIK ya da ALIŞMA-

dır... Deneyimlerden kaynaklanan bütün çıkarımlar, akıl yürütmenin değil, alışkanlığın sonucudur." (2016, 59-60). Hayvanların da deneme yanılma yoluyla birçok şeyi öğrendiğini biliyoruz. Hum "Hayvanların Akıl Yürütme Yetisi Üzerine" bile düşünmüş, basit analogiler kurarak yaşamlarını sürdürenlerle hayvanlar arasında bir fark olmadığı sonucuna varmıştır: "Hayvanların da insanlar gibi deneyimden birçok şey öğrendiği ve aynı nedenleri her zaman aynı olayların izleyeceğini çıkarsadıkları apaçık gibi görünüyor." (2016, 130). Hum, Batılı düşünürler arasında konuşulan bazı fikirleri sistematik hale getirmişe benziyor. XVII. yüzyılda Milton (Milton), Cebraîl'le konuştuğu Âdem'e şunları söyler: "Beni ne kadar güzel aydınlattın ey Cennetin Habercisi, saf Melek ve/Anlaşılması zor şeylerden kurtardın, en kolay yoldan yaşamasını öğrettin. Hayatımın kötü düşüncelerle zorlaşmasına engel oldun. Tanrı da bu tür/Düşüncelerden uzak durmamızı ister zaten, bunlarla uğraşmak, bunları/Düşünmek aslında gerçekten sonuçsuz kalacaktır! Bunu yapmak/Avare doluşmak gibi bir şey, uyarılmak ya da tecrübelerle öğrenmek/Yeterli bizim için, bizimle ilgili olmayanları öğrenmemiz gereksiz,/Günlük yaşamla ilgili konuları öğrenmek yeterlidir; akıllı olmak gerekir,/Daha fazlası pis kokulu dumandır, ya da boşluktur, aptallıktır ve bizi/Hiç ilgimiz olmayan konularla, hazır olmadığımız ama merak ettiğimiz/Boş konularla uğraşmaya iter, boş çabalara yol açar/Onun için bunları bırakalım da bizim için yararlı olacak/Konularda konuşalım; mantıklı sorarak bir şeyler öğrenebiliriz." (2015, 166). "Kayıp Cennet" gibi metafizik bir meseleyi işleyen Milton, "pis kokulu duma" ile metafiziği kastediyor olabilir mi? Niçin olmasın, ortada bir çelişki de yok üs-

telik. Konuşan şair değil, karakter çünkü. Hiç şüphesiz Miltın'ın öğütlerine kulak vermiş Hum (Hume).

XX. yüzyıla gelelim -arada Aydınlanmacılar, Romantikler vs. geçmiştir- ve modern insanın düşünmeyi öğrenip öğrenemediğine bakalım. Hum'dan ilhamla Haydeger (Heidegger) "Düşüncenin Çağırısı" yazısında şu itiraflarda bulunur: "Bilhassa biz bugünün insanları, ancak [öğrendiklerimizi] aynı zamanda ve daima unutursak öğrenebiliriz. Önümüzdeki meseleye tatbik edersek: düşünmeyi ancak geleneksel olarak düşünme ne idiye [ne olmuşsa] onu köklü bir şekilde bilerek [isteyerek] unutursak öğrenebiliriz. Bunu yapmak için aynı zamanda onu bilmeye [öğrenmeye] başlamalıyız. Dedik ki, insan henüz düşünmüyor ve bunun nedeni düşünülecek olanın ondan yüz çevirmesidir; hiçbir surette yalnızca insanın düşünülecek olana yeteri kadar yüzünü dönmemesinden değil. (2015, 54). Bilim ve sanatta geçmiş birikimden haberdar olunmadan yeni şeyler

üretmek mümkün değildir. Bu kesin. Cahil, hep yeni keşifler yaptığını sanır, hakikate tesadüf ettiğinde hayal kırıklığı yaşar. Akıntıya karşı kürek çekmemek, boşa zaman harcamamak için bizden öncekilerin bilgi birikimini elden geçirip gündemimizden düşmeliyiz. Yoksa farkında olmadan sürekli kendimizi paranteze alırız. Alışkanlık (gelecek) tehlikelidir, ama gereklidir de. Tehlike içinde yaşamak adeta bir zorunluluk.

Özellikle Haydeger'den (Heidegger) alıntının son cümlesi sanki Tanrı'yla ilgili bir ima içermekte. Öyleyse tespitinde haklı Haydeger. "Ve işte (bütün) bu temsilleri, belki düşün(meyi öğrenebil)irler diye insanların önüne koyuyoruz." (Haşr Suresi, 21); "Aklınızı kullan[mayı öğren]meniz için Allah size ayetlerini böyle açıklıyor." (Bakara Suresi, 242). Vahyin düşünmeyi öğrettiğini, Müslümanların epistemolojiden uzak kalmaması gerektiğini vurguluyor Kur'an. Tanrı'yı dışlayan bir düşünmenin hakikate ulaşması mümkün değil. Beykın (Bacon), Lok (Locke),

Hasırıl (Husserl), Haydeger de öğretilmiş olanları paranteze almaktan bahseder –ben buna zihnin katarsisi diyorum-, bu yöntemi Plotinus da önermişti. Tasavvuf ehli, hakikate ulaşmak için ilhamın kapılarını açacağını düşündükleri inzivaya başvurmıştır. Beykın ile Lok’un pozitif bilimlerdeki çıkmazı kadim yöntemlerle aşmaya çalışması ilginçtir. Ateizm, düşünmenin önündeki en büyük engel mi demek istiyor Haydeger? Demese de öyle. Batı’nın pozitivist akıllı Tanrısal akılla bağlarını kesti. Tekrarlamakta fayda var: Batı, asıl bu krizi yaşamakta. “Hayır, ne ilgisi var,” diyebilir Lok, bilemiyorum, belki de demez, biz dedi farz edelim ve bırakalım itirazını dile getirsin: “Çok az insan gençliğinden başlayarak titiz akıl yürütmeye, bir hakikatin uzak sonuçlarıyla bağlantısını uzun çıkarım zincirleri içinde takip etmeye ve bunlar arasındaki bağlantıyı fark etmeye alıştırmıştır; yoğun bir alıştırmayla anlama yetisini bu şekilde kullanmayı âdet edinmediği için, yaşı ilerledikçe zihnini bu şekilde işletmemesi de artık şaşırtıcı olmaz.” (2021,

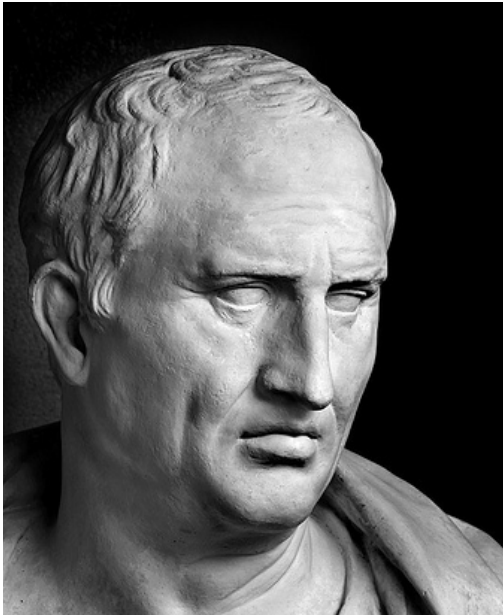
53). Çalışmaya karşı değiliz elbette, fakat farklı anlamlar yüklediğimizi belirtmeliyiz. Çalışmak kalptir, ilhama kan pompalar, yani içten düşünmeyi beceremeyen zihin, hakikate ulaşamaz, şeklinde analogik bir cevap vermek isteriz maddeye saplanıp kalmış herkeşe. Her analogi bir tümevarımdır –analogim ikna edici değilse yöntemin kendisiyle ilgili bir problem var demektir-, bu durum hiçbir ampiriği rahatsız etmez. Özellikle ülkemizde Locke, eksik okunmuş, hakkında yanlış sonuçlara varılmıştır –kötü çeviri yüzündendir bu biraz da-. Neymiş, güya Locke, sadece maddî varlıkla ilgilenmiş, metafizik ile ilgili meseleleri dışlamış, hatta reddetmiş. Değil. Hatta Locke, “tabula rasa” ile bağlantılı olduğu Hristiyanlık öğretisinden uzaklaşırken İslam’a yaklaşmıştır. Özün reddi, maddenin baş tacı edilmesiyle ilgili değil mesele. Mesele başka. Üstelik öz-ruh ile ilgili önerisi bile var Lok’un (Locke): “Ruhumuzun yetilerini geliştirip elverişli hale getirmenin yollarının bedenimizdekilerle aynı olduğunu hep akılda tutmalıyız.” (2021, 55). Hele de

30'lu yaşlarında teolog tarafına daha bir şahitlik ederiz: "Tanrı'nın bize kendinin her yerde var olduğunu gösterdiği ve geçmişte sıklıkla vuku bulan mucizelerin tanıklığıyla olduğu kadar şimdi de tabiatın değişmeyen akışında âdeta kendini insanların gözlerine açtığı için, O'nun varlığını inkâr edecek kimse- nin olamayacağını sanıyorum." (T.K.Ü.D., 2020: 17). Tanrı'nın yaratıcılığına bir itirazı yok: "Tanrı, zihinsel dünyayı bize ihtiyaç duymadan uyumlu ve güzel yaratmıştır... Her şey konusunda bilgisiz doğarız. Şeyleri çevreleyen yüzeyler bizde izlenimler bırakır, ama emek, dikkat ve çalışma olmadan kimse bunların içine nüfuz edemez." (2021, 131). Zihnin kategorilerini reddetmediğini görüyoruz: "İnsanlar doğduklarında onların ruhlarının, bütün temel fikirleri öğrenme yetisine sahip ancak doğuştan kendilerine kazanmış herhangi bir hazır bilgi bulunmayan boş levhalardır." (T.K.Ü.D., 2020: 40). Şu önerisi de mühim: "Anlama yetisini akıl yürütmeye uygun hale getirmek için, onu manevi ve daha soyut idelerle doldurmaya özen gösterilmelidir." (2021, 64). Tanrı'ya olan muhabbetine bakalım bir de: "Hakikat için kararlı şekilde rekabet etmeliyiz, ama önce elimizdeki hakikat olduğundan emin olmalıyız; yoksa hakikatin sahibi olan Tanrı'ya karşı savaşmış ve yalanların babası ve yayıcısı şeytana alet olmuş oluruz; gayretimiz de, ne kadar yoğun olursa olsun, bizi bağışlatmaz, çünkü bu açıkça önyargıdır." (2021, 69). Dahası ilahiyatı ise baş tacı eder: "Gerçekte, bir meslek grubunun ya da hizbin elinde sıradan ya da kötü hedefler ve dünyevi çıkarlar için yozlaştırılarak bağnazlaşmadığı takdirde, karşılaştırılamayacak ölçüde geri kalanlardan üstün tek bilim vardır; kastettiğim, Tanrı'ya ve yarattığı türdeşlerimize karşı ödevimiz

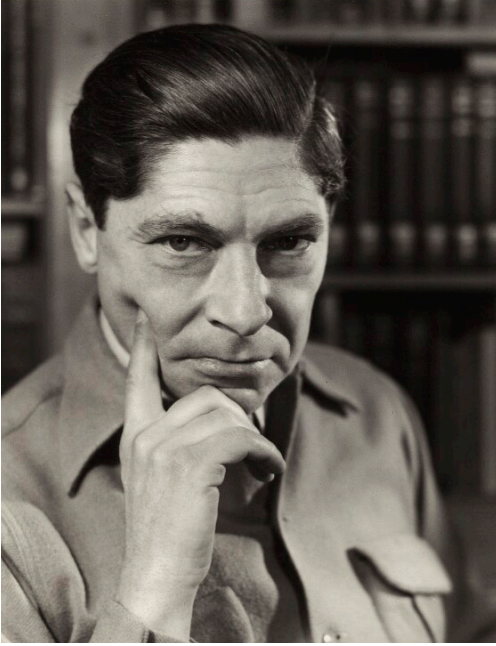
olan bilgiyi, yani Tanrı ile onun yaratıklarının bilgisini ve hem şimdiki hem de ölümden sonraki durumumuza dair bir kavrayış içeren ilahiyattır; bu bilim, Yaratıcı'nın asıl hedefine, yani onun üstünlük ve yüceliği ile insanın mutluluğuna götüren bütün bilimlerin kavranışıdır... Çekişme, bölünme, kötü niyet ve dayatmaların sebebi yapılmadan, her yerde onun öğrettiği özgürlük, hakikat sevgisi ve iyi niyet anlayışına göre araştırıldığı ya da araştırılmasına izin verildiği takdirde, insanların zihnini gerçekten zenginleştirecek olan bilim ilahiyattır." (2021, 92). Bence burada Lok'un (Locke) diğer beni "söz"cü İbn Tufeyl konuşuyor. Bir düşünür olarak ilahiyatı felsefenin bile önüne koyuyor. Ülkemizde Lok denilince akla bu alıntılardakinin tam karşıtı bir kişilik geliyor. Yani müspet Batılı düşünürler bile müfredatımıza girerken tahrif edilip laikleştirilmiş.

Kadim dünyaya dönelim: “İnsanların doğmadan önce birçok şey biliyor olması da önemli bir kanıttır; zira çocuklar zor ilimleri öğrenirken, sayısız şeyi öyle hızlı kavrar ki, bu bilgileri ilk defa edinir gibi değil de, hatırlıyor ve anımsıyor gibi görünürler. Platon aşağı yukarı böyle düşünüyor.” (2022, 38). “Yaşlı Cato veya Yaşlılık Üzerine”de Çiçero (Cicero), böyle söylemiştir. Dekart (Descartes) da insana ait temel fikirlerin fitri olduğunu, yani doğmadan önce zihne yerleştirildiğini düşünüyordu. Bırakalım da böylesi tezleri çürütsün Lok (Locke), yanlış bir kader anlayışını hırpalsın: “Tüm fikirler duyum ya da düşünümde gelir. Öyleyse zihnin, bütün öz niteliklerinden yoksun, hiçbir fikri olmayan, özel deyimle, beyaz kâğıt olduğunu düşünelim; bu zihin nasıl donatılacaktır? İnsanın o devingen ve sınırsız imgeleminin, sınırsız bir değişiklik içinde ona işlediği bu geniş birikim nereden geliyor? Zihin aklın ve bilginin bütün gereçlerini nereden edinmiştir? Bunu tek sözcükle, deneyden diye anlatacağım. Bilgimizin tümünün temelinde deney vardır ve o gereçlerin hepsi de ora-

dan türetilmiştir. Anlama yetimizi düşünce- nin bütün gereçleriyle donatan şey, ya dışsal duyulur şeyler üzerinde ya da zihnimizin algıladığımız ya da düşündüğümüz şeylerle ilgili olarak yaptığı içsel işlemlere yönelik gözlemlerdir. Bunlar, hem edinmiş olduğumuz hem de doğal olarak edinebileceğimiz bütün fikirlerin kendilerinden fıkkırdığı iki bilgi kaynağıdır... Bir çocuğun dünyaya ilk gelişindeki durumunu inceleyen bir kimse, onda ilerideki bilgisinin temellerini oluşturacak türden birtakım fikirlerin bulunduğunu düşünmek için bir neden görmez. Çocuğun onlarla donanması aşama aşama olur. Eğer bir çocuk büyüyünceye dek bir yere kapatılırsa, nasıl çocukluğunda istirdiye veya ananas tatmamış birisinde bu tatların fikirleri bulunmazsa, onda da kırmızı ya da yeşil fikirlerinin ortaya çıkmayacağını kolayca kabul edileceğini sanıyorum. (B.Y.V.M., 2010: 821). Bu görünen kısmı buzdağının. Evet, 1693’te yayımladığı “Eğitim Üzerine Düşünceler” kitabında yeni doğmuş bir çocuğun zihnini boş bir levhaya –tabula rasa- benzetmişti Locke, “boş levha” önermesiyle Hristiyanlık inancındaki günahkâr çocuk imgesini değiştirmeye yönelik devrimci bir adımı atmıştı. Çocuk, İslamiyet’teki gibi masumdu, vaftize gerek yoktu. Böylece çocuğa yönelik yüzlerce yıllık kötücül bakış, felsefî bir temellendirme ile imha edilmeye çalışılmış oldu. Kısacası Batı’da, sadece çocuğa değil, genel anlamda Hristiyan olmayan insana bakışın –vaftiz edilmemiş günahkâr barbar- değişim sinyallerini vermişti tabula rasa. Sinyal olmanın ötesine geçememiştir ama. Locke, bu sonuca nasıl vardı? Sanırım İslam medeniyeti sayesinde. “O halde (Habîbim) sen yüzünü bir müvahhid olarak dîne, Allah’ın o fıtratına çevir ki O, insanları bunun üzerine yaratmıştır.” (Rûm

Suresi, 30). Peygamber Efendimiz bir hadisinde şöyle der: “Her doğan, İslam fıtratı üzerine doğar. Sonra, anne-babası onu Hristiyan, Yahudi veya Mecusi yapar.” İslam fıtratı, tabula rasa gibi bembeyaz bir sayfadır, elbette zamanla değişebilir. Lok’un İbn Tufeyl hayranlığını biliyoruz. Bu biyografik bilgiden yola çıkarak tabula rasanın Hayy bin Yaksân olduğunu iddia etmek aşırı yoruma girmez diye düşünüyoruz.

Bilhassa XX. yüzyılla birlikte pozitif bilimlere tapanları hayal kırıklığına uğratacak itiraflar gelir bilim insanlarından. Fizik profesörü Filip (Philipp) Frank (1884-1966) “Bilimdeki Kriz ve Mantıksal Pozitivizm Üzerine” başlıklı makalesinde “mekanik fiziğin düşüşü, bilimsel metodun bize ‘evren hakkındaki hakikati’ veremediği inancını getirdi” (B.Y.V.M., 2010: 1595), itirafında bulunur ve ekler: “On Dokuzuncu yüzyıl biliminin iki karakteristik inancı, bu yüzyılın sonlarına doğru yıkıldı; bunlar, doğadaki bütün fenomenlerin mekaniğin kurallarına indirgenebileceği ve bilimin, eninde sonunda evrene ilişkin “hakikat”i ortaya çıkaracağı

inancıydı. Yirminci yüzyılda bilimdeki devrimsel değişiklikler, sürekli artan bir hızla ve yoğunlukla gelişti. Şüphesiz ki bilimsel düşüncedeki bu hızlı değişim, filozofların bilim hakkındaki görüşlerine ve bilim adamlarının felsefeye yaklaşımlarına ilişkin metotların hızlı bir biçimde değişmesini beraberinde getirdi.” 1916 yılından sonra, Aynştayn (Einstein) -iyi bir Kant okuru- tarafından ortaya atılan izafiyet teorisiyle bilim felsefesinin gelişmesi hız kazandı.

Arthur Koestler de (1905-1983) bilimin krizde olduğunu dile getirir: “Atomun mevcut durumunun fiziksel terimlerle en iyi tanımı, onun geleceğine dair hiçbir tahmine izin vermedi. Sör Ceyms Cins’in (James Jeans) ifadesiyle, onun kaderi, ‘dışarıdan’ değil de ‘içerden’ belirlenmiş gibi görünüyordu. Tek başına atom, en azından davranışlarının hiçbir açıklamasının fizik dilinde mümkün olmaması yönüyle, özgürlüğü tecrübe etmiş gibiydi. 1917 yılında, Einstein, ‘kendiliğinden’ çökme hakkının bütün atomlarla uyumlu hale getirilmesi gerektiğini gösterdi. Daha sonra 1927 ve 1932 yılları arasında, bir hızlı sıçramalar dizisi; asırlık, katı, değişmez, nedensel olarak belirlenmiş dünya yanılışına son verdi. Skrodinır’ın (Schrodinger) dalga mekaniği, boşlukta ilerleyen bir elektronun tam olarak nerelerde olduğunun sadece ihtimallerle açıklanacağını belirtmişti; Hisinbörg’ün (Heisenberg) ‘Belirsizlik İlişkisi’ ise, atomun içerisindeki elektronlara dayalı olarak hüküm süren aynı belirsizliğin ve böyle elektronların konum ve hızının tam olarak belirlenmesinin sadece uygulamada imkânsız olduğunu değil, aynı zamanda teorik olarak düşünülemez olduğunu kanıtlar görünüyordu. Dar fakat kesin bir çerçevede – Plenck’in (Planck) ‘h’ kuantumu – bu tür bilgiler, bulanıklaşmaya başladı, olay-

lar belirlenemezdi ve 'ölçü' de anlamsız bir terimdi... Fizikçi, kendini artık şu sözleri söylemenin mümkün olmadığı bir dünyada yaşarken buldu: 'Şöyle şöyle şartlar altında şu ve bu olacak.' Bunun yerine, sadece şunu diyebildi: 'Bunun ve şunun olması muhtemel.'" (B.Y.V.M., 2010: 1603-1604). Einstein, matematik kesin olduğunda gerçeği yansıtmaz, gerçeği yansıttığında kesin değildir sonucuna varır. Yani hiçbir olay-olgu kesin değildir. Açıkçası bilimin geldiği nokta, maddenin de kımıl kımıl bir metafiziğe içkin olduğudur.

Darwin, evet, Darwin diyelim artık, bugünkü Batı'nın insana bakışında etkili olmuş belki de en spekülâtif düşünürü. Darwin'in Batı pozitif bilimine katkıları (?) uzun süren seyahatlere dayanır, ama dünya çapında büyük tartışmalara yol açan evrim teorisi Antik Yunan filozofu Anaksimandros'tan araklamadır, demek ki çağlarını aşan kitaplar arasında dolaşması Darwin'e ilham vermiş-teoriyi "doğal ayıklanma"ya kadar varırmış, dolayısıyla ırkçı öjenik hareketlere kapı aralamıştır o-, bu ilhamın şeytanî mi ilahî mi olduğu kişinin hayat görüşüne göre değişir. İbrahimî dinlere göre şeytanîdir, çünkü yaratılış inancını reddeden ciddi, daha doğrusu sapkın -dinler böyle bakar duruma- iddialarda bulunur Darwin: "İnsanın kılılı, dört ayaklı, kuyruklu, sivri kulaklı, muhtemelen ormanlık bölgelerde yaşayan ve eski dünyada mukim bir atadan türediğini öğreniyoruz. Natüralistler tarafından tüm yapısı incelenen bu yaratık, Quadrumana olarak sınıflandırılır ve hem eski hem de yeni dünyadaki maymunların da ortak ve çok eski atasıdır." (B.Y.V.M., 2010: 1275). Darwin'in bu iki cümlesi XIX. yüzyılın ikinci yarısına damgasını vurmuştur.

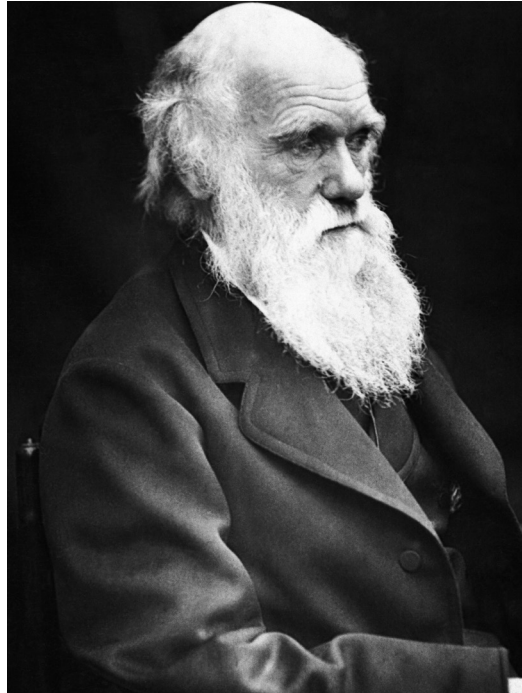
Antik Çağ'ın yahut Orta Çağ'ın sözcülüğünü yapan Aziz Thomas Aquinas, "do-

ğal olan şeyler, doğa var olduğu sürece değiştirilemez," (B.Y.V.M., 2010: 388) derken doğayı bir nevi örnek alınması gereken sünnetullah gibi görür. Sünnetullah kavramı, Montesgü (Montesquieu) gibi Aydınlanmacıları da etkilemiş benziyor: "Yaratan ve koruyan sıfatıyla Tanrı'nın evrenle ilişkisi vardır: Yaratırken temel aldığı kanunlar, korurken temel aldığı kanunlarla aynıdır. Tanrı bu kurallara göre hareket eder, zira bu kuralları tanır. Bu kuralları tanır, zira bunları o yapmıştır... Bundan daha farklı bir dünya hayal edilebilse, onun da sabit kuralları olurdu. Yoksa yok olurdu." (2022, 3-4). Bir İslam ilmi hali alıp bakıldığında sünnetullahın hemen hemen bu şekilde tanımlandığı görülecektir. Yani Darwin, bu öğretilere de savaş açmıştır. Hatta toplumsal yasaları, Tanrı'nın yarattığı doğa yasalarından çıkarmaktan yana -Stoacılar gibi- felsefî akımlar da hedeftedir. Con Lok (John Locke) "Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler"inde işin varacağı noktayı Darwin'den (Darwin) iki yüzyıl evvel görmüş: "Eğer tabiat kanunu insanları bağlayıcı olmazsa, vaz'î ilâhî (vahiy) de bağlayıcı olmaz ki bunu kimse savunamaz... Eğer tabiat kanunu insanları bağlayıcı olmazsa, insanların ortaya koyduğu hiçbir vaz'î kanun da bağlayıcı olmaz... insanlığı birbirine bağlayan bütün ihtiyatı, her türlü otoriteyi, düzeni ve dostluğu da yok etmiş olursunuz." (2020, 80). Dahası var. "Büyük dinler, genellikle mitolojik tarzda tasarlanan yaratılış doktrinleri vasıtasıyla, kainatın varlığının sebebini izah etmenin yollarını araştırırlar. Yaratmanın bir defada ya da dünyanın varlığının her döneminde tekrarlanan yaratıcı faaliyetler sayısınca sadece bir defada gerçekleştiği kabul edilebilmektedir." (Sharper, 2000: 101-102). Darwin'in teorisine göre Tanrı kendi koyduğu yasalara uymamakta-

dır. Dolayısıyla Tanrı, özgür iradeye, mutlak güce sahip değildir, değiştiğine göre her şey, mutlak manada hakikat yoktur. Darwin, tehlikeli laflar etmektedir: “Tanrı inancına, insan ile alt düzey hayvanlar arasındaki sadece en büyük değil, en belirleyici fark olarak sıklıkla yüksek bir değer atfedilir. Ancak daha önce gördüğümüz gibi, bu inancın insanlarda doğuştan geldiğini veya içgüdüsel olduğunu savunmak imkânsızdır. Diğer yandan, her insanın içine işlemiş olan manevi teşekküller neredeyse evrensel; onun insanın akıl yürütme gücünün belirgin biçimde gelişmesi ve hayal gücü, merak ve hayret etme yeteneklerinde daha da fazla bir gelişmenin sonucu olduğu açıkça görülmektedir. İçgüdüsel Tanrı inancı varsayımının birçok kişi tarafından O’nun varlığına dair bir argüman olarak kullanıldığının farkındayım. Ama bu ihtiyatsız bir argümandır, çünkü insandan biraz daha fazla güce sahip olan birçok acımasız ve kötü ruhun varlığına da inanmamızı gerektirir; çünkü böylesi ruhlara dair inanç, hayırsever bir ilah inancından çok daha yaygındır. Evreni yaratan, evrensel ve hayırsever bir Yaratıcı fikri, uzun süre devam eden kültürel bir ortama ulaşmadan önce insanoğlunun aklına gelmiş gibi görünmemektedir.” (B.Y.V.M., 2010: 1377). Dolayısıyla çok sert tepkiler alır. Evrim teorisi, kompleks yapısına rağmen “insanın maymundan geldiği” noktasına indirgenmekten kendini kurtaramaz. Üstelik kendisi de meselenin açıklanamaz birçok yönü olduğunu farkındadır: “Çevremizde yaşayan varlıkların karşılıklı ilişkileri konusundaki korkunç bilgisizliğimiz göz önünde bulundurulursa, türlerin ve çeşitlerin kökeni konusunda birçok şeyin açıklanmadan kalmasına hiç kimsenin şaşmaması gerekir... İnsanın istekleri ve çabaları ne

denli gelgeçtir! Zamanı ne denli azdır! Ve doğanın bütün yerbilimsel (geological) çağlar boyunca biriktirdikleriyle karşılaştırılınca, insanoğlunun elde ettiği sonuçlar ne denli yoksuldur!.. Doğal seçmenin her gün ve her saat bütün yeryüzündeki en küçük değişimleri inceden inceye araştırarak, kötü değişimleri bir yana atarak, iyileri esirgeyerek, nerede ve nasıl bir fırsat bulursa bulsun, her organik varlığı onun organik ve inorganik yaşam koşullarına göre geliştirmeye sessizce ve gözle görülmeden çalıştığı eğretilmeli olarak söylenebilir. Çağlar geçmedikçe gelişimdeki bu ağır değişimleri hiç görmeyiz ve o uzun ve geçmiş yerbilimsel çağlar boyunca olup bitenleri öylesine eksik bilmekteyizdir ki, ancak yaşamın bugünkü biçimlerinin geçmiştekilerden farklı olduğunu görürüz.” (B.Y.V.M., 2010: 1280-1287). İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özellik inançtır, çünkü inanca akletme sonucunda ulaşılabilir.

Not: Kaynakça, yazı serisinin sonunda verilecektir.

TOPLUMSAL HAFIZA ve KÜLTÜREL MİRAS OLARAK
MAHALLE VE SOKAK İSİMLERİNİN ÖNEMİ

“SOKAKLAR VE MAHALLELER
ŞEHİRLERİN HAFIZALARIDIR”

Tarih ve kültür yaşanmışlıklar üzerine inşa edilir. İnsanların bir araya geldiklerinde oluşturdukları ortak yaşam, birlikte hareket etme anlayışı; kültürü, sosyal yapıyı, sanatı, edebiyatı, mimariyi, millî ve manevi değerleri, gelenekleri, âdetleri şekillendirerek bir kolektif/toplumsal bellek meydana getirir. Sokaklarda insanlara ortak bir yaşam alanı sunan, kamusal alana ilk adım atılan mekânlar olarak karşımıza çıkar ve

yaşanmışlıkların aktarımında önemli bir rol üstlenirler. Sokaklar ve mahalleler bir şehrin sosyal yaşantısını ve tarihsel gelişimini ilmek ilmek işler; iki yanına sıralanmış evlerin, konakların, mekteplerin, çeşmelerin, camilerin, yollarında, kaldırımlarında oynayarak yetişmiş çocukların, oralarda bir süre yaşamış insanların tarihi, aynı zamanda da kültür tarihinin, sosyal tarihin yaşayan hafızaları, belgeleri olurlar.

“Sokak ve insan, değişmez bir kaderin örgüsüyle iç içe girmiştir. Daha ilk bakışta, bunu hiç saklamasızın anlatıverir karşındakine. Derinliği genişliğince, insanların mutlu olup olmadığını, mutluluğun neresinde bulunduklarını sokaklarından anlamak kadar kolay bir şey yoktur. Tabî eğer sokağın, medeniyete, mutluluğa götüren bir yol olduğunu kabul ediyorsak...

Öylesine kaynaşmıştır sokaklar, üzerinde yürüyen, barınan insanlarla. Tek tek gidip, günlerce konuşsanız, o insanlar, size bir bakışta sokaklarının söylediğinden daha fazlasını anlatamazlar... bundan böyle gezdiğiniz sokakları dinleyin”¹

Günümüzde tüm dünyayı salgın gibi etkisine alan tek tipleşme hastalığı, kültürden sanata, edebiyattan müziğe, gelenek – görenekten değerlere, yerelden merkeze her alanda toplumlari ve kültürleri bir kanser hücresi gibi sararak adeta nefes almalarını güçleştirmektedir. Toplulukları millet yapan yaşanmışlık değerlerini, öz-

gün kültürel miras unsurlarını tehdit eden bu tek tipleşme; duygusu, ruhu olmayan, bireyselliği öne çıkaran, biz değil ben algısı ile yetiştirilmiş modern insanlardan oluşan toplum algısı inşa etme çabasına girerek, sokak değil cadde, mahalle değil site, şehir değil kent, çarşı değil AVM, biz değil birey, geleneksel ve doğal değil, modern ve yapay gibi kodlarla toplumsal hafızanın silinmesini isteyen, küresel ölçekli kendi kontrollerinde bir dünya ve toplum hafızası oluşturma çabalarını görmemek imkânsız.

Orhan Okay hoca: “Sokaklar da konuşur. Her yaratık, hatta her varlık gibi, belki dille değil, eskilerin yerinde bir tabiriyle “lisan-ı hal ile” konuşur. Onları herkes işitemezse de işitemesini bilen usta kalemler o lisan-ı hali bizim anlayacağımız dile çevirirler.”² demektedir.

Sokaklar ve mahalle; sosyalleşmenin sağlandığı, anıların biriktirildiği ve toplumun yapısını oluşturan, geleceğe emanet olarak taşınacak değerlerin can bulduğu, yaşatıldığı; canlı, dinamik, yaşayan tarih ve kültür hazineleridir. Sokaklar, kentte yaşayanların gündelik yaşamlarında sıkça kullanıldığı kamusal mekânlardır. Fiziksel kullanımı yanında sosyal, kültürel, ekonomik vb. birçok kullanımı daha bulunmaktadır. Bu nedenle sokakların tek bir açıdan incelenmemesi gerekmektedir (Jacobs, 1995).³

Osmanlı döneminde yer tarifi yapılırken sadece bahsi geçen yerin yakınındaki camii veya mescid adı kullanılıyordu. Bazen o yerin yakınındaki tabii veyahut yapma bir özelliğin adından faydalanılıyordu. Yeşildi-

1 *Uzman kütüphaneci Toy, Erol. (). İstanbul Sokakları (yazı dizisi) Taha Toros Arşivi (Gazete Kütürü)

2 Okay, O. (2014). Kâğıt Medeniyeti. Dergâh Yayınları. İstanbul.

3 Jacobs, A. (1995). Great Streets. MIT Press.

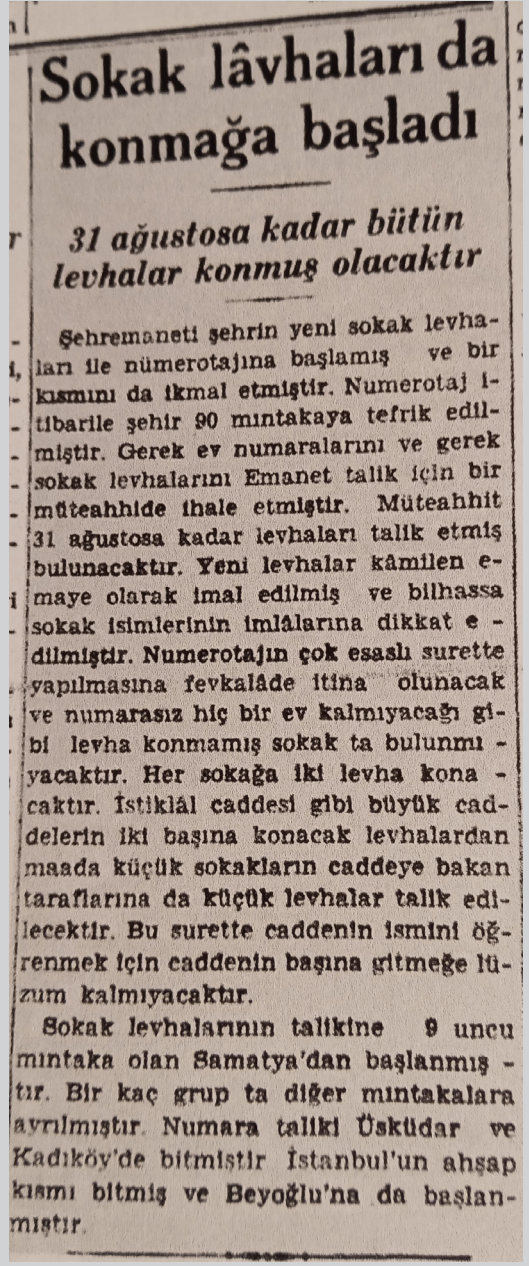
rek, Yeşiltulumba, Asmalı Mescit, Kesmekeya, Dikilitaş, Fulyabayırı gibi.⁴

*Mahalle, şehirlerin yalnız fiziksel yapısını belirleyen etkenlerden biri değil, aynı zamanda mabet merkezinde meselelerin çözüldüğü, merkezî ve yerel hizmet amaçları çerçevesinde şekillenen hem idari hem de sosyal bir ünitedir. Mahallenin, onu oluşturan toplumun sahip olduğu değerler bütünü yansıtan bir toplumsal olgu olduğu da dikkatten uzak tutulmamalıdır.*⁵

1927 yılında ilk genel nüfus sayımını kolaylaştırmak için sokaklara isim verme işi başlatılmıştır. Cumhuriyetin ilk sokak ismi düzenlemesi 20 Nisan 1927 tarihinde resmi gazetede yayınlanan “Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun” ile gelmiştir. Bu kanunun 5. Maddesi ile sokaklara isim yerine Numara verilebileceği hususları bulunmaktadır. Ardından 7 Ekim 1939 yılında çıkarılan kararnamelerde sokaklara isim verilmesi ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Bu kararname gereğince sokak adlarının millileştirilmesi ve mükerrer olanlarının tamamına yeni isimler verilmesi çalışmalarında, İstanbul’da Şehremanet Mektupçusu (Yazı İşleri Müdürü) Osman Nuri Ergin görev yapmıştır. İstanbul sokaklarının isim babası Ergin ayrıca görevi nedeniyle ‘yeni-eski’ sokak isimlerini listelemiş, ardından da 1934’de, döneminde büyük yankı uyandıran *İstanbul Şehir Rehberi*’ni yayımlamış.

Cumhuriyet Gazetesi. 13 Temmuz 1930 s.2’deki bu haberde: Şehremaneti şehrin yeni sokak levhaları ile ilgili nüme-

rotajına başlamış ve bir kısmını da ikmal etmiştir. Nümerotaj itibarı ile şehir 90 mıntıkaya tefrik edilmiştir. Gerek ev numaralarını gerek sokak levhalarını emanet talik için bir müteahhide ihale etmiştir. Müteahhit 31 Ağustosa kadar levhaları talik etmiş bulunacaktır. Yeni levhalar kâmilan emaye olarak imal edilmiş ve bilhassa so-

4 Eyice, Semavi. (2009) Eski İstanbul’dan Notlar, s. 76-78. Küre Yayınları.

5 Canatar, Mehmet. “İstanbul’un nahiyeleleri ve mahalleleleri”. Büyük İstanbul Tarihi cilt 3. Sayfa 221.

kak isimlerinin imlâlarına dikkat edilmiştir. Nümerotajın çok esaslı surette yapılmasına fevkalâde itina olunacak ve numarasız hiç bir ev kalmayacağı gibi levha konmamış sokak ta bulunmayacaktır. Her sokağa iki levha konacaktır. İstiklal caddesi gibi büyük caddelerin iki başına konacak levhalardan küçük sokakların caddeye bakan taraflarına da küçük levhalar talik edilecektir. Bu surette ismini öğrenmek için caddenin başına gitmesine lüzum kalmayacaktır.

Sokak levhalarının talikine 9. Mıntıka olan Samatya'dan başlanmıştır. Birkaç grupta diğer mıntıkalara ayrılmıştır. Numara taliki Üsküdar ve Kadıköy'de bitmiştir. İstanbul'un ahşap kısmı bitmiş ve Beyoğlu'na da başlanmıştır.

1927 yılında yapılan tespit çalışmasında 6200 sokak ve cadde kayda geçirilmiştir. Bu sokak ve cadde üzerinde bulunan binalar mahiyeti, kat adedi ve yapı türü bakımından detaylandırılmıştır. Osman Nuri Ergin'in yapmış olduğu bu çalışma İstanbul'un mekân ve bina hafızası yönüyle önemli kaynaklardan biridir.

Sokak ve mahalle adları da toplumsal hafızamız ve kültürel mirasımız için çok önemli kodları içerir. Yaşanmışlığın, ortak bir paydanın, insanların gönlünde, gözünde, ruhunda uyandırdığı duygunun ifadesi olarak ortaya çıkar bu adlar...

"Sokaklar! Sokak adları bir bakıma bir şehrin sosyal yaşantısını ve tarihsel gelişimini simgeler. Hele bu kent, İstanbul gibi eski bir geçmişe ve çok hareketli bir sosyal oluşuma sahipse. Sokak adlarının bir şiiiri olduğuna inanır Salah Birsel. 'İnsanın düş gücünü altüst eden bu renkli, bu bıçkın-civelek adlara İstanbul'un dört bir yakasında rastlanır' der.

bul'un dört bir yakasında rastlanır' der.

Bir başka İstanbul âşığı Çelik Gülersoy, eski İstanbul'da ve bugün bile hâlâ, binbir renk çağırışımı yaptıran ağaç, çiçek ve yemiş adları taşıyan sokaklarla ilgilenir. 'Ahududu', 'Limon Çiçeği', 'Vişneli Tekke', 'Yeşil Fıstık', 'Dutlu Bakkal' ve 'Kahkaha Çiçeği' isimleri başını döndürür onun".⁶

Türk İslam geleneğinden beslenen ve Osmanlı kültürünün çeşitliliğinden zenginleşen "mahalle ve sokak kültürümüz" geleneksel ve doğaldır, organiktir, yerel ve özgün mimarisi vardır, cemaat ve cemiyet hayatı vardır. Kültürü, tarihi, irfanı, derinliği, çok boyutluluğu, hikmeti esas alır. Çevre ve insan merkezlidir. Güzele dair bir iklime, düşünceye ve irfana sahiptir. İnsani değerlerimiz olan; komşuluk, misafirperverlik,

Fotoğrafta Osman Nuri Ergin, Taksim'de, Cadde-i Kebir yerine 'İstiklâl Caddesi' yazılı yeni tabelayı tatkarken görülüyor. Cumhuriyet Gazetesi 1927

İstanbul'un en eski, en uzun sokağı: Hoca Çakır sokağı.

İstanbul, yüz yıllarca çeşitli kültürlerin kavşak noktası olmuş. Sosyal yaşantısı, tarihsel gelişimi sokak adlarında gizlenmiş gibi. Bin bir renk çağırışımı yaptıran ağaç, çiçek ve yemiş adları. Gülünç olanlarından, Çıkmaz sokak adlarına, Yaşmak Uçurandan, Cüce Çeşmesine, Kirazlı Mescit'e dek binlercesi şiirlere, anılara, öykülere, türkülere, şarkılara konu olmuştur.

güvenilirlik, vefa, gönüllülük, dayanışma, yardımlaşma, paylaşma ve dostluklar burarlarda başlar. Sokaklar ve mahalleler bir şehrin tarihi ve kültürel zenginliklerini belge gibi hafızalarında saklarlar. Bize o şehrin kodlarını, gizemini, yaşanmışlıklarını çözmemizi sağlayan sorular sordurur. Sokakların adı nereden geliyor? Ne zaman kurulmuş? Kimler bu sokakta yaşamış? Hangi eserler bırakılmış? Yaşanan ilginç hayatlar, efsaneler, hikâyeler var mıdır?

**“En Eski Sokak olan Hoca Çakır”
Sokağı bize kendini şöyle anlatıyor:**

BEN, İstanbul'un en eski ve en uzun sokaklardan biri... Ne zaman yapıldığımı

sorarsanız, unuttum diyeceğim. İstanbul'un surları ne kadar eskiyse, ben de o kadar eskiyim işte. Edirnekapı'dan girin İstanbul'a... Edirnekapı'nın girişteki sağ tarafında, mermer üstüne yazılı, fetih tarihini okuyarak, Sonra isterseniz sağa, isterseniz sola sapın. Uzanır giderim ben. Hoca Çakır Sokağı derler adıma. Eski adıma unuttum. Surları dolaırdım eskiden. En değerli sokakların başında gelirdim. Neden mi, surda gözcülük eden askerlerle, onlara savaş aracı taşıyan bütün taşıtlar benim üstümden geçerlerdi de ondan. Şimdi ne askerler kaldı, ne de taşıt araçları. Arada bir insanlar geçiyor. Bir mahalleden, bir mahalleye gezmeye giderken...

Muhsin Duran

SALIÇ YETİM KALDI

Bu yaz memlekete giderken Recep Seyhan'a uğramayı planlamıştık. Birkaç sene önce hasta olan annesinin yakınında olmak için köyüne yerleşmiş, âsûde bir hayat yaşıyordu. Recep Seyhan'ı ailecek ziyaret etmeyi istedik. Onların köyü yolumuz üzerinde, bizim köy ise bir buçuk saat daha ötedeydi. Yaklaştığımızda gün akşama kavuşuyordu. Böyle dar vakitte ziyaret onları da bizi de zora sokabilirdi. Ziyaretimizi sonraki günlerden birisine bıraktık. Nitekim daha sonraki günlerden birisinde köyümüzden çıktık. Yollar harika... Dönekse'den inerken "ipek bürük" yerine yeşilin tonlarına bürünmüş Niksar Ovası, seyrine doyulmaz bir hâl almış. Ağustos'un ilk haftasının sıcaklığında arabamızı

klima zor soğutuyor. Ovayı geçiyoruz; Erbaa Ovası'nın bağlarını, tarlalarını, bahçelerini, baraj göllerini, tuğla ve kiremit fabrikalarını bir film izler gibi seyrediyoruz. Taşova Yeşilyurt yolundayız. Köy yoluna dönüşte uzaktan bir karaltı görür gibi oldum. Yaklaştığımızda uzunca bir yılan yolumuzda serili yatıyordu, yavaşladığımızda yandaki tarlalara aktı gitti. Bugün, İstanbul gibi bir mega kentin kasvetli sıcağından kurtulmuş olmanın hazzını ailece yaşıyoruz. Bir yıl boyunca bakışlarımızın beton bloklara tosladığı, ancak elimize kitap, kalem kâğıt aldıkça şiirlerimiz ve hikâyelerimizdeki hayallerimizle kayıtlardan kurtardığımız bakışlarımızı ta uzakta görünen köylere, yeşil vadilere, dağların zirvelerine göndermeyi ne kadar da özlemişiz. Sekiz-on kilometrelik inişli çıkışlı, kıvrımlı yol boyunca biçilmiş tarlaların, kırların, bayırların tadını çıkararak ilerledik. Nihayet ilk görüntüsüne yüksekte baktığımız, arkasını sıra tepelere ve dağlara vermiş, yaz olmasına rağmen yeşilliği sönmemiş bir vadiye yayılmış

Saliç'in köyüne ulaşıyoruz. Köy girişindeki evinin önünde traktöründen mahsul indiren köylüye Recep Hoca'nın evini soruyoruz. Sağ olsunlar, motoru susturarak tarif ediyorlar. Hocanın evindeyiz. Eşi küçük bahçenin girişindeki kameriyede bize içecek ikram ediyor. Daha sonra hoca müsait olunca içeriye geçiyoruz.

Hocayla arkadaşlığımız lise yıllarından başlıyor. Yıllar var ki bazı kadim arkadaşlarımızla, özellikle de Dursun Gürlek'le sık sayılabilecek aralıklarla görüşürüz. Birkaç aydır görüşemediğimiz Seyhan'a kavuşuyorum. Bir iki saatlik ziyaretimizin ilk saniyeleri hastalığıyla ilgili olduğundan biraz kasvetli ama sonraki dakikaları oldukça hayat doluydu. Kübra (Nur Duran Nilüfer) ile röportaj yaptılar. Hatta Dursun Hoca ile beraber olduğumuz çay sohbetlerinde olduğu gibi muzır espriler bile yaptı. Ama beni en fazla hislendiren ince duygu yüklü, derinlikli bir sanat erbabının; alışık olduğu ilim ve sanat çevrelerinden bir süre ayrı kalması idi. Acizâne bendeniz erbabı kemâlin hüznlerinin içerisinde ayrı bir huzurun ve mutmain olmuşluğun hazzının, lezzetinin daha fazla olduğuna inananlardanım. Bunu kendisi de biliyor. Arif insanların zindanları ve sarayları herkesten farklıdır.

Recep Seyhan'ın Öyküleri

Seyhan'ın hikâyelerini başından beri okuyor, takip ediyorum. Klasik kesit ve olay hikâyeciliği yerine kahramanlarının, olayların ve nesnelerin içine nüfuzla görünmeyen başka dünyalarının peşine düşüyor, o dünyalarda ortak paydaları bulmaya çalışıyor ki; anlatım tam da (onun tabiriyle) öyküleşiyor. Hikâyeleri çıktığında ilk başlardaki anlatımını: "Yahu! Bir hikâyenin en azından kahramanı, zamanı-

mekânı, iskeleti hayatın içinden olmalı, bir olayı anlatmalı... İnsanın kendisiyle, bir eşya ile bir nesne ile deli gibi durmadan konuşmanın anlamı ne ola ki?.." diye tenkit ederdim. Hikâyelerini okuyup düşüncemi derinleştirdim. Zihnimde her şeyin yerli yerine oturduğunu, böyle bir anlatımın bilhassa insanın; "kalabalıklar içerisinde yalnızlaştığı" bir zaman diliminde oldukça geniş, zengin bir anlatım tarzı olduğunu farkına vardım. Kendi kendime, Süleyman Çelebi'nin o enfes "Vesilet-ün Necat" isimli edebî manzumesi olan mevlidinde:

*"Cümle zerratı cihan edüp nida,
Çağrışı ben dediler ki merhaba..."*

mısralarıyla kâinattaki bütün zerrelere (canlı-cansız) konuşturduğunu her zaman okurdum. Bunu nesir veya hikâye olarak yazdığınızda işte size Batılıların ifadesiyle postmodern-çağdaş bir metin. Meğer bizim Çelebi yüzyıllar boyunca bizlere postmodern sesleniyormuş. Bunun örneklerini "divan edebiyatı" şiir dünyasında da tümüyle görmek mümkün. Temelde Doğu'da yüzyıllarca var olan bir tarzı günümüzde; (sanatla ciddi bir iş olarak ilgilenmediğimiz için) Batı'nın öğretim hakkına şapka çıkarıp, saygı gösteririm." diyerek yolunu nihayet bendeniz de benimsedim, teslim-i silah ettim.

Hem; hayatta gerçeğe hayali olanı bir birinden ayırt etmek mümkün mü? Az önce yaşadığın olaylar şu anda nereye kayboldu, nereye gitti, bir hayale dönüşmedi mi? Günümüzde bizler hep o ânı fotoğrafla tespit peşinde değil miyiz? Şu anda gündemindeki işler dün, hatta biraz evvel neredeydi? Her ânımız hayalin yeni görüntüsü değil mi? Aslında biz gerçek diye bildiğimiz dünyada akan bir hayat nehrinin

peşinden gece-gündüz koşuyor, koşuyoruz. İşte Seyhan'ın eserlerinde yansıttığı bu hikâye türüne artık onun ifadesiyle "öykü" diyoruz. Seyhan bizi öykülerinde böyle bir mecraya akıtıyor, hem de farkında olmadan.

Sıklıkla bir araya geldiğimiz üçlü bir çay sohbetindeyiz. Dursun Gürlek, Efendimizin İstanbul'un fethiyle ilgili müjdesinden bahsediyor: "Kostantiniyye muhakkak fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan; onun askerleri ne güzel askerdir." diye İstanbul'un fethini yüzyıllar öncesinde müjdelemiş ve Müslüman devlet reislerine bir hedef göstermiştir. Ebû Eyyûb-el Ensârî fetihten çok önce doksan yaşının üzerinde İslâm ordularıyla bu müjdeye nâil olmak için bu güzel şehre gelmiş ve burada şehit olmuştur. Ecdadımız da Peygamber Efendimizin bu müjdesine kilitlenmiş ve Kostantiniyye'yi fetih şerefi onlara müyesser olmuştur. Böyleyken ileri yaşına rağmen Medine-i Münevvere'den Kostantiniyye'ye kadar fetih için gelmiş, şehit olmuş olan Ebû Eyyûb-el Ensari İstanbul'umuzun Efendisidir." diye fetihten bahsediyordu. Sohbetin bu minval akışı esnasında bendeniz de söze karışıyorum:

Bu kutlu şehirde yetişen her sanatkârın bir vefa borcu olarak "bu şehrin fetih müjdesini veren" Efendimize bir eser armağanı gerekmez mi? Ressamsa o bölgeyi temsil eden bir resmi, şairse kasidesi, hattatısa hilye-i şerifi, hikâyeci ise bir hikâyesi mutlaka bulunmalı, diyorum. Seyhan söze dâhil olarak o "görklü" hikâyesinin ismini söylüyor: Elbette olmalı, benimki de "Güneşin Doğduğu Yerde" hikâyemdir/öykümdür diye sohbeti sürdürüyoruz. O öyküsünde; "Gül

uygarlığının mimarı, aslında yüzyıllar önce kendisinden özel bir önemle söz ettiği bu şehri ve onun sahibini ziyarete gelmişti. Bu güzel vesileyle şehir halkıyla da karşılaşma imkânı doğmuştu. Ev sahibi konumundaki şehrin sahibine gelince o, şairin kendisine:

‘Yetmez mi bu şehrin halkına bu ni’met-i bârî,

Habîb-i Ekrem’in yârî, Ebû Eyyûb’el Ensârî

diye özetlediği bir zattı. Bu zat şehri şu anda şereflelendirmekte olan gül yüzlü misafiri, zor zamanlarında altı ay boyunca evinde misafir etmişti. Bu nedenle bu ziyaret her bakımdan çok anlamlı ve özeldi...”

Seyhan’ın kaleme aldığı bu öykü; Efendimizin ismi teeddüben/edebinden ötürü açıkça zikredilmese de bana göre adanış ve yazılışı ilmek ilmek mânâ incelikleriyle dokunmuş, ipeksi tasvirleri içeren, bu kutlu şehrin asıl mana fatihine yazılmış mensur bir kasidedir.

Hikâyecilik adına sevinerek ifade edeyim, Recep Seyhan’ın son kitabının adı; *Bir Sepet Hayal*. Kitap ismini içerisindeki bir öyküden (artık hikâyeye demiyorum) başlığından alıyor. Aynı zamanda küfe ve sepet de ören, saf bir kasaba çerçisinin ördüğü küfe-sepetle köye incik-boncuk nevinde maddeleri yumurta ile trampa için gelişi gidişlerini anlatıyor. Seyhan’ın kahramanı genelde kimsenin umurunda olmayan silik birisi. Ama meğerse Yusuf, köye her gelişinde başkalarının farkında olmadığı sepet sepet, küfe küfe bir yığın mutluluk taşıyormuş. Bir Sepet Hayal, günlük hayatın koşturmacası arasında fark edemediğimiz bizi dünyaya tutunduran

çevremizdeki güzelliklerin ayırdına vardırان, ruh dünyamızı besleyen tasvirlerle dolu bir öykü. Kitapta yer alan bazı öykülerin isimleri:

“Bir Göl Masalı”: Osmanlının şehzadeler şehri Amasya’dan. Küçük Prens ve Rapunzel’i aratmayacak bir kurgusu var; hayal derinliği ve Seyhan’ın evvelki öykülerine nispetle ustalığını görünür kılan bir anlatımla yöresel bir öykü.

“Taş Kınası”: Annesini kaybetmiş bir kız çocuğunun tabiatıta, doğadaki nesnelerden, taşlardan, yollardan, tepelerden yol yaparak düşünce âleminde seyahate çıkmasını anlatan bir öykü. “Birçok bakımdan annesini hatırlatıyordu o sisli tepe. Bir defa annesi gibi gökyüzüne yakındı. Sonra, sisli tepenin eteğindeki gür meşeler, omzundan taşan saçlarına benziyordu annesinin. Dahası, annesi gibi bir yerden köye geliştii o sisli tepe... O yol gidenleri anneye götürüyordu. Bütün yollar esasen anneye giderdi. Annesi köyden buraya gelmek üzere yola çıksaydı, belki de yayla yolları genişlerdi birdenbire. Temmuz güneşinin gönderdiği yakıcı ısızlık kaybolabilir, şenlenebilirdi her yer, kim bilir.” Bilhassa bugünlerde Siyonist İsrail’in attığı bombalarla annesinden babasından koparılan; “sayıları binlerle ifade edilen” masum çocuğun şehit edildiği göz önüne getirilince daha da anlamlı oluyor, kanaatindeyim.

“Çamaşır Mandalı Konağı”: Çocuklarımızın internet bağımlılığına bir uzmandan ziyade onlarla bir oyun arkadaşı olarak farklı hayallerine çareler üretiyor, Seyhan.

“Saliç”: Bir hikâyecinin bir romancının en büyük hayali, eserinin çekilmesi, filme senaryo olmasıdır. İşte Seyhan “Saliç” öyküsüyle adını beyaz perdeye de yazdırdı.

Film; Uluslararası Göbeklitepe Kısa Film Festivali'nde birinci olarak ödüle layık görüldü. Bir yazar için bundan daha büyük bahtiyarlık olur mu?

Genelde ustalardan bahsedilirken yaptıkları eserler üç grupta toplanır; çıraklık, kalfalık, ustalık eserleri diye. Bazılarının ustalık eserleri estetik olarak incelikli, detaylı olduğu gibi fizikî olarak da ihtişamlıdır. Bazılarının ise fiziki olarak küçük ama sanatsal olarak ihtişamlıdır. Bunun bizde ve dünyada bir çok örneği vardır. Tanpınar *Yaşadığım Gibi* adlı kitabında buna işaret ediyor. Yeni Camii'den bahsederken aynı dönemin şâiri Neşâtî'yi âdeta Yeni Camii ile kıyaslar, tartar ve şiirdeki ustalığına, üstünlüğüne dikkat çeker. Dede Efendi'nin "Nevâkâr"ının, Fuzulî'nin "Su Kasidesi"nin bu değerinde eserler olduğunu herkes bilir.

Bir Sepet Hayal

Bir sepet hayal çoğalıyor, bir küfe oluyor, daha da çoğalıyor okuyanın dünyası kadar büyük bir dünya oluyor. Seyhan bu öykü kitabıyla bizleri hem bilinen hem de bilinmez bir yerlere götürüyor. Düşündüren, sorgulayan, çare arayan, daha çok da hayallerimizin meylettiği bir yerlere adeta bizi akıtıyor. Sonuç olarak; bu konulardaki eleştiri uzmanlarına saygısızlık etmek istemem ama ne yalan söyleyeyim ben, Seyhan'ın bu kitabındaki (kendi ifadesiyle) öykülerinin; dil zenginliği, hayalleri doyurması, görünen ve görünmeyen nesneleri tarif ve tavsifi açısından mercek altına alınarak kendisinden söz ettireceğine inanıyorum. Beni tatmin etmiş olan bu kitabı, Seyhan'ın eserlerinin zirvesi, ustalık eseri olarak görüyorum. Her ne kadar

cismi küçük olsa da cirmi itibariyle ustanın "Selimiyesi" diyorum.

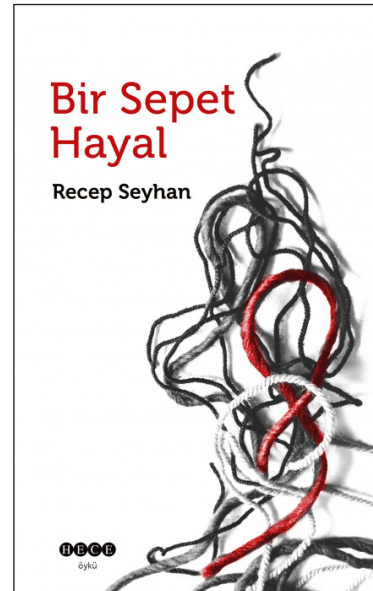
Seyhun ve Ceyhun bakışlı kardeşim!

Anadolu'nun kara-kuru çocuklarının sembolü oldun. Sen de öyleydin zaten... Yazdığın derinlikli (hikâye demeyeceğim) öykülerinle kısa hayat kesitinde bir sembol oldun, olacaksın. Kitaplarının, derinlikli öykülerinin ileride çok konuşulacağına inanıyorum.

Seyhun ve Ceyhun bakışlı kardeşim!

Yeşilirmak gibi sükûnetle aktın, geçtiğin toprakları, bahçeleri, bağları suladın. Sonunda Yeşilyurt Köyü'nden akıttığın pınar, hemen aşağıdan geçen Yeşilirmak'a karıştı ve sonsuzluk deryasına ulaşmak için yola çıktı. Yolculuğun mübarek olsun.

Mekânın, makamın cennet olur inşallah...

FATİH

Çiz • Boya
Eğlen • Oyna
↪

fatihkalemcom

fatihkalemcom

www.fatihkalem.com.tr

Hatice Tekin

KARIŞIK MATEMATİK KONULARI

Şehrin meczubu güneşi yalın ayak karşısına alıp şunları haykırmaya başladı: Doğ üzerimize güneş, kavur. Mayınlı koridorlardan geçen gemiler yanaşsın kıyılarımıza açlığımızı yaymak için. Düşman artıkları, kumsaldaki çocuğun sevincinden iyice kızarmış kovanın içindeki Şile bezi gibi yumuşak ve narin kalelerimizi yıksın. Sinekler vızıldasın çorbamızın üzerinde. Genç bir kız cep aynasını çarpıp kapatsın yüzündeki deliye dönmüş çibandan. İmar barışıyla kucaklaşsın evlerimiz, topraktan peydahlanıp bunu unutan

yüksekliği sırt sırta versin, dikilsin aklın karşısında. Sonra bir gece yarısı koyun koyuna tozlu, gıcırdayan uykusundan uyansın haykırarak. Topallayarak, kanayarak ve ölerек protez bakışlar fırlatsın canlı yayın yapan kameralara. Sahne ışıkları kapanınca bu yıkıntıların, çılgınlıkların üzerinde bir akıllı zengin olmanın provasını yapsın. Böyle şeyler geveliyordu. Kimse söylediklerine anlam veremedi. İskender de meczubu dinleyen kalabalığın içindeydi. Yavaşça oradan uzaklaşırken meczup elinde benzin bidonuyla şehrin en yüksek binasına tırmanmaya başladı. İskender, evinin yolunu tutarken meczubun sesi dağılıp karıştı rüzgârla. Elini savurdu havada, “Amaan deli saçması, bu kadar düşünürsen kafayı yersin.” dedi sokağına yaklaşmışken kendi kendine. Klorlanmış, yıkanmış, ütülenmiş, doğranmış, pişirmiş, silkelenmiş, zanda bulunup hükümler vermiş kadınlar kaldırımında oturuyorlardı her zamanki gibi. İskender’i görür görmez aynı anda sustular. Konuşurlarsa azarlandıkları oluyordu. “Sizin işiniz gücünüz yok mu, dır dır dır...” demişti bir keresinde. Kimi zaman da demir kapıyı sessizce açar çıkardı evine. İş sağlama alıp sustular yine de.

İşten geldiğinde yüzükoyun uzanıp sigarasını üflerken perdeler bunalım geçiriyor ucuz ve yorgun dumanla. Deterjan, yumuşatıcı, perde ve dönen kazan; çıkmamış tekel kokusu: Yaşlılığında alzheimera yakalanmış kısa saçlı teyzeye hip-rok (hip-rock) dinletiyor. Yetmezmiş gibi evli çiftlerin zorunlu ev arkadaşlığının, zorunlu çoğalmalarının mahalleye yaydığı bulaşıcılığı dikizliyor perde ardından. Hafızasının kırık çemberi saplandığı yerden kurtulmaya çalışırken bir şeyleri de söküyor gibi oluyor bakarken. İlet hastalık güçlü çıkıyor geçmişinden, elektro-gitara uyum sağlıyor, zihnindeki raflar devriliyor her baş sallayışında. Belgesel kanalına denk düşüyor elindeki kumandayla dans ederken parmağı. Serçenin yumurtası çatlamış, kuru otların içinde. Anne kuş, kanatlarını siper ediyor yaklaşan traktöre karşı. Göz göze geliyorlar kaynaşık duran mutfak kapısında. Kadın toparlanıp sınıksız balkon korkuluklarını tutan oğlunu azarlıyor:

— Düşeceksin dördüncü kattan aşağı. Gir içeri tabletinle oyna.

— Ama anne hem internet yok hem oyna diyorsun. Telefonunu alırım o zaman.

Telefonunun tamirden yeni geldiğini anımsayıp iyice kızıyor:

— Gir içeri, öğretmeniniz ödev vermedi mi, onları yap sen de. Dışarı çıkmayı da aklından geçirme, onunla bununla kavga edip geliyorsun. Beni birileriyle uğraştırma. Karşı pencere, balkonunda kilim serili. Ömrümüz geçiyor babil şutır (bubble shooter) oynamaktan. Kadın böyle diyor kocasına her sabah uyandığında ve geceye başını koyduğu vakit neden bu adamla evlendim ki fikrinden türeyen içtenlikle. Bakımsız dişleri sararıyor

kızdığında adamın. Diş fırçaları lavabonun önünde boynu bükük. Orada olmasalar dişi ağrıyacak adamın. Hoşlanmıyor karısının konuşmasından. Son patlattığı balon termosun konmasını bekleyen piknik sepetine düşüyor ve çocukların neşesine. Kadının yüzünde taburesine tekme atılmış bir tebessüm asılıp kalıyor.

—Anne, canımı acıtiyorsun, yavaş biraz. Ellerinin katılığına yumuşatmaya çalışıyor annesi, kızına oğlundan daha düşkün. Saçından lastik tokalar sökülürken soruyor annesine kız:

— Anne pikniğe gitmeyecek miyiz? Annesi gerilmiş sesine öfke mandallıyor:

— Hayır.

— Ama niye, gideceğimizi arkadaşlarıma söylemiştim, ne diyeceğim ben onlara şimdi? Çocuğun sesindeki endişeye aldırmadan kocasının duyması için yüksek sesle,

— Olduğu gibi, babam için dünyada yalnız kendisi var. Birazcık mutlu olma ihtimalimiz onun dengesini bozuyor. Bağırarak, kavga ederek, huysuzlanarak düzeni sağladığını düşünüyor. Bir şeylere engel olduğunu görmesi oraya gidip birlikte vakit geçirmekten daha çok mutlu ediyor babamı. Böyle söylersin arkadaşlarına da.

Kadın, sandığındaki damıtılmış bu kelimeleri bir anda söyleyiverdi. Çocuk yarı açık ağzıyla söylenenleri anlamaya çalışıyordu, bir şeylerin farkında olsa da olanları idrak edebilecek yaşta değildi. Adam ayaktaydı. Omuzlarını yukarı kaldırıp geriye kavislediğinde kürek kemiklerinin çatırdamasıyla demir işçisi olduğunun sesi yükseldi. Bir şey söyleme gereği duymamıştı karısının bu çıkışına, elinde telefonla mutfığa girdi. Her zamanki tembel pozisyonunda uzandı yere. Oyununa devam etti. Çocuklar yerleşmeye isteksiz tedirgin ve umut dolu tembel adımlarla koyuyorlar ayakkabılarını kırlara, kareli masa örtüsüne ve bir ağaç gölgesine. Domates, biber, et tekrar buzdolabına yerleşiyor. Buzdolabının mangal gibi yüreği var, büyükçe. Hava sıcak. Ailece soğuk su içiyorlar kana kana; yaşanmışlara, yaşanmamışlara. Oğluna “Kocaman oldun, gitmiyoruz bir yere, gömleğini de sen çıkar!” deyip banyoya koşuyor kadın. Musluğu arıyor eli, körlüğün içinde. Ayna kadına bakıyor, kadın aynaya. Aynanın camı buğulu. Aynanın camı ağlayacak. Duş başlığı dolanıyor kadının boğazına. Sular aktıkça hortum gevşiyor, katı yerleri yumuşayıp açılıyor, karışıp gidiyor kanalizasyon hattına. Aynı evde oturuyorlar evlendiklerinden beri, kirada. Ev geniş 3+1. Odalar büzüşük. Eşyalar heyecanını kaybetmiş, kötü bir alın yazısını yaşıyorlar birlikte. Cereyan yapsın, duman kokusunu alsın diye mutfak kapısı açık her gece. O gün unutmuş bir şey sıkıştırmayı

kapı altına. Kapı çarpıldı, ev sahipleri altta, uykuları tavşan uykusu. Alt kattan ev sahibi olmanın homurtulu özgüveni birkaç darbeye dokunuyor tavana. Uyanıyorlar, kıvranıyorlar yatakta karı koca. Kadın rüyasındaki evine kovalarla su taşıyor duvar harcı için, tuğla koyuyor üzerine, gözleri taşıdıklarından kapanıyor yüzünü de ıslatarak. Kadının saçları üzüm gibi kapkara. Kadının saçları upuzun. Saçları yastığa yayılmış uyurken. Kocası kendinden on beş yaş büyük. Adamın olduğu taraf da üzüm gibi simsiyah, saç boyası. Bir şeyleri eşitlemeye çalışırken yastıklar kirlenip çarşaf lar bozuluyor. Her sabah körpeliği ile düzeltiyor kadın bu dağınıklığı. Kirli sepeti doldu yine. Altmış derecede dönen kazan ve yüksek elektrik faturası, esen rüzgâr mummyalaştırıyor geçen zamanı. Annesi kalan saçlarından bir okşasa dizlerine yatırıp sicim gibi akacaktı gün görmediği. Annesi suçlu. Annesi kızının şikâyetlerine karşı önlemler almış, telefonun bir ucunda parazitleniyor kocasını anlattığında kulakları. İyi diye vermişlerdi kocasına. “Yeşil gözleri var. Siz de kimseyi beğenmiyorsunuz. Boylu, poslu. Düşman evin içinde, susun. Aman babanız duymasın. Kader, nereden bilelim böyle olduğunu.” Kadın bir gün sıkıldı bu konuşmalardan. Bir daha hiç bahsetmedi kimseye. Oturup banyo giderine ve havluya düşen saç tellerini topluyor. Matematiği yetmiyor, oğluna saydırıyor bir de. Kızı peltek, zoruna gidiyor bunu söyleyince. Matematik peltekleşiyor toplama yaparken. Sayılar, diğer odada bağırarak burnunu çekiyor. Perdeyi aralıyor sonra. Şehrin yüksek binası perde aralığından gözüküyor. Bir adam elindeki bidonu üzerine boşaltıyor. Kımıldasız bir kalabalık var etrafında. Elindeki kumandadan uygun bir parça açıyor kadın. Dönüyor başı, dönüyor dünya.

Halime Erva Kılıç

HARA

I.

“Sen bir rüyaydın. Seninle uykuda tanıştım. Uyandığımda bulamadığımdın. Bütün güzel öyküler gibi bir vardın bir yoksun. Ama duygu var. Kokusu olmasa da izi olmasa da bellekte yer eden rüyalardan en gerçekçisi olarak ele geçirdiğin hissiyat yok mu?”

Ragıp Efendi oturma odasında her zamanki işleriyle meşguldü. Evrağın biri gidiyor diğeri işyerinden posta ile ya da yardımcısı Muhsin’in titizliğiyle taşınyordu. Evden çalışıyordu çünkü üç yıl önce görünür bir kazayla ayağı aksıyor artık arabasını kullanamıyordu. Şoförü de yok değildi. Mecbur kalmadıkça -iş yeri için vakfettiğinden dolayı- çağırtmıyordu.

Zaman zaman muhayyilesinde bir yüz belirip kendisiyle konuşuyor hatta ona dokunup: Ragıp, diye sesleniyordu. Bu hâller artmaya başlayınca Ragıp Efendi’de bir terleme baş gösterir hatta baygınlık geçirdiği olurdu. Yanan odun sobasından, alevlerin içerisinden bir ses duydu. Elindeki karbon kâğıdın eridiğini gördü. Ateşe yaklaştığında, bu kâğıttan bir baş sallanıp onunla konuşmaya başladı: “Kız kardeşin elimde Ragıp!” Bu mümkün değil, dedi odasında olduğunu Muhsin’le teyit ettiren Ragıp. Sesli gülmeye, gürültüsünü artırıp kahkaha atmaya başladı. Ateşin içinde, iptesallandırılan kardeşini gördü. Sesi gelmiyordu. Dudaklarının kıpırdanışından acı içinde olduğu belliydi. Korkmuş görünüyordu. Çırpınıyordu. Ragıp da ister istemez panikledi. Ne yapacağını bilemiyordu.

Her şey iş için aldığı iki karbon kâğıdıyla başlamıştı. O zamandan beri kardeşinin tutsaklığını hiç kimseler fark edememişti. Fakat Ragıp, kardeşinde bir hâller seziyordu. Eski gibi konuşmuyor, neredeyse hiç yemek yemiyor, su içmiyordu çünkü. Mış gibi yapıyordu sadece. Zaman zaman abisini tanı-mıyordu. Sen de kimsin, diye soruyordu. Hangisi kaza geçirmişti acaba? Kendisine kahkaha ile emirler yağdıran sese inanmak istemese de kalbi çoktan teslim olmuştu. Gözlerinden yaşlar geldi. Ne istediğini sordu gaddar sese.

Firmanın ihaleden çekilip varlığının bir kısmını bir çanta içerisinde yüzü güneşe benzeyen siyah kıyafetli bir adama teslim etmesine hükmetti sesin sahibi. “Bu ancak şeytan olmalı” dedi Ragıp içinden. Doğru bildin, diye onu onayladı ses. Demek içini de okuyabiliyordu. Aksayan ayağına bakıp düşünen Ragıp, artık bir şirketi olmadığını, iflasın eşiğine geldiğinin farkındaydı. Bunu bir şekilde hoş görebilirdi kardeşi. Ailesinin, onun da ortak olduğu mirası eriyip gitmişti. Hesap soracak mecali de yoktu. Eli kolu gizli bir elle bağlanıyormuş gibiydi.

Kardeşi zaman zaman bu kıvrımlı ateşten kurtulup kendi bedenine girdiğinde hep çok aç ve yorgun oluyordu. Onu gerçekten tanıyıp abisine gülümsüyor: “Çok yorgunum abi.” diyordu. Gecenin bir saati mutfakta bir şeyler arıyor, ekmek ve suyla karnını doyurduğunda midesi ağrıyordu. Ne olduğunu her defasında unuttuğu için bu hâline bir anlam veremiyordu. Gayet mahcup, abisine ne diyeceğini bilemiyordu. Hep hastaydı. Muhtemelen uyuyup bir kâbus gördüğünü, sonra da uyanıp bunu unuttuğunu varsaymak en kolay-yıydı. Fakat abisi biliyordu olanları. Açıklayamıyordu kardeşine. Niçin böyle bir hengâmeye maruz kaldığı konusunda gözle görülür bir sebep de yoktu.

İstenilenler yapıldıktan sonra kız kardeş yine gözlerini evinde açmış-tı. Sesi çıkmıyor, terliyor, her geçen gün eriyordu. Uyumak, düş görmek ve unutmak istemiyordu artık. Evlerinin tavan arasındaki odaya çıktı. Burası eşsiz bir hazineydi. Çocukluğunda bir kez babasının kucağında görmüştü burayı. Şimdi ise uzun zaman sonra ilk kez açılmıştı kilitli kapı. Onun göz-leriyle gören Hara adlı mavi karbon kâğıdı da şahit oldu buranın varlığına.

O da kız kardeşin gözlerinden kamerasına aldı ve daha dikkatle incelemeye başladı odayı. Fark ettirmeden yeniden girdi kız kardeşin bedenine. Yine ateş çemberinin ortasında sallanıyor, eriyordu kız kardeş. Bu sırada Hara, kitaplara dokundu. Boyundan haylice yukarıda kalan kitaplara, yerden yükselerek ulaştı. Uçabiliyordu. Hara olduğunda, örülmüş saçlar açılıp dağılıyor.

Savruk saçlarından belirgindi aslında Hara.

Kitaplardan birini açtı. Püsküllü bir mısır canlandı bakınca resme. Duman tütüyor. Kitabın ortasından bir mısır yakalayıp -sıcaklığı onu rahatsız etmiyordu, o zaten alevden bir canlıydı- ısırdı. Hım ne leziz, dedi. Gözlerinden tüten buhara aldırış etmeden bu odayı iyice yerle bir etti. Bir kitap açıyor, bisiklet odaya yürüyor. Başka bir kitaptan peleriniyle bir boğa güreşçisi koşuyor. Kitaptan atılan bir top, alınının ortasına isabet edince sönerek eriyor. Sihirli bir halı odada tur atıyor.

Bütün bunlar çok fazlaydı. Geniş odada yer kalmamıştı.

Odanın merkezinde kocaman ışıyla nesneleri görmesini engelleyen bir aydınlık belirdi. Oraya yaklaşan Hara bir sayfanın kendini okumasına şahit oldu. Şöyle yazıyordu:

“...ve Hara doğdu.”

Kendi doğumunun bir yokluktan ibaret olduğunu sanmıştı bu zamana kadar. Abisi öyle söylemiş ve o da koşulsuz kabul etmişti. Merakla kulak verdi kendisini okuyan yazıya: “Mavi bir karbon içine sıkışınca siyah karbon iyiden iyiye onu kıskandı. Dünyanın kötülükten arınması için tek şans; mavi karbon, siyah karbonla birlikte kendini küle dönüştürüp kötülüğün enerjisini beraberinde süpürecek gücü kendinde bulursa eğer, hayat yaşanabilir bir hâl alacak. Fakat siyah karbon her şeyi ondan gizleyecek hatta onu kötü işlerinde kullanacak şüphesiz...” Bu da ne demek oluyordu? Saçmalık, diye söylendi. Keyfi kaçtı. Sıkılan Hara yerine kız kardeşini bırakarak gitti. Baygın kıza kendine gelene kadar çok vakit geçti.

Onu merak eden Ragıp Efendi her yerde arıyordu. Çalışma odasındaki sobada küllendirdiği ateşte kontrol etti. Yoktu. Neyse ki orada değil diye rahat bir nefes aldı. Neredeydi kardeşi? Muhsin’le birlikte aramaya koyuldular. Hizmetçi kadın, üst kattan acayip sesler duyduğunu söyleyince oraya koşular. Olamaz. Bu gördükleri manzara. Tarif edilemez. Kapıyı açmalarıyla roman kahramanlarının eve dağılmaları bir oldu. Kız kardeş uçan halının üzerinde baygındı. Ayılır gibi olduğunda tekrar bayıldı. Yeniden ayıldı. İşte bir uçan halının üzerinde gidip geliyor. Avizeye yapışıyor toplanan saçları. Kendi kendini bağlayan saçlar bunun kız kardeş olduğunu da doğruluyor. Abi, ne oluyor diye seslense de bir süre sonra hoşuna bile gidiyor bu durum kız kardeşin. Hiç bu kadar enerjik bir gün geçirmediğini

hatırlıyor. Haliyi yakalayan Ragıp kardeşini kurtarıyor. Memnun olmuyor kardeşi bu durumdan. Olağanüstü diye bağırıyor, cadı şapkasıyla uçan bir güvercinin şapkadan çıkmasıyla. Biz neredeyiz?

Ragıp, Muhsin'e hizmetlilere izin vermesini tembihliyor: "Belki bir daha onlarla çalışamayacağız." Yüzüne bakıp düşünen, suratı aşağı inen kız kardeşe karşı başını eğiyor: "Evet, bu günden sonra bir şirketimiz yok. Onlar bu manzarayı görmeden gönderelim."

Hara'nın dokunuşuyla erimiş olan top Ragıp'ın aksayan ayağına değince iyileştiriyor onu. Tabanlarında kuvvet hissedene Ragıp, bir daha bir daha vuruyor ayağını yere. Hiçbir ağrı yok. Eskisinden daha güçlü.

"Hara" yazıyor çıplak ayaklarında: Hara! Hara da ne, diyor? Ayak başucunda beliren örümcek ona zehrini enjekte ederken eriyince, yazı da kayboldu. Sadece hafızasında kaldı.

-Hara!

Muhsin, efendisinin bu yeni hâlini görünce çok sevindi. Ortalığı temizlemeye koyuldu. Efendim diyecek oldu. Ragıp Efendi onu susturdu.

-Sen, bundan böyle yalnızca benim arkadaşısın. İstersen kendi yolunda gidebilir, başka iş bulabilirsin.

Kafasıyla buna onay vermediğini bildirdi Muhsin. Madem arkadaşlardı. Yarı yolda bırakmak da olmazdı.

II.

Hara kafasından ateşler püskürtüyor. Mavi karbondan dünyaya bağlanalı epey değiştiği konusunda siyah karbon tarafından azarlar yiyor. Yediği mısırın tadını unutamıyor. O büyü odadan siyah karbona bahsetmek konusunda tereddütleri olduğundan konuşmuyor. İpucu vermiyor. Hara iyi bir karbon olduğu için, kötülüğü aklından geçirmiyor. Fakat yaratılışı ateşten olduğundan dokunduğu her yerin tutuşması onu üzüyor.

Dünyadayken öyle miydi ya? O eşsiz lezzetlere sahip, rengârenk kitaplardan evren doğuran oda, o kadar renkliydi ki. Ağzından üflediği gri dumanla dünyayı izliyor ve sol eli çenesinde, alnının ortasında beliren çift çizgiyle izliyor, izliyor.

Siyah karbonun kötü emelleri bitmemiş. Ragıp Efendi, üzerini karaladıkça yeni istekler bulmakta gecikmiyor. Her çizim hareketinde onu doğurup ortaya çıkardığını henüz fark dahi edemeyen bir bunak olarak tanımlıyor bu otuz yaşlarındaki adamı. "Keşke diyor, mavi karbon almasaydı. Bu işe Hara'nın karışması iyi olmadı. Her zaman olduğu gibi iyilik peşinde koşacak ve işlerimi berbat edecek. Efsane. Hayır, hayır. Bu sadece gerçek olamayacak kadar sahte bir söylence."

III.

Bu on dokuzuncu voltaydı. Kendisi değil, kız kardeşi saymıştı. Es-kiz kâğıtlarında abisinin gölgesi ve gelgitlerini de hesaba katarak çizim yapıyordu. Mavi karbon kâğıdı eline geçene kadar yeteneğinin farkında olmamasına karşın artık güvenle çizim yapıyor, oldukça da başarılı görünüyordu. Bu ellerine Hara'nın dokunuşunun verdiği kudretin bilgisinde olmadığından şaşkındı. Hiç denememişti basit çizimleri. Yeteneği kendine ait sanmaya başladı. Ve gözlerini çektiğinde canlanıp, baktığında donuklaşan resimleri hâlâ yeterince gözlemleyemiyordu.

Bahçeleri kocamandı ve hafif rüzgâr esiyordu. Büyük çınar ağacının tepesinde kargalar toplaşıp gaklarken o da soluğu ağzından karnına kadar şişirip burnundan yavaşça veriyordu. Abisi yine volta atıyordu. Düşünce-liydi. Sormak istedi. Vazgeçti. Pikaptan yayılan sesle bilmediği bir geze-gende yürümeye devam etti. Öyle ki abisinin seslenmesi onu korkuttu. Ne zaman gelmişti yanına?

Naime! Yakında buradan taşınmak zorunda kalabiliriz.

Korkusu henüz geçmeden bu cümlelerin ağırlığını sindirmeye çalışan kız kardeş, ailesini düşündü. Annesini. Sonra babasını. Şimdi ise abisi... Bu zamana kadar yuva olarak gördüğü, başka ev bilmediği gerçeğiyle yüzle-şiyor ve göğsünde yumruk belirliyordu. Yutkunmak oldukça güçleşti. Hava kararmak üzereydi. İkindinin serinliği birden buz kesmiş, onu üşütmüştü. Konuşamadı. Üzerine sabır yağmış gibi soluk ve güçsüzdü. Son zamanlar-da hep bu hâl içinde olduğundan Ragıp Efendi de çok fazla anlayamıyordu kız kardeşinin bu ruh durumunu.

Gökyüzüne baktı. Bu sonsuzluk belki de dünyadaki insanlara verilmiş en güzel nimetti. Düşünceleri o uçsuz boşluğa savrulup silindi. Neyi düşün-düğünü unuttu. Bu sefer içinde iyi karbon Hara yoktu. Fakat o da onunla birlikte bilmediği bir evrene misafirdi. Bir kere bedenine dokunmuştu Hara. Huzursuz olması imkânsızdı. Hara, mavi karbon. İyilik için yaratılmış bir ruhtu. Üflendiği yerde tasa, ancak kötü bir rüya olurdu. Bu sebeple siyah karbon öfkesini Ragıp efendiden çıkarmaktan geri durmuyordu. Bu iki kar-bonun savaşıydı. İki karbon da kardeş olmasına rağmen. Habil ile Kabil gibi temsil ettikleri tarafları ayrı olan iki kardeş. Bir yanık kokusu sardı etrafı. Naime bahçedeki masanın içinden siyah bir duman çıktığını fark edip yaklaştı çekmeceye. Çekmesiyle onunla karşılaşması bir oldu. Gözle-ri büyüyüp, içinde yanan siyah karbon kâğıdıydı. Ellerindeki mavi karbon mürekkebi parmağını boyamış, siyah karbona dokunmuştu. Şimdi ellerinde erimiş ve sönmüş olan bu siyah karbon, gözlerinde alev olsa da dışarıdan tüt-müyordu. Sadece Hara'nın gözleriyle söndü ve kötülük bu evden sonsuza dek uzaklaştı. Elinde kalıcı mavi bir mühür bulan Naime'nin parmaklarına eşsiz bir çizim yeteneği bırakarak.

FUZUL'DEN HERKESİN GÖNLÜNE GÖRE KAMPANYA!

Cansev Ciğirim

KUŞATMA

G amze duvarda asılı duran postere bakıp bir yandan ağlarken bir yandan da içinden küfürler savuruyordu. Lojmanın kapısına öylece bırakılmış bu eşyaları ilçeye nasıl indirecekti. Bir şey “Kalk git peşinden, Hayri’nin suratına iki yumruk indir” diyordu. İçindeki bu öfke ateşinin o iki yumrukla söneceğini bilse hiç durmayacaktı. Adi herif önce söz vermiş, eşyaları arabasına yüklemiş sonra da köylülerin baskılarına dayanamayıp hepsini palas pandıras indirmişti arabasından. Tabii ya! Bu insan müsveddeleri için söz vermenin bile önemi yoktu!

Gözü yeniden afişe takıldı. Birkaç dakikadır öfkesinin hırsıyla duran gözyaşları yeniden akmaya başladı. “Ulan ne hevesle gelmiştim şu memlekete! İçimdeki yaşam sevincini söndürdüler!” diye bağırdı odanın

camına doğru dönerek. Zihni artık durma noktasına gelmiş, bir şey düşünemediği gibi, düşünme isteğini de yitirmişti.

Bir aralık gözlerini kapattı. Belki düşünmesine faydası olur diye. Öyle ya bu eşyaları buradan taşıması gereken kendisiydi. Bir çıkış yolu, bir çözüm, bir şey bulmalıydı. Gözlerini kapatınca on sekiz yıl öncesine gitti. Yaklaşık on yaşındaydı Şener Şen'in Gönül Yarası filmini izlediğinde. O köyden öyle uğurlanan kendisi olmak istemişti. Sonra üstüne lise yıllarında Çalıkuşu eklenmişti. Anadolu'nun eğitime aç bir köyünde çok sevilen öğretmen olmak için çalışıp durmuştu.

Posterdeki Şener Şen'e bakıp "Gördün mü bak yaptığın şeyi! Senin yüzünden buralardayım ve kimsenin umursamadığı, tezek kadar bile değeri olmayan bir öğretmenim!" dedi. Kafasını hafifçe geri atıp yavaş yavaş ritmik şekilde duvara vurdu. Sonra biraz hızlandı. Böyle öldürsem kendimi diye geçirdi içinden. Önce annesini mi ararlardı yoksa babasını mı? Babasını arasınları. Onu en çok seven ilk üzülen olsundu. Ablasına haberi nasıl verirlerdi? "Müjdemizi isteriz, doğduğundan beri kışkırdığın kız kardeşiniz öldü. Haydi gözünüz aydın." demeleri daha uygun olurdu herhalde ama mutlaka başka türlü derler ve "Başınız sağ olsun." diye de eklerlerdi. Olurdu tabii başı sağ. Hem de en çok onunki olurdu. Ardından kalan kıyafetleri bile giyerdi sağ başıyla.

Eşyaları burada böylece bırakayım, yürüyerek inirim, diye geçirdi içinden. Zaten araçla gitmekten daha kolay olacağı kesindi. Tangır tungur sallanarak gidilen o yolda midesi hep ağzında oluyordu. En azından kusmadan varırdı ilçeye ama bu sefer de yolda köpekler saldıracaktı. Belki de köyün çıkışındaki Satı Teyze yine bahçesinin yıkık dökük duvarına kadar gelir ve küfür ederdi. O da koşarak uzaklaşır ve ilçeye daha çabuk varırdı. Küfür eden yaşlı kadını ve hem ağlayıp hem koşan kendisini hayal edince istemsizce güldü. Gülerken de bir yandan avucuyla burnunu ve akan gözyaşlarını sildi. Ülkenin gerçek sorunlarına ve insanları düşünmeye sevk edecek haberlere yer verilemediği için abuk sabuk şeylerin haber yapıldığı bir kanaldaki genç ve güzel sesli kızın "Aklını yitiren genç öğretmeni köyden deli hastanesi ambulansıyla aldılar." haberini okuduğunu hayal etti.

-Deli de demezler canım. Akıl hastanesi derler. Artık çok dikkat ediliyor bunlara ama yook daha acıklı olması için diyebilirler de. Allah'ım sanırım gerçekten delireceğim burada böyle ve ne ambulans ne başka biri almaya gelmeyecek. Delirerek kendi kendime öleceğim bu Allah'ın belası yerde.

İçinden bunlar geçerken kendisinden önce lojmanda yaşayan öğretmenden kalma, duvara direkt yapıştırılmış ve sert bir darbe aldığı için kırık olan aynadaki kendisine ilişti gözü.

-Nankörsün kızım sen! Geçen ay sorulsa hayatımın en mutlu zamanları derdin. Bu Allah'ın belası yerden "Bir yer buldum dünyadan uzak." diye mesaj atmadın mı İstanbul trafiğinden yakınan arkadaşlarına. Okul dönüşü yol kenarından topladığın çiçekleri bitmiş soda şişelerine koyup masaya yerleştirirken iyiydi değil mi! Şimdi ne oldu? Hıı! Sen daha yatağından kalkmadan sıcacık ekmek pişiren Gülser kapıyı çaldığında pek mutluydun. Çocuklar okula elma, armut getiriyor, her şeyin doğallı şekerlisi organığı ile besleniyorum diye her gün *instagrama* hikâye koyarken iyiydi. Şimdi şu halini de koysana. En organik halini görse ya insanlar. Modern Çalıkuşu seni! Ne çalıkuşu, çalışın sen. Hatta şimdi çıkıp sorsan bu köydeki insanlar için çalı kadar bile değerin yok. Şener Şen gibi uğurlanacağım derken en azılı suçlu gibi gideceksin buradan. Utan kızım sen kendinden! Niye utanacaktım. Aşık oldum lan! Nedir yani. Sanki adam öldürdüm. Zaten katil olsam bu kadar olay olmazdı. Kaç tane yatmış çıkmış insan vardı köyde. Kimsenin umurunda değildi. Tecavüzcü bile vardı. Karısıyla çocuğuyla paşa paşa yaşıyordu. Bir kendisinin aşkına yer yoktu şu lanet yerde.

Kalkıp banyoya gitti. Buz gibi suyla elini yüzünü yıkadı. Bu suyun yaz kış böyle soğuk olmasına bir türlü akıl sır erdirememişti. Zaten ne olduysa şu musluktan sonbahar günü akan soğuk su yüzünden olmuştu. Köye geldiğinin ikinci ayında telefonda çok ağlayıp yakınıncı annesi "Kendi düşün ağlamaz, kim dedi sana Allah'ın dağına git diye." çıkmış ama babası dayanamayıp küçük bir elektrikli su ısıtıcı yollamıştı. Fakat köyde ısıtıcıyı bağlayıp musluktan akan suyun ısınmasını sağlayacak bir usta yoktu. Kime sorduysa burada onu yapacak kimse olmadığını ama yapsa yapsa Muhtar'ın oğlu Selim'in yapabileceğini söylemişlerdi.

Selim, ikinci sınıf öğrencisi Azra'nın da babasıydı. Ara sıra karısı da okula gelir, hem kızına bakar hem de eli boş gelmez, kete, ceviz falan getirirdi. Kendi hâlinde, pek konuşmayan, soru sorulunca yanakları kızarıp kafasını önüne eğen, insanda garip bir acıma duygusu oluşturan genç ama üzgün duruşlu bir kadındı. Selim eve ısıtıcıyı bağlamaya geldiğinde "Allah Allah bu adam o kadınla nasıl evli?" diye geçirmişti içinden. İlk kez tanışmalarına rağmen Selim oldukça konuşkan, güler yüzlü ve samimi davranmıştı.

-Aslında ben pek anlamazdım bu işlerden. Tarih mezunuyum. Ne işim olur elektrikle, tesisatla falan. Şartlar nedeniyle işte mecbur kalınca *You Tube*'dan izleyerek birkaç şey yaptım. Sonra tüm köyün işleri bana kaldı. İşin doğrusu bu şeyi de nasıl bağlayacağıma dair pek fikrim yok ama izleye izleye yaparım herhalde.

-Yaparsınız herhalde yaa. Olmazsa da canınız sağ olsun. Soğuk suyla devam ederim ben. Alışırım zamanla.

-Burada doğup büyümemiş hiç kimse alışamaz bu suyun soğukluğuna. Merak etmeyin hallederiz bir şekilde. Ama iş bitince içerim bir çayınızı öğretmen hanım.

Selim ısıtıcıyı takabilmiş, musluktan sıcak su gelmiş ve içilen onlarca çayın ilki o gün demlenmişti bu evin mutfağında. Sonraki geliş patlayan bir lambayı takmak içindi. Bir sonraki tüpü değiştirmek... Bir sonraki fare girdiğini düşündükleri bir deliği kapatmak... Bir sonraki sobayı kurmak... Bir sonraki şiir okumak... Bir sonraki aynı kitaba dokunmak... Bir sonraki omzunda ağlamak... Bir sonraki dizinde uyumak... Bazı gelişleri ise gitmemek içindi.

Önceleri gizli gizli geldi Selim. Kimselere yakalanmamak, görülmemek için geceleri ve kısa süreliğine. En büyük zevkleri mum ışığında çay içmekti. Romantizmden değil, görülme korkusundan. Işığı gören biri kapıyı çalmasın, öğretmen uyudu zannedilsin diye uzunca bir süre mum ışığında geçti geceleri. Gölgelerine bakıp güldükleri gecelerin sonunda Gamze yalnız uyuduğu yatağın soğukuna da hiç alışamadı.

Sonra gün ışığına döndü buluşmaları. Selim sık sık okula kızını ziyarete gider oldu. Gittikçe sınıftaki sobanın üzerinde demlenen çaydan içti. Kitaplıkta duran kitaplardan okudu. Şiirlere akıl erdiremedi ama yine de okudu. Gamze okuyor diye okudu.

Azra bir gün kemik tarakla çekiştire çekiştire saçlarını tarayan annesine “Biliyor musun babam bugün yine okula geldi.” dediğinde aylardan nisan mevsimlerden bahardı. “Babam öğretmenime şu karşiki yolun oradan çiçek toplamış.” diyerek baharı kışa çevirdiğinin hiç farkında değildi.

Gamze banyodan çıkıp odaya dönüp kanepeye oturdu. Ağlaması durmuş ama beyni de uyuşmuştu. Selim’in son gelişinde de burada böyle yan yana oturmuşlardı. Sehpadaki içilmemiş iki bardak çaya bakarak “Sen memnunsan benimle olmaktan, mutluyun yanımda, geri kalan her şey artık sadece seni kuşatarak sevmem için bir araç olmaktan öte geçemezler” demişti.

-Hayatlarımızı *You Tube*’dan video izleyerek yaşamıyoruz Selim! Karın daha dün okulun camını taşıladı. Bırak burada çalışmayı, kapıdan dışarı çıkmam mümkün değil. Sen benim düştüğüm durumun farkında mısın? Neyin romantizmini yaşıyorsun! Karını çocuğunu bırak, benimle gel mi diyeceğim sana! Git Allah aşkına yaa! demiş ve Selim’i zorla çıkarmıştı evden.

Sonraki birkaç gün boyunca hiçbir aramasını açmamış, hiçbir mesajına cevap vermemiş, usulca tıklanan hiçbir kapıyı da bakmamış; hepsinde bolca ağlamıştı. Selim böyle çıkmıştı hayatından ama kendisi bu

köyden çıkamıyordu. Gelirken nasıl karşılanmıştı, şimdi ne haldeydi. Kapının önünde duran eşya yığınınına baktı. “Demek ki azalarak gitmek lazım.” deyip orta boy kahverengi valizi tamamen boşalttı. Bırakmak istemediği, değerli gördüğü her şeyi valize koydu. Kapatıp şöyle bir tuttu kaldırdı. Evet, ilçeye kadar taşıyabilirdi. Sonra sırt çantasına hemen ulaşmak isteyeceği şeyleri, bir şişe su ve yolda ne olur ne olmaz diye bir tişört bir pantolon koydu. Geri kalanları babasının bir şekilde alacağından emin olarak lojmanın kapısını kilitledi. Köyün ortasından geçen yoldan gitmeye cesaret edemediği için arkadan dolaşarak koyuldu yola. Köyü çıkıp çakıl yola vardığında neye daha çok üzüldüğünden emin değildi. Olmayacak birine aşık olmasına mı... Hayatının en mutlu günlerini arkasında bırakmasına mı... İlk görev yerinden böyle bir suçlu gibi ayrılmasına mı... Çalıkuşu olamayışına mı... Öğrencilerinin onu böyle hatırlayacak olmasına mı.. Annesinden duyacağı hakaretlere mi.. Bilgi dolu bir insan olacakken utanç dolu bir insan olmasına mı... Durdu, derin bir nefes aldı, Selim okuduğu için hep çok sevdiği şiiri kendi kendine mırıldandı:

Aşk imiş ne var âlemde,

*İlim bir kîl ü kâl imiş ancak.*¹

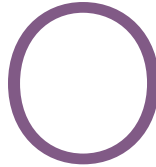
1 Fuzulî

Damla Eyüpoğlu

SAAT SONATI

Largeto (Larghetto).

fkeli bir gümbürdemededen sonra karanlık odanın içi gündüz vakti gibi aydınlandı. Cam kenarındaki duvara yaslanmış yataкта uzanan iki kızı karanlıklardan çıkarp görünür kıldı. Hâlâ nemli olan saçlarının uçlarında

belirmeye başlayan buklelere parmağını dolayıp, çekiştirip, buklenin bir lastik gibi uzayıp düzleşmesini sağladıktan sonra aniden parmağını çekerek eski dolambaçlı vaziyetine kavuşmasını izleyip duran kız, miskin bir kedi gibi gerindi.

Yatağa yasladığı dirseğinden kuvvet alarak kafasını kaldırdı, arkadaşı gözlerini şimşeklerin aydınlattığı nesnelerde gezdiriyordu. Doğayla basit bir oyuna tutuşmuştu. Odada yankılanmakta olan Tartini'nin "sol minör keman sonatı"nın keskin nota sıçrayışları onlara katılıyordu.

Işık, püskülleri birbirine dolanmış halının sağ üst köşesinde. Işık, kitaplığın son üç rafında. Işık, son birkaç aydır ardında ne gizlendiğini çözemediği gözlerde. Şeytan melankolik, Tanrı'ya küskün.

Oynadığı oyundan sıkılmış olacak ki yattığı yerden doğruldu ve kendisini izlemekte olan arkadaşının yanağından bir makas aldı. "Kalk hadi", dedi. "Sıkıldım."

Kalktı. O da sıkılmıştı. Sıkılıyordu da. Uzun zamandır ne olduğunu bir türlü anlayamadığı, nereden çıktığını, zihninin hangi dehlizlerinden kayarak önüne geçip dikildiğini bilmediği bir can sıkıntısı –bir akıl sıkıntısı– günlerini zehir etmeye başlamıştı. Bir oyun oynamayı teklif etti. Elektrikler gelene kadar yapabilecekleri şeyler sınırlıydı. Doğruluk mu cesaret mi, dünyanın en basit, en tahmin edilebilir oyunu olabilirdi şüphesiz. Gençlik buluşmalarının eğlence başkentiydi evet, ama doğru strateji ile doğru hamle yapılırsa bir katile suçunu itiraf ettiren ölümcül bir silaha dönüşebilirdi. O yüzden şimdi, aralarındaki on yıllık arkadaşlık bugüne kadar yaşadıkları en şiddetli ama hakkında asla konuşulmayan sessiz bir türbülansa girmişken, çekilecek silah belliydi. Yarisından fazlası kurumuş saçlar bir düello teklif etti, daima takip edecek bir şeyler arayan gözler kabul etti. Oyun başladı.

"Doğruluk mu cesaret mi?"

"Doğruluk."

"Geçen cumartesi neredeydin?"

"Irmak'la buluştum, oturduk öyle."

"Anladım."

"Doğruluk mu cesaret mi?"

"Doğruluk."

"Neden sordun?"

Karanlıktaki gözleri, savananın uzun otları arasından bakışları birbirlerine kenetlenen av ve avcı gibi, beyazları parlaya parlaya, irisleri bir küçülüp bir genişleyerek bakmaktaydı. Şimşek çaktı, yüzler aydınlandı.

"Hiç" dedi, "öylesine sordum. Merak ettim." Biraz duraksadı, konuşmayı burada bırakacaktı aslında, belki bıraksa daha iyi olurdu, ama yapamadı. "Ben mi yanlış hatırlıyorum acaba ama sanki o gün için plan yapmıştık. Biz, ikimiz. O yüzden biraz şaşırdım. Olabilir tabii, unutmuş olabilirsin. Unutmasan da olabilir, benimle bir şeyler yapmak zorunda olduğundan değil ama... Haber verebilirdin. Unutmuş da olabilirsin. Tabii."

Duracaktı. Burada kesecekti aslında tiradını ama yapamadı. Su damlatan musluk tamamen patlamıştı.

“Siz Irmak’la ne zaman bu kadar yakınlaştınız? Ben kendisini beş yıldır tanıyorum ama siz ikinizin üç ayda geçirdiği kadar zaman geçirmemiştir onunla.” Dünyanın en zekice, en komik şakasını yapmış gibi güldü. “Merak ettim yani. Olmayacağından değil tabii olabilir. Ama...”

Ama ne? Sahi, ama ne? Neyi sormaya çalışıyordu, almak istediği cevap neydi? Belki de bu kadar yalvarırcasına sorduğu sorunun cevabı umurunda bile değildi. Belki de yüreğindeki soru bambaşkaydı.

“Bu kadar kafana taktığını fark etmemiştim.” dedi arkadaşı. Gerçekten telaşlı gözüküyordu. Gözleri çakmak çakmaktı. Tüm akşam ışıkları, ışıktan nesneleri takip eden gözleri, kendi gözlerinde sabitlenmişti şimdi. İşte tam da gözlerine, gözlerinden aklına, aklından kalbine, kalbinden damarlarında süzülen o zehre, o can sıkıntısına ulaşmaya, laf anlatmaya çalışır gibi bakıyordu.

“Söylemiştim aslında sana. Hatırlamıyor musun? Irmak’la buluşacağız, sen de gel falan demiştim hatta. Yok siz gidin demiştin.”

Sustular.

“Hatırlamıyor musun?”

Hatırlamıyordu galiba. Evet evet, kesin hatırlamıyordu. Hatırlamadığı için hesap sorma hakkı vardı. Geçmişte yaşanmış bir şey değiştirilebilir miydi? Değiştirilirdi elbet. Bunun birçok yolu vardı. Narin ve kırılgan hafıza bunlardan biriydi.

Alternatif bir gerçeklik yarat. Kendine yalan söyle. Yalanı tekrar et. Tekrar et, tekrar et. Yeni gerçekliği bir başkasına anlat. Üçüncü bir kişiye anlat. İnan. Sakın şüpheye düşme. Gerçekliğinin temelleri sarsılmaya başladı. Şüphe tohumları bir kere saçılırsa aklın toprağına, ya ulu ağaçlardan kocaman ormanların olur ya kökleri acemice kesilmiş, çorak arazilerin. Tercihini yap. Kökleri kurut.

Ama gecikmişti. Tohumlar serpilmiş, büyümüş, kafatasının girintilerine dallarını uzatmışlardı. Hatırlıyordu.

Demek hatırlıyordu. Demek hatırlamak istemediği bir şeydi bu. Bu yüzden üstünü kapatmış, inatla inkâr etmiş, ona yeni bir dünya yaratmıştı. Neden? İki kız, gençlere özgü bir tez canlılıkla bu oyundan da çabuk sıkıldılar. Elektrikler de gelmişti. Biri eline telefonunu alarak bir koltuğa yayıldı. Diğerinin gözleri aynadaki yansımasına kaydı. Saçları tamamen kurumuştı.

Sonunda bir şey, tek bir şey, açıklığa kavuşuyordu. İçinde oradan oraya savrulan, birbirine karışan, ne olduğu belirsiz duygulardan bir tanesini saçından kavrayabilmişti sonunda. Şimşek çaktı, tuttuğu saçların sahibini kendine çevirdi; kırılganlığıyla yüz yüze geldi.

Allegro.

90.

Çocuk musun Allah aşkına?

96

Böyle küçük şeyleri kafana taktığına inanamıyorum. İlkokulda mıyız? Derdin ne senin? Bu kadar alıngan değildin sen. Böyle katlanılması imkânsız birine nasıl dönüştün?

110

Sorun bende mi gerçekten? Düşündüklerimde haklılık payı olamaz mı? O tamamen suçsuz mu? Tamamen suçsuz diye bir şey yok hayatta. Ateş olmayan yerden de duman çıkmazmış zaten. Demek ki o hata yapmış, o hata on yıldır biriktirdiğimiz dalları tutuşturmuş, ben dumanları solumuşum.

Bileğindeki saatten nabzının 120'ye çıktığını görünce durdu. Bugün yağmur yoktu, güneş de yoktu ama en azından hava son birkaç gündür olduğu kadar kötü değildi. Kendisini dinlemek, kendisini anlayabilmek için mekân değiştirirse, dışarı çıkar, temiz hava solursa iyi olabileceğini düşündüğünden parka gelmişti. Derken hızlanan adımlar, koşuşturmalar. Kaçıyordu. Dışarı çıkmak da pek işe yaramamıştı anlaşılan. Beyninin içindeki hayatın silüetine sis çökmüştü. Bazen çok çabalarsa o perdeyi biraz aralayacak gibi oluyordu. Bir şeyleri gördüğü an kafasını iki yana sallıyor, dağılan dumanların yeniden aynı yerlerini almalarına sebep oluyordu. İnsan yüzleşmekten bu kadar kaçmamalıydı.

Telefonu çaldı. Ekrandaki ismi görünce duraksadı. Açsa mıydı? Hiç konuşmak gelmiyordu içinden. Oysa sevinmesi gerekirdi, arayan on yıllık arkadaşındı. Ne zaman çalan telefona hevesle uzanan eller, reddetme butonunun üzerinde titrer hâle gelmişti? Telefonda geçirilen saatler, bitmek bilmeyen konular, paylaşılan sırlar, "saat çok geç, güldürme"ler, kahkahalar, gözlerden yaş gelinceye kadar kahkahalar. Telefon çalması bir zamanlar bunları vaat ederdi. Ne zaman hummalı bir bekleyişe dönmüştü? Telefonu kapatırsa yeniden arayabilirdi. Neden açmadığını soran bir mesaj atabilirdi. En iyisi görmezden gelmek, kendiliğinden kapanana kadar beklemektir. Beklerken zil sesinin her yükselişi adelelerini gerim gerim geriyor, dişlerini sıkmasına sebep oluyor, sabırsızca bacağını sallamaya başlıyordu. Yükselen her nota kendisine hesap soruyor gibiydi. Neden açmıyorsun? Neden konuşmak istemiyorsun? Ne değişti? En sonunda telefon sustu, işkence sona erdi, kasları gevşedi. Derin bir nefes bıraktı.

GERÇEĞE ACIKANA DUDOMİ

3 DAKİKADA
HAZIR

Eve geçti, hazırlandı, okula gitti. Derslere girdi, notlar aldı, insanlara selam verdi, selamlara karşılık verdi. Dersten sonra arkadaşlarıyla oturdu, konuştu, ilgileniyor gibi yaptı. Şeyleri olanca netlikleriyle göremiyordu, sis vardı. Koca bir sis.

Bir ara aynı masada oturdukları bölüm arkadaşlarından biri ondan bahsetti. On yıllık arkadaşından. O da bu üniversitede okuyordu. O da tüm arkadaşlarıyla arkadaştı. Neler yapıyordu, ne zamandır görememişlerdi.

Oturduğu yerde doğruldu. Sırtı bir yay gibi gerildi. Ondan söz açıldığında neden böyle oluyordu, çözemiyordu bir türlü. Parmaklarını birbirine kenetledi, eklemlerini çıtlattı, sandalyenin kenarlarını sıktı. Boğazından aşağı bir zehir akıyor gibiydi. Tüm sinirlerinde elektrik kaçağı vardı sanki, ağzının kenarındaki kaslar istemsizce seğiriyor, vücudu alev alev yanıyordu. Neden onun bahsini açmak zorundaydılar ki? İstemiyordu. Onun hakkında bir şeyler duymak, onu görmek, onun görüş alanında bulunmak, onun adının yakınlarından geçmek istemiyordu. Geçmişe dönse onu hayatından çıkarabilir miydi acaba? Bunun için çok uzağa gitmek gerekirdi. Yeni bir alternatif yaratarak onun hiç var olmadığı bir gerçekliği kurgulamayı düşündü. Olur muydu ki? Çok şeyi değiştirmek gerekirdi, on yılda neler neler olmuştu. Geçmiş düzeltemiyorsa geleceği yönlendirebilirdi. Artık onu hayatına hiç girmemiş bir şey yapamazdı, ama onun hayatında olmayacağı bir gerçeklik mümkündü. Sadece birkaç adım atması gerekiyordu, o kadar.

Onunla konuş, artık eski samimiyeti hissetmediğini söyle. Sana nedenini soracak. Nedenini düşün. Neden bulamıyorsan, bulamadığını söyle. Neden yok de. Bazen nedensizce uzaklaşırsın insanlardan. Hatta tüm deliller onların kalması gerektiğini gösterirken dahi uzaklaşırsın. Böyle buyurur içimizden bir şeyler.

“İyi,” dedi, oldukça kayıtsız görünüyordu. Dışardan bakan gözler şu an midesinin alt üst olduğunu anlayamazdı gerçekten de. Bazen yanlış alanı mı seçtim diye düşünmüyor değildi, rol yapabilmek değerlendirilmesi gereken bir yetenektir. “Ne yapsın, uğraşıyor işte. Okul, iş, staj falan derken yoruluyor baya. Biz de çok görüşemiyoruz şu sıralar.”

“Canım yaa,” diye bir ses yükseldi masadan. “Çok özledim onu. Eğlence merkezindeki işe mi devam ediyor?”

“Hmm. Maskotluk. Yarı zamanlı bir iş, hem kendisine harçlık çıkmış oluyor hem eğleniyor. Enerjisini atacak bir yer oldu ona da, iyi oldu. Kılıktan kılığa giriyor. Bi’ kurbağa, bi’ prenses, bi’ palyaço.”

Gülüştüler. Onlar gülerken, genç kız elini saçlarına götürdü. Yakaladığı buklelerden birine parmağını doladı, açtı, doladı, çekiştirdi, bıraktı.

İlknur Oral

FERİNİ KAYBEDEN YOLCU

Fski ferini kaybeden bir yolcunun serzenişlerini duyan diğer yolcular kendi aralarında söylenmeye başladılar. Bu uğultular arasında, ses dalgalarının kıyıları sürükleyip ileri geri götürdükleriyle diğer feride ulaşamayacak

kadar uzağa giden yolcu; şoföre yaklaştı ve en yakın durağa ne kadar kaldığını sordu. Yarım saat kadar vardı. Ferlerini tek tek kaybeden yolcu kafasındaki sesleri, ellerindeki tırnak izleri, aklının birbirine dolaşmış karman çorman ipleriyle birlikte birden koridorun ortasında durdu. Tüm yolcuların

kaybolmamış ferli gözleri üzerindeydi. Bu yolculuk bir gece yolculuğuydu. Gitmek zorunda olduğu yere anca bu saate bilet bulabilmişti. Bu yetmiyormuş gibi bir de yarın sabah onu yığınla zorunluluk karşılayacaktı. Ne yazık, sabahlar kayıplarını belli etmeyen beyaz örtülerdi. Ama şimdi, her şeyi altüst eden bu gece yolculuğu çoktan başlamıştı. Gece tüm ağırlığıyla, karalığıyla üzerine çöktükçe çöküyordu. Gözlerini üzerine diken diğer yolcuların ferleri, yol üzerindeki tüm arabaların farları sanki bir inat uğruna gözlerinin içine bakıyordu. Bak, nasıl da kayboldu eski ferlerin diye savuruyorlardı kirli kahkahalarını suratına. Gitmek, zaten zordu. Ama hiç gecelerdeki, bu geceki, kadar zor olmamıştı. Yerine geçti. Sabah yolculuğuna bilet bırakmayan tüm insanları, gece yolculuğunda kendisine söylenen ve ferli gözleriyle ona acıyan diğer yolcuları, farlarını üzerine doğrultan arabaları, bir sonraki durağa kalan yarım saati, şoförü, muavini, en çok da feri kaybolmuş gözlerini suçlayarak kapadı onları. Yeteri kadardı rezil olduğu. Kapadığı gözlerinden birer birer akmaya başlayan gözyaşlarının soğuğu eklendi gecenin ayazına o anda. Yanındakine, otobüsteki diğerlerine aldırmadan...

Bazen insanların ışıkları kaybolur ve insanlar onları bir daha bulamayacaklarını zanneder. Kendi aydınlığını tekrar yaratmakta olduğunun farkında olmadan geçirdi yarım saati. Otobüs en yakın durağa varmış ve yarım saatlik dinlenme molası verilmişti. Ferini kaybeden yolcu, bir başkası daha durumunu anlamasın diye otobüsten inmedi. Ondan kalan ihtiyaçlarını görmek, varlıklarını sergilemek için gecenin kucağındalardı. Beklediği an buydu, en azından şu an yalnızdı. Ve yarım saat boyunca kimse fersiz gözlerine dikmeyecekti dünya hırsından parlayan gözlerini. Ağlamaları katıldıkça katıldı bu yarım saatte, kendine gelmeye çalıştıkça boğazına yerleşmiş, yarasız bir ele sarılmaya çalıştı elleri. Hiçbir el bu kadar yakın ve bir o kadar da uzak değildi. Sabah bir türlü olmak bilmiyordu. Olsa da başka dertti, yarın sabah onu karşılayacak olan yığınla zorunluluk vardı. Yavaş yavaş toparlanan insan müsveddelerine gözleri hafif açık hafif kapalı şekilde baktı. Sonra gözlerini, yine yeniden sıkıca kapadı. Yolcular yarım saat önceki olaylar yaşanmamış gibi döndükleri molanın ardından uyuyakalmıştı. Çünkü yemiş ve içmişlerdi. Böyle yaşanırdı ya bu dünya.

Diğerlerinin uyuduğu bu an, onun için gözlerini açabilme fırsatı demekti. Şoförden ve muavinden çok uzakta, en arka koltuktan bir öncekinde, içinde uykuya yeni dalan diğerlerine yakalanma korkusundan kaçarak cama döndü yorgun suratını. Şimdi onun için iyice kaybolma vaktiydi. Ne gözleri ne elleri orada değildi. Gözleri aynanın karşısına dikilmiş, yıldızlarını arıyordu. Elleri yıldızları saklıyordu. Kendi organları bile çatışma içindeydi. Ve bir arayış hep onunlaydı. Bir arayış ve hiç bulamayıp.

Arayışın başladığı zaman dün gibi aklının bir köşesinde tahtını koruyor, hükmünü ve tarlasını sürüyordu. Kendisini kaybettiği günden beri...

Ardı arkası kesilmeyen kayıpları ve onları sığdırabileceği ne elleri ne avuçları. Geceleri yıldızlar, ay ve araba farları, şehirler, diğerlerinin gözleri; gündüzleri güneş sergiliyordu ışığını yeryüzüne. Kendi ışığını yaratmayı farkında olmadan da öğrenmeye başladığı o yolculuk gecesinden beri; kendi güzelliğinin kıymetini biliyor, kimseye inanmıyor ve annesinin sözünden çıkmıyordu. Gündüzler, geceler, ferler gelip geçiyordu.

Terminalin kirli ve pis aynasında denk geldiği o solgun ve soluk yüzüne, feri kaybolmuş gözlerine ve kafasındaki sislere uzun uzun baktıktan ve yüzünü yıkadıktan sonra akşamın karanlığına kalmama telaşıyla bekleyen yığınca iş gücü için tuvaletten çıktı, derin bir nefes alıp çıkışa doğru yürümeye başladı. Hava şansına, bulutluydu. Bulutlar güneşi ardına almış ve onu güneşin gövde gösterisinden koruyorlardı. Tüm bu düşünceleri geceye öteleyerek ve diğerleri gibi davranarak yürümeye devam etti.

Mehtap Altan

“GÖYNÜM YOK” DİYOR...

len kuşun hemen yamacında bekliyordu fare... Beton zeminde, siyaha çalan kuşun kurumuş kanının etrafında sinekler uçuşuyordu. Kanatlarının biri yoktu kuşun; muhtemelen, diğer avcılar geceden tadına bakmıştı!

Biraz ilerideki bankta iki kedi vardı. Kedilerin fareye karşı olan duruşu, masallarda bile rastlanmayacak kadar ilgi çekiciydi. Hakikatte fareler kaçır, kediler kovalamaz mıydı? Belki günümüzde hiyerarşinin sekteye uğradığı en garip karesiydi. Az ötede, bu kareyi izleyen genç kızın şaşkın ve korkak tavrı, anlamsızlığın içindeki anlamı tamamlıyordu! Kendisini şaşırtan ve aynı zamanda korkutan manzaranın kenarından sıyrılıp koşar adım eve giderken, olduğu yerde çakılı kalması, görülmeye değerd.

Genç kızın korktuğu şey ne ölü kuş ne ölü kuşun başında bekleyen fare ne de o manzaranın başkahramanları olması gerekirken izleyici olmayı seçen iki kedi idi. Onu ürküten şey, şahit olduğu manzaranın sessizliği idi. Sistemin, çağın ve olması gerekenin dışında olan her şeyin yaşandığı garip bir dönemin parçasıydı o sessizlik... Ağaçlarda salınan yapraklar, apartmanın bahçesindeki çiçekler, çiçeklerin gölgelerinde usul usul yuvalarına yiyecek taşıyan karıncalar da sessizliğin bestesine eşlik edercesine sükûnun gerdanına diziliyorlardı. Sadece... Ama sadece apartman kapısının hemen önündeki koca çöp konteyneri kenarındaki hareketsizliğe teslim olmuyordu. Bir kâğıt toplayıcısı ve mırıltısı!.. Usulca arkasını dönüp, onu rahatsız etmeden ne yaptığına bakması, bugünün sıradan bir gün olmayacağını habercisiydi.

Çöpün yanı başında, entelektüel bir duruşun karmaşık çılgınlığına kulak kesiliyordu genç kız. Kâğıt toplayıcısının boynunda, zamanın eteklerinden intihar eden duruşuna kafa tutan bir fular vardı. Kirli değildi ama eskiydi; öyküsü ve sancısı vardı. Nereden mi anlıyordu genç kız? Söküklerine tutunan iplik parçalarının, sökölürken arkasında hâlâ bir estetik görünüm bırakmasından. Bir gün, okul çıkışı, arkadaşlarıyla dünyaca ünlü markaların sökük bluz ya da fular üretmelerini konuşmuşlardı. Hatta bu konuda aralarında münazara da yapmışlardı. Çöp konteyneri kenarına oturmuş soluklanan genç ile aşağı yukarı yaşları da tutuyordu. Bir diğer deyişle, rahatsız etmeden atık kâğıt toplayıcısı işçisinin yanına usul usul ilişiverdi. Fularlı adam kenarları buruşmuş yer yer yırtık ama okunabilir bir kitaba gömülmüş ve mırıltılarına eşlik eden parmak hareketleri ile satırları takip ederek okumaya çalışıyordu! Fare, kedi ve ölü kuş manzarasının oluşturduğu rahatsız edici etkisindeyken bu manzaraya geçiş. Birden, fırından ekmek alması için annesinin ısrarına karşı çıkışı geldi aklına. Yaşıtlarına rağmen hayatı okuma yeteneğine sahip olan Sevcan, bir an için gülümsese de bir başkasının sendeleyişinden mutlu olduğunu düşünmemek adına hemen kendine gelmişti. Kendisi neden gülümsediğini biliyordu. Günlerdir fırçasına konuk edeceği figürün ilhamı gelmemişti. Okuldaki derslerinden arta kalan zamanlarda değil, zaman ayırdığı kıymetli anlarında mutlaka resim yapardı. Ruhunun arınmasına, hayata bakarken gönül penceresinin daha net bakışlar sağmasına nedendi aslında resim yapmak. Fırçası, hayatın ensesi kalın hüznelerini eleğinden geçirmesine yardımcı olan yol arkadaşıydı da onun. Ekmek almak metaforunun arkasındaki mesaj, aslında kâğıt toplayıcısının sessizliğin avlusuna elindeki kitapla tohum ekmesiydi. Fare, ölü kuş ve kedi manzarasındaki tezatlıklar ile bu genç işçinin arasındaki bağ, günlerdir çıkmazdaki ilham arayışının habercisiydi... Bunu hissetmişti!

“Selâm...”

“Aleykümselâm!”

“Elinizdeki kitap ve siz dikkatimi çektiniz.”

“Şaşırdım mı? Elbette ki hayır...”

Sevcan, fırından aldığı sıcak ekmekten bir parça kendi koparıp ağzına götürürken, bir parça da genç atık kâğıt toplayıcısına uzatıp yanına oturuvermişti. Garip ki yanına pek kimseyi yaklaştırmayan genç de hiç ses çıkarmadan bakışlarıyla yan başını işaret etmişti bile. Ve genç kızın uzattığı minik ekmek parçasını da geri çevirmemişti. Bu cesur tavırlarına annesi hep kızsız ve uyarsa da o hayatı okumayı bilen yanına ve içgüdüüne hep güveniyordu. Biliyordu, babası onu bir yerlerde hep izliyordu. Biliyordu, babası ölmek yurduna göç etse de fırçası ile inşa ettiği hikâyelerde hep yaşıyordu. Bu düşüncelerdi onu güçlü kılan ve yıldırmanın. Yılmak diye bir yara vardı çünkü hayatta. O yaraya teslim olduğunuzda, kilitlendiğiniz ve anahtarının yerini kimsenin bilmediği bir yara. İşte bu yüzden yılmadan ve yorulmadan yürümenin adabında çözüyordu Sevcan düğümlerini...

Genç kız aylardır gelmeyen ilhamdan kaynaklı anlam veremediği bir tıkanıklığı yaşıyordu. Renkler kafasında belirse de konu ve figürler yoktu. Gri, kahverengi, yeşil... Evet, aklında üç renk vardı ve çizeceği resim, bu renklerin önderliğinde olacaktı. Ama bir kırmızı vardı ki kendini zorla davet ettiriyordu -o üç rengin arasına sızan kırmızı zamanı gelince tabloyu ateşleyecek olan renk olacaktı! Ki bu tamamlanmayan duyguların huzursuzluğu içinde olduğu için de annesi fırına gönderirken gitmek istememişti; gergindi. İçinde kopan fırtınanın yerini, şükran iniltileri almıştı ruhunda. Hayatı okumayı bilen gönlü, göğün göğsüne cümleler dizmek için tevaful kelimesinin kuyusuna inmişti yeniden. Bazıları buna dua, bazıları dilek, bazıları da evrene olumlama diyordu. Kâğıt toplayıcısı genci oraya ne / neden getirmişti bunu bilmek ona öyle iyi gelmişti ki?

“Ben de sizin şaşkınlığınıza şaşıryordum. Dakikalardır size bakıyorum. Kedi, fare ve kuş ölüsü... Neden sizi bu kadar sarstı ki? Geçmişe bakmaya gerek yok, en yakın zamana gelelim; görmüyor musunuz? Gazze’de çocuklar, siviller, kadınlar, yaşlılar ölüyor. Savaş suçu işleniyor. Hiçbir gerekçe, bir hastanenin bombalanmasına neden değildir? Şaşırmamaları için ve kafa tutmamaları için sistem ve içindeki insanlar uyuşturuluyor! Bilinçli ve kademeli bir şekilde roller karıştırılıyor. Yani artık gönüllülük, görev; kısacası yer değiştirmede mi her şey?”

Sevcan, karşısındaki kâğıt kokan delikanlının elinde tuttuğu kitaba göz attı -Bu arada; kâğıt kokar, sevgili okur. Bence bu konuda bana güvenin? Kokunun sancısında ne cisimlerin hangi kokuda yeniden hayat

bulduğunu gördü bu kambur/hamal karınca! Çağdaş halk şiirinin büyük bilgisi Âşık Veysel'i anlatan bir kitap vardı gencin elinde. Onun üzerine yazılmış bir roman olduğunu söyledi genç kıza göz ucuyla elindeki kitaba bakarken. Kitabın sararmış sayfalarına sinen tozlar gölge gibi olsa da parmakları ile dokununca ellerinin de tozlanmasıyla farkına varmıştı gölge taklidi yapan tozları.

Ve kitabın girizgâhında; *“Anadolu'nun derdiyle dertlenen, Anadolu'nun dedesi, yol ulusu, yol göstericisi, sağaltıcısı, dilimizin hamurkârı, gönül eri sultanı büyük ozan, şair, öğretmen, tasavvuf ehli, cumhuriyet âşığı ozanımız Âşık Veysel Şatıroğlu'na...”* cümleleriyle devam ediyordu. Genç kız dakikalar önceki şaşkınlığının yerini alan merak duygusuna, sorularıyla anlam giydirmeye çalışıyordu. Bir anlamı olmalıydı bu durumun ve sorular/cümleler/kelimeler usulünce kullanıldığı her yerde fayda sağlamıştır; bunu iyi bildiği için de gencin anlattıklarını kalbiyle dinlemeye devam ediyordu.

“Bence, insanlık davasını unutunca başladı bu cendere. Diyeceksin ki savaşlar hep vardı. Ama bu çağın savaşlarına bir bak. Ya da sorunlara. Bak ozan ne demiş; *Veysel sapma sağa sola / Sen Allah'tan birlik dile / İkilikten gelir bela / Dava insanlık davası.*”

“Sen bu yüzden mi farklısın? Yani okumak ile aran iyi olduğu için mi?” dedi Sevcan. Devamla, “Lisedeki arkadaşlarım bile senin gibi kitaplara bu kadar düşkün değil. Okul kütüphanemiz kitaplarla dolu ama emin ol kitapların eli yüzü tertemiz! O kitaplara dokunulsa okunulsa öyle gıcır gıcır kalmazlar. Tamam, hepsi için söylemiyorum ama sevmiyorlar pek kitapla haşır neşir olmayı. Sanki dijital çağı da bahane ediyorlar. Şimdiye dek ben hiçbir yaşıtımla Âşık Veysel'i konuşmamıştım.” dedi.

Sessizlik sarmıştı yine etrafı. Sohbet ederlerken, fırından aldığı ekmeğin ucundan yemeye de devam ediyorlardı. Sıcak ekmek, üzerine tozların zırh olduğu kitap ve çöp tenekesinden gelen çağın anlamsızlığı kusan kokusu! Sohbeta öyle dalmışlardı ki çöp kokusunu, yanlarından geçen araçlardaki kişileri ve onlara bakışlarını fark etmiyorlardı.

Yüzünde minik bir gülümseme ile genç delikanlıya dönerek;

“Peki sen Ozan Veysel'in ilk eşinin evi terk ettiğinde söylediği türküyü biliyor musun? Hani şimdikiler aşk bitince hemen başlarlar ya lanete, işgüzarlığa, vefasızlığa. Oysa o, o kadar estetik bir şekilde acı çekmiş ve sorgulamış ki; *‘Madımak bitti m'ola / Yolları tuttu m'ola / Ela gözlü nazlı yâr / Beni unuttu m'ola.* Ben Veysel'in aşkını röportajında kendi sesiyle dinledikten sonraki aşk derken, Esme'nin aşkından hakikat aşkına geçişini okumak/dinlemek yaşıma yaş katmıştı. Hatta bence aşkın adı ‘Goynüm yok’ dediği o cümlede konuyordu. İlk eşini istemeye gittiklerinde Esme'nin

onda gönlü olmadığını öğrenen Âşık Veysel, ‘Anne goynüm yok diyor kız, sevmiyor, beni istemiyor yazık değil mi ona da bana da.’ Bak bu cümlede bir erkeğin bir kadına sunduğu özgürlüğe yıllar önce şahit olmak. Sence bu anlayış bu hoşgörüye şimdilerde rastlanıyor mu? Kimse kimsenin ne düşündüğüne çok da bakmıyor.”

“Haklısın... Bence Âşık Veysel’i Veysel yapan şu dizeleridir: ‘*Aslıma karışıp da toprak olunca / Çiçek olur mezarımı süslerim!*’ Bu cümlelere bir bak istersen, üzerine ne konuşulur ama. Ölümsüzlüğü ve umudu fısıldamıyor mu kulağımıza? Bu dünyada bir iz bırakmanın felsefesini işlemiyor mu? **Sanatçılar eserleri ile ölümün kundağında çiçeklenmiyor mu yeniden?** Nefes alırken, nefes aldırıyorlar.”

Sevcan, son ekmek parçasını da delikanlıya verirken, kâğıt toplayıcısı genç delikanlı söze devam ediyordu:

“Bu arada, kırmızı... Kırmızı, Veysel’in rengi. Çocukken dala takılıp düşerken eli sanırım çalılardan çizmesiyle kanyor. Renklere dair tek hatırladığı ve son hatırladığı renk, düştüğü an gözlerinin önünde gördüğü son renk kırmızı oluyor. Yani elindeki sıyrıktan akan kanın rengi! Keşke her kan/kırmızı rengi, dünyaya böyle iyimser/hakikatli/aşk ehli sanatçıları kazandırsa; sivillerin/çocukların canına kast eden vicdansızları değil! Bu arada meseleyi anladın değil mi? Roller, görevler ve amaçlar rayından çıktığı içindi ölü kuş, fare ve onları seyreden kedilerin duruşu. Bu çağda artık hiçbir şeye şaşırmıyorum. Bence sen de şaşıрма ve...”

“Kırmızı mı? Fırçamın teline dokunmayan o ilham. O üç rengin arasına sızan kırmızı/m?” diyerek mırıldanmaya başlamıştı Sevcan.

Ne kadar zaman geçmişti bilinmez ama genç kızın eve geç kaldığı kesindi ve evde haklı bir kıyamet kopabilirdi. Boğazındaki Yusufçuk kolyesine dokundu. Ve hiç düşünmeden çıkartıp üzeri tozlanmış, sararmış ve Veysel’i anlatan romanın arasına bırakıverdi. Biliyordu ne vakit o kolyeden alsa, yeniden, yeniden taksa, anlam ehli bir tevafuk rüzgârının etkisi ile uçuruveriyordu Yusufçuğu. Biliyordu, sebepsiz kuş uçmazdı!..

**Ziraat Katılım Kart'la alışverişler temassız,
kamu ATM'lerinden işlemler ücretsiz!**

0850
220
50 00

**Müşteri İletişim
Merkezi**

www.ziraatkatilim.com.tr

/ziraatkatilim

Ziraat Katılım

Paylaştıkça daha fazlası

İlhan Kurt

İhtimal

bana neden eylüller hep seni hatırlatıyor
sarıнын hüznün rengi olmasının saçlarınla ilgisi nedir?
rüzgârın hırçınlığının ardı arkası gelmeyen kavgalarımızdan çıktığı ihtimalinin
göz ardı edilebilir bir yanı var mı?
ağaçların sonbaharda yapraklarından vazgeçışı
benzetilebilir mi senden vazgeçişlerime
yahut yağmurların yağışı gözyaşlarıma
yazdan istemsiz yüz çevirişlerimin
bilmem nesi benziyor senden kaçışlarıma

gözlerime neden her sabah güneş yerine gözlerin doğuyor
bunun cevabını bulamadım henüz
akşam güneşi batıp giderken ufka düşen kızılığın
gidişlerine benzeyişinin de bir cevabı yoktur bende
mesela ay kimi zaman erken doğar ya hani pırıl pırıl
bu nasıl bana zamansız gülüşlerinden saçılan müjdeler gibi geliyor
bilemiyorum

söyle neden kimi zaman boşluklar büyüyor içimde
önüme saçılan uçurumların gözlerinle ilgisi ne
bilmek istiyorum
şöyle tatlı bir tebessüm görünce vazgeçmek istiyorum ya bütün uçuşlarımdan
kanatlarıma bu tüyden ağırlığı bırakan sen misin açık konuş
takılıp ihtimallere, ağır bir yükün altında eli kolu zincire vurulmuş gibi
bakışım öyle ardın sıra
bir bebeğin sütten kesilmesi gibi
yuvadın düşmesi gibi bir yavrunun
öylece bakakalışım
bir kıyamet senaryosu mudur

bilmem neden kimi zaman sağanak yağmurlar taşıyan bulutlar gibi ağır
kimi zaman bir rüzgâr gibi hırçınım
bunların niyetlerinle alakası nedir açık konuş
ne saklıyorsun benim için
bütün güzellikleri kışkandıracak ne getirdin bana söyle

gelgitlerimin çekim gücünle bir ilgisi varsa inkâr etme
yada dolup taşmalarımın hadsiz çatıları basmasının
bu aşkınlığın, bu deli koşunun senden kaynaklandığı zannı neden ağır basıyor bende
değilse değil de
de ki ben de bileyim yapraklar rüzgarda uçmazmış
yakmazmış yavruların ölümü annelerin yüreğini
susuz kalınca toprak çatlamaz, ekinler kurumazmış
de ki ben de bileyim böyle de yaşayabileceğinin insanın

Abdurrahman Adıyan

Otogar Çıkmazı

kalabalık ve yalnızdı
mühürlü dudaklar
yere mihlanmış ayaklar
gitmemiş
 gelmemiş
 oturmamıştı sanki
gülüşüne kapılanmış
çiviler suskun

baba, sesi kısık bir bülbül
kanarya ötüşlüydü çocuk
usulca dağlanmış yürekler
gözler şekva makamında
iki şehir arasında
akıp duran yollar
ve tıfıl bir hayat

kanatları yorgun
göçmen kuşların
bedenine göç var da
ya rüzgârın yolduğu tüyler
kırılan düşlerini
telaşlı kalbini
kim onaracaktı
savrulan çocukluğunu

ırak saksılarda açan
mevsim yorgunu
bir kardelendir osman
inceden bir kaygı içli hüzünle
can ipliğinden mekik dokur
otogar çıkmazında mustafa'm

dünya bir yoldu
insan ki hep yolcu.

Kerim Ak

Dostların Yâdındasın

- Vefatının 50.yılında Âşık Veysel'e -

Eyleyip göğsünde çarpan kalbi münbit bir türâb
Aşk ekip dünyâya göndermiş sanırsın Hak Çalâb

Bir tohumken sen çiçeklendirmiş aşkından seni
Gözlerin âmâyımış ammâ gönlün aşkın gülşeni

Gâh toprak gâh yaprak etti yârenlik sana
Gâh köpüklenmiş bir ırmak etti yârenlik sana

Her gecen her gündüzün ömrünce geçmiş zâr ile
Toprağın bağrında keyf et şimdi sâdık yâr ile

Kabrinin üstünde açsın cân özünden bir çiçek
Dinlen artık yârinin koynunda sen tâ haşre dek

Elli yıl evvel çıkıp gittin bu handan Veysel'im
Lâkin âvâzın sazın gitmez cihandan Veysel'im

Şimdi bir çiğdemde yâhut bir seher bâdındasın
Gayrı her türkünle her dem dostların yâdındasın

Vezni: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Nurettin Durman

Ne Kadar Çok Şey Birikmiş Burada

Belki diyeceğimi de hesaba katabilirim
Neredeyim kimdir bu çingiraklı yoldan
Geçip gideyim ne çıkacaksa karşıma
Sırnaşık bakışlarıyla biraz da heyamola
Çocukların bakışlarından ders almamış
Sayrı yüzlü savruk duruşuyla her kimse
Ama sokak göz kamaştırıcı albenili
Yürüyüş ritminde hafiften bir rüzgâr.

Kaç adım sonra ne olacağı bilinmiyor
Dostum ağır aksak gelişinin nasıldır
Yorgun oturuşunu yılgınlığının içinden
Eh işte bu günlere de gelinirmiş meğer
Fiske yemiş gibi yalpalayarak giderken
Hey gidi geçmiş günler esenlikler
Bir günün orta yerinde usanmış haliyle
Nasıl geçer bundan sonra saniyeler.

Bu kuşları ağaçları sırnaşık kedileri
Pazarcı bağırışlarını tezgâhları alıcıları
Ne kadar çok şey birikmiş burada
Kurnaz tilki bir oradan bir buradan
Baştan başa sergilenmiş ne kadar kişi
Bu burada kalsın, biraz da politik nabız
İyi mi kurnaz tilki dilinin altında değil
Yüz yüze gelince olacak elbet
Çıkacak ortaya ak mı kara mı
Şimdilik lafı güzaf, kim bilebilir ilerde.

Ev telefonuyla konuşun, sevdiklerinize kesintisiz kavuşun

Keyifli Konuşturan Kampanya ile evden
her yöne konuşmanın keyfine varın.

Her yöne
200 DK
AY
HEDİYELİ
EV AVANTAJ
200 PAKETİ

İLK 12 AY
59 TL
AY

SONRAKİ 12 AY
79 TL
AY

Yeni gelen bireysel abonelerin 24 ay sözüne.

İlk 12 aylık indirimli ücretler ile kalan 12 aylık ücretler birbirinden farklıdır.

Kampanyadan Ev Avantaj 200 tarifi'si'ne yeni gelen ve 24 ay söz veren bireysel aboneler yararlanacaktır. Taahhüt ihlalinde cayma bedeli yanıtılır. Taahhüt süresi sonunda güncel fiyatlar uygulanır. Damga vergisi ayrıca alınır. Ev Avantaj 200 tarifi'si'nde sunulan aylık 200 dakika şehir içi, şehirler arası, 444 ve 3 haneli arama yönlerini kapsamaktadır. Kampanya kapsamında sunulan hediye 200 dakika ise şehir içi, şehirler arası, yurt içi GSM, uluslararası 1. kademe PSTN her yöne olarak sunulmaktadır. Faydalar devretmez, aşımalar tarife fiyatı üzerinden ücretlendirilir. Kampanya koşullarında değişiklik yapma hakkı saklıdır. Ayrıntılı bilgi için: www.turktelekom.com.tr

Türk Telekom
Değerli Hissettirir

